

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ
И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 2 Година 54	Редакциони одбор: Душан С. Николајевић, Богдан Крекић, Павле Кара-Радовановић Уредник: Слободан Ж. Видаковић	Фебруар 1936 године
---------------------	---	------------------------

Фебруар 1936

<i>Знаменића културна шековина Београда, стр.</i>	107
Чланци и студије:	
<i>Ка новим духовним видицима. — Душан С. Николајевић, већник и претседник Културног одбора града Београда, стр.</i>	108
<i>Финансијски проблеми Београдске опшћине (III). — Радован М. Драшковић, виши инспектор Министарства финансија стр.</i>	111
<i>Наши градови и њихове шћедионице. — Д-р Ђура Рачић, генерални секретар Савеза самоуправних шћедионица у Краљевини Југославији, стр.</i>	120
<i>О Правилнику финансијског пословања у опшћинама. — Д-р Реља Аранитовић, шеф Буџетског отсека Г. п. г. Б., стр.</i>	123
<i>Рад града Београда на зашћићи деце у шћуђим породицама. — Д-р Марија Гајић, шеф Централног уреда за зашћиту матера, деце и младежи Г. п. г. Б., стр.</i>	130
<i>О организацији школске хиџијенске службе у Београду. — Д-р Милош Бајшански, школски епидемијски лекар, стр.</i>	138
<i>Опшћина у борби са скупоћом живојћних намирница. — Инж. агр. С. Верешчак, стр.</i>	140
<i>Лична пензија и ошћпремнина градских службеника. — Нег. Оцокољић, секретар самоуправног одељења Министарства унутр. дела, стр.</i>	143
Јавна говорница:	
<i>Поводом акције за чување београдских сћарина. — Вељко Милошевић, архитекта, стр.</i>	147
Прилови за историју Београда и Србије:	
<i>Турски споменици за историју Београда и Србије (насћавак). — Проф. Глиша Елезовић, начелник Министарства просвете у пензији, стр.</i>	150

Друштвена хроника:

- На дан сахране преминулог енглеског краља Борђа V, у Београду је одржан свечан помѐн,* стр. 154
- Изјава саучешћа прејседника Београдске опшћине г. Владе Илића поводом смрти енглеског Краља Борђа V,* стр. . . . 155

Социјална хроника:

- Њ. В. Краљица Марија обишла је мушко радничко склониште, обданиште за радничку децу и кућу за незапослене,* стр. 156
- Њ. В. Краљица Марија прегледала је нову Градску болницу. — Д-р Синиша Илић, управник Градске болнице,* стр. . . . 160
- Њ. В. Краљица Марија у Централном уреду за зашћишту мајшера, деце и младежи,* стр. 164
- Успешан рад Акционог одбора за зимску помоћ у Београду,* стр. 168
- Одевање сиротиње деце у Централном уреду за зашћишту мајшера, деце и младежи,* стр. 170

Београдска хроника:

- Одавање признања прејседнику Београдске опшћине г. Влади Илићу за његов заслужан, плодан и корисћан рад на унапређењу и подизању југословенске пресионице — Београда,* стр. 172
- Нови већници града Београда,* стр. 177

Уметничка хроника:

- Јануарске изложбе (Ошварање музеја Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла),* стр. 179
- Изложба сликарских радова г-це Зоре Поповић. — Сава Поповић,* стр. 181
- Музеј Кнеза Павла. — Тодор Манојловић,* стр. 182

Културна хроника:

- Балкански инстћишту у Београду. — Бора Н. Гавриловић,* стр. . 183

Вести и белешке:

- Како град Берлин организује Олимпијаду. — Љубомир Поповић,* стр. 186

„Београдске опшћинске новине“ излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно као службене новине општине града Београда.

Претплата износи
за годину дана 150 динара.
за пола године 80 динара.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.
Уредништво и администрација налазе се у ул. Књегинје Љубице бр. 1/II. Телефон 26-242.
Рукописи се не враћају.

Знаменита културна тековина Београда

Музеј Његовог Краљевског Височанства Кнеза-Намесника Павла претставља једну знамениту културну тековину југословенске Престонице. Висок смисао за потребе духовног развијања нашега народа и осећање државничко, да се процват културе и снажење државе условљавају, — кренули су Његово Краљевско Височанство Кнеза-Намесника Павла да југословенску Престоницу обогати једним уистини великим Музејом.

Приликом отварања Музеја, Његово Краљевско Височанство Кнез-Намесник Павле изговорио је ову реч:

»Срећан сам што сам се могао одазвати позиву да ошворим овај музеј. Ја вас молим, господо, да се сетимо сени нашег Великога Неумрлог Краља, Мога непрежаљеног Браћа, који нам је омогућио његово стварање, стављајући Двор на расположење престоници и народу. Моја нада да ће Он наш музеј ошворити, није се, на жалост, испунила.

После Светског рата, опет су наше тековине од преко једног столећа биле делом упропаћене. Тешка судбина нашег народа, која нас је од памтивека пратила, и која је немилосрдно рушила напоре прешходних генерација, још се једном поновила. Требало је спасити оно мало заосталог блага и прикупити ретке остатке, које је општа и судбоносна олуја поштедела. Ми смо то у у границама могућности учинили, и томе придодали једну репрезентативну збирку модерне уметности нашег доба, колико се то могло учинити са нашим скромним

средствима. Без приватне дарожљивости тај задатак био би нам немогућ, и ја желим да искористим ову прилику да одам признање и захвалности свима племенитим дародавцима из целог света, који су се Мојој нескромној молби одазвали.

Надам се да ће Београђани са поносом и пијететом посматрати реликвије наше тешке историје и из њих црпити љубав, традиције и наук за будућност. Свака стопа је била крвљу нашоћена, и наша је дужност да се сетимо гигантског напора који је сада крунисан успехом. На нама је да то велико и красно дело сачувамо. Ретки остаци наших првих и славних националних немара Немањиха налазе се у приземљу. На првом питању само једна ошворена врата одвајају Карађорђеву собу од Милошеве — напоре једне и друге династије за добро и величину Ошацибине. Други спрат је посвећен модерној уметности, и ја се надам да ће користити нашим младим уметницима код којих наилазимо на толико дара.

Пре него што завршим ове речи, желим привући вашу пажњу, господо, на Мој дугогодишњег сарадника у овом послу г. Кашанина, без чијега знања, рада, пожртвовања и стрпљења не бисмо се данас могли овде састати. Музеј је ошворен.«

Чланци и студије:

Душан С. Николајевић

Ка новим духовним видицима

Његош и Божидар Кнежевић су два велика часа нашег духовног живота, два виса нашега духа. У својој филозофској поезији Његош је старозаветник, а Кнежевић, у својој поетској филозофији, новозаветник.

Јачи духом, Његош је унутра, у иманентности својој, логичнији од Кнежевића. Писац *Ред* у историји и *Пројорције* у историји, Кнежевић беше хаотичан. Његов је хаос жудео ред и пропорцију; Његош се, међутим, сналазио у себи. Јасна је мисао старозаветничке поезије Његошеве.

Горски Вијенац је наш Стари Завет. Владика Данило је, истина, и идеализован. Његов бол мислиоца има доста спољњег ефекта, а овај, више гласни него боловани, бол мислиоца хтео би да се стопи с очајањем националника. Песимизам мислиоца, који зебе од својих мисли, и очајање родољуба, што ће се, доцније, претворити у оптимизам, помешани су тако, и на начин коме често пута не достаје права убедљивост. И Владика Данило је испао, донекле, небулозан. Уметнички, недовољно видљив.*) Осим тога, треба још додати, да је Његошев Данило у једној крупној противречности. Он је у исто време и национални експонент и дигнут над нацијом из које је поникао: он је и народни вођ, који изражава само оно што грудолубива црногорска маса осећа, и нека врста Надчовека, који је и својим духом и својим националним болом потпуно надвисио народ.

Ако се то остави на страну, *Горски Вијенац* је монументална творевина старозаветничког духа. Суморно је то дело као топографија Црне Горе и као Стари Завет. Коло, које треба да је весело, пева како се Бог на Србе разљутио. Јеремијадски рид Данило:

„Нада мног је небо затворено
Не прима ми плача ни молитве.“

Једина радост у тој туробији посних брда и душа које се националном слободом причешћују, то је одмазда и крв коју она задовољно просипа из вратних жила свих злотворца Црне Горе.

„Олтар прави на камен криви.“

*) Остале личности у *Горском Вијенцу* оштријим су длетом исклесане.

Шта је битност Старога Завета?

Јеврејско схватање Бога победило је дуалистички теизам и политеизам, али је јеврејски Бог узео од сатане све његове зле силе. Јеврејски Бог је, могло би се рећи, један јеврејски Ормузд, један Бог јеврејске светлости, који је у службу јеврејском народу ставио све уништавачке силе Ахримана, Бога мрака.

Јеврејски Бог наклоњен је само јеврејском народу. Јеврејски народ је изабран народ, а јеврејски Бог, који је праведан, нема милости за оне који се огреше о јеврејство. Нарочито је гневан на Јевреје који се не држе закона својих отаца. Оне, који окрену своје лице од њега, од јеврејског Бога, казниће он, јеврејски Бог, сурово, физички. Физичку одмазду тражи Јехова и страхан је, неизлечив је његов ударац.

Зар свега тога, те старозаветности нема у *Горском Вијенцу*? И у *Горском Вијенцу* је црногорско племе, односно наша нација, изабрана. Поред демагогије, која повлачи разлику између потуричке масе и потурчених главара, у томе Његошевом спеву наш Бог хоће да одмазди онима који преврнуше вером и историјом. Слави се физичка одмазда, криво и строго поништење потурица: оно је служба национално праведном Богу, врховном, а неумољивом законодавцу наше историје.

„Олтар прави на камен криви“.

И, као што је старозаветник своме народу дао космички значај, тако ће се и мислилачки бол песимиста Данила тек преболети у радости истребљења потурица и у победи моралнога, херојскога и мудрога црногорства над свим што је зло, а чиме је националист Његош снабдео потурице више но Турке. Биће збрисане потурице и наш народ је опет одабран народ. Космичка мисао коју је Његош мислио у својој религиозној ловћенској ноћи, домислила се у победи над потурицама. Космички значај наше расе поздравља цефердар Вука Мандушића: дух и сила се стапају!

Његош је сили црногорској придао сав морал једнога горштачког племена које се ве-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сели што ће његова вера запливати и у својој и у крви друге вере. Биће боља која не потоне! — узвикује Његош, а гавран, пијан од крви, радосно кликће као соко врх голих кршева. Горштакчи морал креће силу црногорску, али ни тиме није спасао Његош своје стапање духа и силе. Дух, који се ближи највишем вису, Богу, и сила, која точи људску крв, остају увек два света. Божидар Кнежевић је био мањег ума од Његоша, али је он, ипак, и крај свих својих хаотичности, ову најдубљу мисао јасније мислио од песника Владике Данила и убојите пушке Мандушића Вука...

Његош је био сав у нацији и сав у времену када се нација бранила. Зато он није осетио бол што се диже брат на брата. Старозаветник је викао на Кајина, али је та анатема, изречена над братом који уби невиног брата, прикривала прохтев тога старозаветника да кајински одмазди, уништи све оне Јевреје који се отпаде. Осуђује се грешни Кајин што је послао на онај свет безгрешног Авела, али јеврејски Бог иска да се један грешан Авел нештедице сатре, истреби. Веран брдима својим и слави својој, Црногорац је убијао потурицу. Грудољубиви Црногорац не беше рђав као Кајин, али је заборавио истину, да је и рђав Авел још увек брат. Бол братске истраге није дао Његош, и ако је био генијалан. То, што га се није коснула трагедија братоубилаштва, још јаче подвлачи старозаветност *Горској Вијенац*.

Његош је наш најнационалнији песник, а његоз *Горски Вијенац* је, као што рекох, наш Стари Завет.

*

Божидар Кнежевић је други час нашега духовног живота, други вис нашега духа. На жалост, он није успео да своју филозофију спасе од нереда и непропорција. Растрзана је и разбијена његова филозофија. Његова намера, да измири принципе природних наука, оне принципе, који су данас или оборени или доживели модификације, са својим духовним аристократизмом; тај његов смели потхват потпуно је промашио. Није Кнежевић растумачио законе историјскога процеса, а његови велики људи су врло много нејасни. Да ли су Кнежевићев појединци горостасни по томе што својим умом схватају законе које је један Бог прописао васиони, а чије је извршење једна правда над правдама? Да ли је велики човек онај који шири топлоту, иако је само њему хладно? Та хладноћа имала би нечег заједничког с оном реченицом Његошевом, да од мисли зебе. Ако је Кнежевићев одабрани човек један умник који схвата Бога и види где Бог крупним корацима корача историјском позорницом, онда нам није још објашњено откуд да тај умник буде и меланхолично резигниран. Још нам је мање разумљиво кад Кнежевић пи-

ше да тај велики човек, који је и највиша и супериорно хладна интелигенција и резигнација, уједно љуто пати живот. Резигнација је нарочито душевно стање: резигнација није преболела животне болове, али је успела да они умину.

И код Кнежевића је велики човек час победио анималност, а час је то једно биће које је такође у основи бестијално. Племенитост и хуманост су — како он каже у својим *Принципима историје*, најдоцнији, најтањи, и најплићи слој људске душе. На једном другом месту вели, да су сви људи, и велики и ниски, једнаки ако су гледани с Божје висине. По томе би изгледало да су велики људи у основи анимални, само на површини хумани. А, због тога, противречни аристократизам Кнежевићев је морао довести до нејасности: маса је код њега и нешто што остаје увек доле и нешто што се у историјској еволуцији уздиже...

Па, ипак, поред свега тога, Кнежевићев хаос је хаос који није без грандиозности. То је хаос човека за кога мишљење беше дисање духа, а чију су осетљивост вређале, отровно уједале ругобе материје и свакидашњице, провођене махом у малим срединама, по паланкама, где већину сачињавају малоумни саможивци. То су они које је узела под своје тупа леност духа, абулија, о чијој одвратности тако зналачки пише спиритуални Рише у својим физиолошким студијама и, у последње време, енглески романописац Кронин. Оно што нас у овоме тренутку занима, то је да је Кнежевићева филозофија наш нови Завет.

Његош је најнационалнији наш песник; Кнежевић најкосмополитскији наш мислилац. Ол, уопште, нигде и не спомиње ни нашу ни словенску историју. „Расе, племена, народи, само су извесне разне боје једне исте ствари — човека” — каже овај интернационалист.

Интернационализам Кнежевићев није једини новозаветни момент његове филозофије. Кнежевић сматра да су племенитост и милосрђе највиши ступњи људске душе, а Нови Завет је милосрђе прогласио врлином над врлинама. И Нушићева концепција Ива од Семберије, чија крв је текла жилама Божидара Кнежевића, могла би бити *донекле* оправдана.*) Ин-

*) Узгред буди речено, Нушићев комад је, психолошки и уметнички, ипак, неодржив. Иво од Семберије, прожет милосрђем према робљу, све прилаже. Пошто пото хоће Иво да те робове несрећне спасе. Сленски добра и са извесним смислом за градацију, ова игра, ипак, претставља Ива као човека коме потпуно не достаје ово што би га уздигло до трагичног јунака. Шта више, приноси, ради откупа робља, све на жртву, па чак и оно што чини садржај нације, у име које и врши тај откуп. Иво је испао пасивник чије милосрђе вређа и понос нације и достојанство људско. Ја ценим талент Бранислава Нушића и не мислим да оспоравам његове заслуге, али би Иво од Семберије у његовом комаду био трагични јунак, да се — кад је већ приложио и оно што није

Утернационалист, проповедник етичке вредности милосрђа, Кнежевић је један наш новозаветник када, противно старозаветнику Његошу, осуђује рат. За њега су и рат и свака употреба физичке силе бестијалност: пуца тада танка кора цивилизације и јавља се животиња.

Интернационалист, милосрдник, пацифист, Кнежевић је наш новозаветник и по томе што је, крај свега свога духовног аристократизма, које је упадало и у ничеовску раздраженост, врло много социјалан. Осећа он бол сиротиње. Његош није нимало социјалан у томе смислу. Кнежевић је био осетљив човек, и у часовима када би му у души зациликала атавистичка симпатија према сиротанима, Кнежевић, као свака истински осетљива природа, тражи реч која ће дати његовој социјалности апсолутни смисао. Кнежевић је написао: „Прогрес и цивилизацију раде гладни а уживају сити”. То је једна његова заблуда, али је Кнежевић толико у себи трпео трагедију гладних да се сав предао својој заблуди. И написао је речи које би могле бити први став резолуције донете на конгресу свих мртвих и живих гладних људи.

У атавизмима сељачког народа, духовни аристократ Кнежевић знао је добро сву доброту хлеба и карактеристично је да се једна од његових најлепших, најболнијих мисли односи на хлеб. „Проклетство човека да добије памети онда кад му не треба и леба кад зубе изгуби...”

Божидар Кнежевић је новозаветник. „Заблуда ствара велико, трајно, топло” — каже он на једном месту. Оставимо на страну то, да заблуда никада није ни права величина ни трајна, јасно је да се Божидар Кнежевић често пута грчевито хватао за оне заблуде које је човечанству објавио Нови Завет.

*

У оквиру једнога кратког чланка ја не могу дубље улазити у ова два наша дубока човека. И Његош који је, прожет староза-

смео жртвовати, и симболе нације и вере те нације, па чак и мртву мајку, — да се бар у томе часу побунио на угњетача и да је у борби с узурпатором и себе жртвовао. Овако, звер Кулин у последњем часу постаје благородан и виче да му је Иво дао доста.

ветништвом, свој велики дух поклонио једној елементарној истрази, чија крвава радост није застала пред убиством једнокрвне браће, — ни Божидар Кнежевић, који је свој растрзани али и племенити дух поклонио једном интернационализму, чија етика почива на начелима хришћанским, дали су, ипак, врло много својој раси. При свем том, нова епоха нашега душевног живота претстављаће напредак само уколико, поред култа онога што нашега старозаветника и нашега новозаветника чини тако знаменитим, буде победила свирепост, која везује очи чак и великом Његошевом духу, и заблуде, које су згревале Кнежевића, али и спутавале његову интелигенцију да разуме до краја људску душу. Његош је своје човечанство утопио у свој национализам; Кнежевић свој национализам у своје човечанство. Ако будућа епоха буде национализам очистила од свирепости, а интернационализам од свега онога што је учинило да Кнежевић пређе преко многих, и високо моралних и високо духовних, појава наше националне историје; — ако нова епоха буде толико способна да измири нашу нацију, која се циновски бори да избаци из своје душе талог онога што нас је у прошлости, противно нашој вољи, навикавало на свирепости; — ако нова епоха измири нашу чудну, недокучиву нацију, чије биће није изворно склоно крвавој суровости, са човечанством, онда ће она дати, не заблуде, које тренутно греју, него истине што ће стално и све више ширити топлоту.

Ми смо велика нација и ваља да што пре дарујемо људски род нашим најбољим и нашим најдуховнијим, нашим Трећим Заветом.

Духовни живот наше отаџбине, на чијем челу мора да стоји главни југословенски град, престоница Београд, све се више развија. Ми смо пред новим видицима и уверен сам да није далеко час када ћемо објавити свету оно што је непролазно и неизмерно у нашим душама. Наше руде су још под земљом, али доћи ће рударима. Ми тек имамо да кажемо своју реч човечанству. Његошев Стари Завет и Кнежевићев Нови Завет су снажна дела, узлети нашега духа, али не сме никада да поклецне наша вера у нашу још већу духовну будућност. У наше човечанске нове видике.

Радован М. Драшковић,
виши инспектор Министарства финансија

Финансијски проблеми Београдске општине*)

III

У погледу припадности систематизованих општинских службеника, закон о градским општинама је предвидео, да плате и положајни додаци градских службеника не могу бити веће од оних, које уживају државни службеници одговарајућих положаја, што значи да ове ограде нема у погледу осталих припадности, као што су додаци на скупоћу и породични додаци. Ово је сасвим логично. На тај начин дато је градским већима право да према локалним приликама и финансијској моћи својих општина, додатак на скупоћу и породични додатак својим службеницима повећава или смањује, те је према томе погрешно тумачење у извесним круговима општинских службеника да припадности општинских службеника не смеју бити веће од припадности државних службеника. Оне могу бити и веће и мање од припадности државних службеника. Законодавац је у овом погледу добро учинио. Он је поставио принцип да плате општинских службеника не би требале да буду веће од плата државних службеника, али је истовремено допушно и могућност да се од овог принципа може отступити, ако за то има специјалног разлога. И заиста, не могу се ни третирати подједнако у погледу припадности службеници великих градских општина са службеницима малих паланачких општина, чије свеукупне прилике у основи диференцирају. Ако упоредимо индексе цена појединих великих градова, а специјално Београда са извесним местима која су дошла под закон о Градским општинама, као што су н.пр., Чачак, Врање, Сента итд. најлепше ћемо моћи видети разлику, која влада у том погледу. Док у Београду н.пр. стан са две собе просечно стаје 800.— до 1.000.— динара, у Чачку је такав стан 300.— до 400.— динара; док исхра-

на за 4 члана породице у Београду стаје 1.000.— до 1.200.— динара, у Чачку је 500.— до 600.— динара, да не правимо упоређење у том погледу и са другим потребама. То је разлог, да се и припадности државних службеника не третирају подједнако, већ се код додатка на скупоћу деле на неколико разреда. Према свему томе, Градска већа, баш по принципима самоуправе, могу у том погледу располагати према локалним приликама, и тамо где је живот јевтинији, или су финансијске прилике општине лошије, припадности општинских службеника могу бити и мање од припадности државних службеника као и обратно у већим градовима, где је живот скуп, или су финансијске прилике града задовољавајуће, припадности градских службеника могу бити и веће од припадности државних службеника. То закон допушта.

У погледу Београдске општине, с обзиром на то што је то престоничка општина, а Београд је најскупљи град у Држави, имало би оправдања да плате службеника Београдске општине буду и веће од плате службеника осталих градских општина, разуме се, под претпоставком, да се претходно спроведе систематизација места и број службеника утврди према одговарајућој потреби.

Кад смо већ на овој теми, треба рећи још коју реч о општинским службеницима. До пре две деценије, чиновници Београдске општине регрутовани су у главном од пострадалих трговаца и житеља општинских, који нису били способни ни за какву другу службу. Послови су били мање више једноставни, па према томе и приступачни свакоме, а са друге стране, Општина је сматрала за своју дужност да те своје грађане на неки начин ухљеби, јер у то време у општинском буџету није било овакво раскошних партија за помагање сиротиње и социјалних установа, пошто се није имало ни смисла ни воље за то. С обзиром на ондашње време и прилике, такви су чиновници донекле отпразљали послове, ма да ни онда нису могли задовољавати потребу тада мале Београдске општине. Мало по мало, Београдска општина се, како са својим привредним установама и предузећима, тако и општом управом, благо-

*) Допосећи чланак нашег познатог стручњака за комуналне финансије г. Рад. Драшковића, вишег инспектора за самоуправе Министар. финансија, у коме он критички образлаже своје лично гледиште на проблем финансија Београдске општине, часопис Београда „Београдске општинске новине“, исто тако радо објавиће и сва друга мишљења наших стручњака по овоме животном проблему престоничке општине.

дарећи наглom порасту становника, развија у толикој мери, да данас претставља државу у маломе, јер расходи по њеном буџету прелазе 300 милиона динара, док су укупни расходи по државном буџету бив. Краљевине Србије за 1914 годину износили нешто преко 200 милиона. Сасвим је природно да и особље које извршује буџет мора бити данас предмет специјалне пажње. Не само да се данас не може ни замислити у Београдској општини службеник са напред поменутим својствима, већ та места захтевају службенике са највећим квалификацијама. Као што питање државних службеника претставља за државу један првокласан проблем, пошто од тога, какво ће бити чиновништво једне државе зависи живот, напредак па и снага те државе, исто тако и општинска првокласна брига мора бити да уреди питање свога чиновништва, јер уколико то питање буде савршеније решено, у толико ће сама Општина бити напреднија и савременија. Уопште, ово начело важи за све установе. Квалитативно чиновништво јесте први услов, да и та установа цвета, а оно ће то бити, ако му се поклони потребна пажња. Још постоји у живом сећању оно време, када је чиновник Београдске општине живео од данас до сутра. Са променом општинске управе мењао се је и читав општински кадар, и преко ноћ је остајала на улици многобројна војска тих јадника. Истина, и ти чиновници нису били то у правом смислу те речи. Већина њих били су без икакве школске спреме, и још једина квалификација која се је од њих тражила, била је — партијска карта. Услед те околности и честе промене чиновника, посао није могао бити отправљан онако, како је то требало, нити је у послу било континуитета. Вечито страхујући за свој положај, чиновник се је забављао једино мишљу, да се што боље обезбеди. Да ли ће онај, који буде дошао после њега, моћи лако и без застоја продужити даље где је овај прекинуо, није га се много тицало. На против, ако је осетио да му се под ногама измиче тле, трудио се да ствари што више запетља и замрси. То је била освета за изгубљено место. Благодарје томе, дешавало се је, да Општина не зна шта и коме дугује, шта и од кога потражује, шта и где има од своје сопствености. А кад је код тих главних питања ствар тако стајала, може се мислити какав је хаос морао владати у администрацији уопште. Дефраудација и корупција из Београдске општине биле су врло често предмет јавности и штампе, па и пословица. Људи од вредности и моралне и интелектуалне женирали су се због таквих прилика да ступају у општинску службу и онда чак, када је та служба за њихову животну егзистенцију била спас. Радије се живело и о белом хлебу, него што се улазило у такву средину. Данас је, хвала Богу, стање у Београдској општини

сасвим друкчије. Истина је, да има још доста и баласта, али велики број чиновника са високим школским образовањем, стручном спремом и моралним квалификацијама успео је, да службу у Општини подигне на завидну висину и успостави јој ранг, који јој припада. Рекрутовањем и подмлатка са таквим квалитетима омогућиће се, да се и старешински кадар попуњава из саме Општине, што би било и сасвим природно, јер би ти млади и спобобни људи, ступајући у општинску службу улазили у њу ради каријере, исто онако као што улазе и у државну службу. Лоша пракса са довођењем на старешинске положаје људи са улице, није никада давала добре резултате. Није ни чудо што се тако стваране старешине на својим положајима нису могли снаћи, јер нису били обавештени ни упознати са послом, који је за њих био нов. Уместо да дају директиву сигурно и слободно они су се, не познавајући ствари, збуњивали, саплетали, колебали и сасвим је природно да је морало долазити до пометње.

Добар чиновник неће бити никада скуп, нити су чиновници Београдске општине, чиновници у правом смислу те речи били преплаћени, с обзиром на њихове дужности и одговорности, и с обзиром на специјалне прилике које владају у Београду, али се Београдска општина мора дебарасирати баласта, што ће је не само материјално већ и морално растеретити, док ће потребан број чиновника моћи пристојно и праведно наградити.

Кредитна политика

Данашње неповољне финансијске прилике у Београдској општини резултат су свакако и у првом реду њене кредитне политике. Огромна свота од преко 90 милиона динара, која иде на ануитетску службу, од укупне суме буџетских расхода, који износе 310 милиона динара, нема сумње да кочи правилно и несметано пословање у Општини. Ангажована перманентно овим проблемом, који јој свакодневно задаје бриге, Општина, и поред најбоље воље није у могућности развијати акцију на свима пољима која је чекају, а уколико то и чини, акција је скучена, површна, па према томе и неефикасна.

Па ипак, непристрасна критика не би смела једноставно и у основу изрећи осуду ове политике. Многе чињенице, уско везане за ово питање морале би бити специјално испитане, да би се могао дати објективан и правилан суд. Потребама, н. пр. које су изискивале општинске обавезе, не би се могла учинити никаква замерка, или бар у огромној већини тих потреба. Оне су биле хитне и неопходне, у то се не може сумњати. Да не понављамо оно, што смо већ напоменули на једном месту: очајно стање Београда у сваком погледу, непосредно после рата и специјалне при-

лике које су неминовно захтевале његову рестаурацију и изградњу. Друго би питање било, да ли су услови под којима су те потребе извођене, односно услови под којима су закључени постојећи зајмови, одговарали свима принципима који у том погледу владају и времену и новчаним приликама у коме су зајмови закључени; да ли су сва предвиђања, којима се имало руководити при закључивању зајмова била умесна и реална, и да ли се заиста том приликом постигло оно, што се је највише могло постићи у погледу погодности тих зајмова. Генерално, у том смислу не би се могло дати одређено мишљење, пошто су зајмови закључивани под разним приликама и разним условима, и сваки од њих претставља посебан и специјалан случај. Па ипак, мора се подвући оно освештано и важеће начело, да краткорочни зајмови никад нису били повољни и симпатични и да се њима прибегава само у изузетним случајевима и са претпоставкама остварљивим у 90% да ће се они у своје време, било исплатити, било претворити у дугорочне зајмове.

Преглед свих дугова Београдске општине на дан 1 јануара 1935

1) Дугорочни зајмови код Државне хипотекарне банке и Министарства социјалне политике и народног здравља 115,834.011.36 динара;

2) Краткорочни зајмови код Државне хипотекарне банке, Поштанске штедионице, Општинске штедионице и приватних банака динара 79,386.445.36;

3) Зајмови за извођење јавних радова динара 27, 739. 818.76;

4) Зајмови за откуп непокретности динара 15,677.686.—;

5) Иностранци зајмови 26,000.000.— шв. фр.;

6) Дуг држави динара 115,323.180.70;

7) Привремене позајмице из општ. фондова динара 26, 708.790.41;

8) За експропријацију имања 7,332.000.— динара;

9) Уреду за осигурање радника динара 10,580.208.38

10) Рзано у ликвидатури 51,257.980.51 динара.

Треба подвући да овај преглед није нешто, што се може назвати апсолутно тачним. Он би од прилике приближно одговарао стању општинских дуговања. На жалост, али је тачно, да стварно стање општинских дугова још није коначно утврђено, нити је јавност о томе обавештена у званичној форми.

Да би пружили јаснију слику свих општинских зајмова, како у погледу услова под којима су закључени, тако и у погледу потреба на које су утрошени, што је неопходно за правилну оцену кредитне политике Београдске општине, детаљисаћемо појединачно све

до данас закључене зајмове од стране Општине. Сви зајмови се у главном могу поделити на дугорочне и краткорочне зајмове.

Дугорочни зајмови

1) Зајам од 25,000.000.— динара у злату, реализован је 1911 године код Државне хипотекарне банке, а утрошен је на следеће потребе:

- а) динара 1,400.000.— за водоводне радове
- б) „ 3,500.000.— за канализацио. радове
- в) „ 4,500.000.— за израду калдрме
- г) „ 3,000.000.— за грађевинске радове
- д) „ 1,500.000.— за регулацију града
- ђ) „ 11,100.000.— за исплату ранијих зајмова.

Рок исплате овог зајма предвиђен је у у току 50 година. Интересантна стопа 5.63%. Полугодишњи ануитет износи динара 775.015.70, а плаћање је 1 јануара и 1 јула сваке године и то редовним месечним уплатама по динара 128.738.50 сваког петог у месецу.

Ово је једини зајам заостао од пре рата.

2) Зајам од 37,000.000.— реализован је 1921 год. код Државне хипотекарне банке а утрошен је на следеће сврхе:

- а) Динара 5,144.060.02 на водоводне радове
- б) Динара 381.474.50 на канализационе радове
- в) Динара 12,422.971.88 за израду калдрме
- г) Динара 2,338.670.73 за грађевинске радове
- д) Динара 8,850.000.— за електричне радове.
- ђ) Динара 159.999.— за регулацију града
- е) Динара 951.018.61 за возни парк
- ж) Динара 445.629.52 на паркове и вртове и
- з) Динара 6,306.175.74 за ануитет.

Рок за исплату овог зајма је 50 година. Интересна стопа 7%. Ануитет се плаћа полугодишње 1 јануара и 1 јула сваке године по динара 1,335.300.50 и то редовним месечним уплатама по динара 222.134 сваког петог у месецу.

3) Зајам од 7,000.000.— динара реализован је 1923 године код Државне хипотекарне банке а утрошен је на грађевинске радове.

Рок исплате овог зајма је 15 година а интересна стопа за првих 5 година 12%, за других 5 година 10%, а за трећих 5 година 9%. Ануитет износи:

а) првих пет година 1-VII-1924 до 1-VII 1929 динара 420.000.—

б) других пет година 1-VII-1929 до 1-VII 1934 динара 350.000.—

в) трећих пет година 1-VII-1934 до 1-VII 1939 динара 315.000.—

Плаћање 1 јануара и 1 јула сваке године. Режијски трошкови $1\frac{1}{2}\%$ про рата на оста- так дуга.

Као залога овом зајму служи општинско имање на углу Радничке, Херцег Степана, Гундулићевог венца и Комнен-барјактара у- лице.

4) Зајам од 7,000.000.— динара реализо- ван је 1924 год. код Државне хипотекарне бан- ке а утрошен је:

а) динара 3,000.000.— за израду калдрме

б) динара 3,665.764.— за електричне ра- дове

г) динара 334.236.— за ануитет.

Рок исплате овог зајма је 12 година а интересна стопа 10% . Ануитет се полаже по- лугодишње 1 маја и 1 новембра сваке године по динара 497.000.— Као залога овом зајму слу- жи приход од општинске трошарине и остали општински приходи.

5) Зајам од 25,000.000.— динара реали- озван је 1924 год. код Државне хипотекарне банке а утрошен је:

а) динара 16,408.801.07 за водоводне ра- дове

б) динара 8,247.969.— за електричне радо- ве и инвестиције.

в) динара 343.229.93 за ануитет.

Рок исплате овог зајма је 12 година а ин- тересна стопа 10% . Ануитет се полаже полу- годишње 1 маја и 1 новембра сваке године по 1,750.000.— динара. Као залога овом зајму слу- жи приход од општинске трошарине и остали општински приходи.

6) Зајам од 35,000.000.— динара реализо- ван је 1931 године код Државне хипотекарне банке а утрошен је за исплату купљеног вој- но-државног имања, звани „Мањез”.

Рок исплате овог зајма је 15 година са интересном стопом од $9\% + 1\%$ у име режиј- ских трошкова. Ануитет се полаже полугоди- шње 1 јануара и 1 јула сваке године по динара 2,103.500.— Као залога за овај зајам служи купљено имање са интабулацијом на првом месту.

7) Зајам од 10,000.000.— динара реали- зован је 1927 године код Министарства соц. пол. и нар. здравља а утрошен је за подизање радничких установа (склоништа, обданишта, преноћишта, станова).

Рок исплате овог зајма је 25 година са ин- тересном стопом од 4% . Полугодишњи ану- итет износи динара 318.232.05, али се ова сума полаже почетком сваког тромесечја по пола, т.ј. по динара 159.116.05 и то: 1-I, 1-IV 1-VII и 1-X сваке године.

Краткорочни зајмови

8) Зајам од 26,000.000.— шв. фр. реали- зован је 1929 године код Друштва швајцарских банака у Базелу. Овај зајам утрошен је на следеће сврхе:

а) динара 9,470.940.95 поверилачкој гру- пи на име интереса, комисиона, дисажије и провизије;

б) динара 170,880.472.— исплата Блеру и комп. зајма од 3,000.000.— долара

в) динара 55,686.561.16 исплата Југосло- венској удруженој банци зајма од 1,000.000.— долара;

г) динара 12,996.067.82 за исплату експро- пријација и обавеза из ранијих год.

д) динара 12,000.000.— за калдрмисање у- лица

ђ) динара 5,800.000.— за подизање Тера- зијске основне школе Кр. Александра I, јев- тиних станова и радничких склоништа;

е) динара 3,000.000.— Општинској штеди- оници за основни капитал;

ж) динара 3,000.000.— за рефундовање бу- цета за 1929 год., инжењерском отсеку за калдрму;

з) динара 2,011.252.16 за повраћај 5% до- пуних кауција;

и) динара 2,000.000.— за канализацију;

ј) динара 1,500.000.— за исплату ломбард- ног зајма код Држ. хип. Банке;

к) динара 1,400.000.— за водоводне ра- дове;

л) динара 1,000.000.— за електричне ра- дове;

љ) динара 600.000.— за уређење паркова и гробља;

м) динара 600.000.— за санитарне уста- нове;

н) динара 500.000.— за возни парк;

њ) динара 500.000.— за подизање троша- ринских објеката;

о) динара 500.000.— за ватрогасну службу;

п) динара 400.000.— за одељење за одржа- вање чистоће;

р) динара 400.000.— за субвенције;

с) динара 609.438.12 за сервисне, опште и непредвиђене трошкове зајма.

Рок исплате овог зајма је 3 односно 4 го- дине, или по истеку овог рока отплата износи 120-ти део месечно од номиналног износа а у року од 10 година. Каматна стопа је 7% и 2% комисиона. Као подлога овог зајма служе општински приходи са супергаранцијом Мини- стра финансија. Полугодишњи ануитет од 13,000.000.— динара плаћа се 1 марта и 1 сеп- тембра сваке године.

С обзиром на специјалност овог зајма, ка- ко због његове висине и услова плаћања тако и због других момената који су играли улогу при његовом закључивању, потребно је за- држати се мало на њему и јаче га осветлити;

Притешњена доспелости плаћања долар- ских зајмова, како оним од 3,000.000.— долара код Чеза, тако и оним од 3,000.000.— долара код Босанске банке, Општина је била прину- ђена, за регулисање ових, безусловно закљу- чити нови зајам, и у том погледу није могло

бити никакве дискусије. Друго је питање да ли се овај зајам није могао закључити на некој другој страни и под другим условима, или је пак једини излаз био са друштвом Швајцарских банака у Базелу. Зајам од 25 милиона шв. фр., који је Друштво швајцарских банака у Базелу пружило Општини, условљен је са концесијом, коју је Општина дала Друштву Снага и светлост за изградњу нове електричне централе и снабдевање Београда електричном енергијом за 25 година. На тај начин Општину су погодили не само тешки услови зајма, већ и тешки услови уступљене концесије. По уговору са Друштвом снага и светлост, општина гарантује друштву минимум годишње потрошње од 30 милиона кв.ч. и за ову количину плаћа му за 1 кв.ч. 1.27 дин., а плаћање је у шв. францима по утврђеној релацији 100.— динара = 9.12 зл. франка. Обавезе које проистичу из пом. уговора за Општину износе, с обзиром на означену цену и валутну клаузулу преко 50 милиона динара годишње. Овај зајам заједно са датом концесијом претставља за општинске финансије најтежи проблем.

Споразумом, који је 17 јуна 1933 закључен са претставницима Друштва шв. банака у Базелу, преиначени су услови овог зајма за период од 1 марта 1933 до 1 септембра 1934, у толико, што ће каматна стопа за то време износити уместо 7% само 5% а комисиона стопа уместо 2% само 1 $\frac{1}{2}$ %. Поред тога овим споразумом постигнуто је да се за напред пом. време уговором предвиђена амортизациона квота у висини од 9.58% сведе на 2% годишње.

Споразумом од 22 јуна 1934 утврђено је, између осталог, да се у времену од 1 јануара 1934 до 31 децембра 1934 појединачне фактуре за утрошак електричне енергије издају до потрошње од 30 милиона кв.ч. на бази од динара 1.23 за кв.ч.

Споразумом од 19 октобра 1935 постигнуто је да се за утрошак 25 мил. кв.ч. годишње, кв.ч. плаћа по 1,15 дин., а за потрошњу од 25—40 мил. кв.ч. плаћаће се по 0.50 у папирним динарима. Ноћна струја рачунајући време од 22 до 5 часова употребљена за термичке сврхе, обрачунаваће се по цени од 0.40 по кв.ч.

9) Унутрашњи зајам од 125 милиона динара реализован је у току 1931 и 1932 године. Овај су зајам уписале следеће установе:

а) Приватни новчани задови динара	75,000.000.—
б) Државна хип. Банка	25,000.000.—
в) Поштанска штедионица	25,000.000.—

Сврха овог зајма је хигијенско, техничко-саобраћајно подизање престонице и њене периферије. Зајам је утрошен на следеће потребе:

а) динара 35,000.000.— за канализационе радове
б) динара 7,500.000.— за електричне радове

в) динара 18,000.000.— за подизање школа и општинске кланице.

г) динара 18,000.000.— за исплату разних обавеза и рачуна

д) динара 6,300.000.— за радове на водоводу

ђ) динара 35,500.000.— за кадрмисање улица

е) динара 4,700.000.— за провизију и сервисне трошкове.

Рок исплате зајма је 3 године од дана реализовања појединих транша. Камата приватним новчаним заводима је 3 $\frac{1}{2}$ % над каматом коју наплаћује Народна банка а државним новчаним заводима 8%. Приватним новчаним заводима камата се плаћа шестомесечно а државним тромесечно. Курс је ал пари. Подлога је менични акцепт Београдске општине са жиром Општинске штедионице.

10) Зајам од 7,500.000.— динара, т.зв. асфалтни зајам реализован је 1931 године код Држ. хип. Банке, а утрошен је за израду тротоара од асфалта и бетона без коловоза у грађевинском реону Београда.

Рок за исплату овог зајма је 5 година са интересном стопом од 8%. Плаћање је шестомесечно по закључку контокорента. Залога овога зајма су општински приходи а супергаранција менични акцепт са жиром Општинске штедионице.

11) Зајам од 6,780.000.— динара реализован је 1931. године код Месарске банке за откуп кланице на Карабурми. Услови су плаћања следећи: при преносу тапије плаћа се 2,000.000.— динара а остатак у року од годину дана од дана преноса тапије, с тим, да се овај рок може продужити и да се за продужено време плаћа интерес од 8%. Подлога је меница Београдске општине.

12) Ломбардни зајам од 15 милиона динара реализован је 1931 године код Општинске штедионице, а у циљу повећања обртног капитала ради исплате општинских обавеза. Рок исплате везан је за принос од купона 2 $\frac{1}{2}$ % лутријске државне ренте за ратну штету у номиналном износу од 77 милиона динара, са интересном стопом од 9% годишње и $\frac{1}{4}$ % провизије тромесечно. Подлога овог зајма су 2 $\frac{1}{2}$ % обезнице ратне штете. Овај је зајам исплаћен када су отуђене обезнице ратне штете, а што је било у половини 1935 године.

13) Зајам контокорентни од 20 милиона динара реализован је 1931 године за исплату дугова проистеклих из експропријација приватних имања за потребе регулације града и просецање нових улица, као и исплату осталих обавеза из ранијих година. Рок исплате је 3 године са интересном стопом од 8%. Прве две године плаћа се само интерес на изручене суме, а по истеку друге године исплаћује се цео износ искоришћеног зајма. Као подлога

служи менични акцепт од 17 милиона динара са роком од 6 месеци.

14) Дуг од 8.079.442.— белг. фр. Белгијском друштву за трамваје и осветлење. Овај дуг је установљен на основи пресуде Избраног међународног суда у Паризу од 19 децембра 1923. на име обештећења именованог Друштва за експроприсана му трамвајска предузећа и откуп инсталација за осветлење. Рок исплате је 10 година са интересном стопом од 6%. Ануитет од 800.000 белг. фр. плаћа се сваког 1 јануара.

15) Зајам од 13,554.776.— динара реализован је 1932 године код Прве хрватске штедионице за откуп имања зв. „Пионир” за проширење Новог гробља. Рок исплате је 1-IV-1936, стим, да се један милион динара полаже одмах при потпису уговора о куповини а остатак за годину дана у меницама општине. За пролонгирање исплате за прву годину не даје се никакав интерес а за даље пролонгирање извршити по истеку 4 године од дана потписа уговора.

16) Зајам од 18,513.317.99 динара закључен 1930 године код Грађевинског предузећа инж. Станојла Бадера у Београду ради извршења разних водоводних радова и постројења. Рок исплате је 1 децембар 1935, са интересном стопом од 7%. Као гаранција служи менични акцепт.

17) Зајам код Опште грађевинског а. д. у Београду закључен 1929 године ради модерног калдрмисања улица са роком исплате до 31 децембра 1934 и интересном стопом од 9%. Реализовано је према испостављеним ситуацијама радова са каматом и финансирањем камена за динара 98,344.726.12. Као подлога овог зајма служе менични акцепти.

18) Зајам код предузећа А и Е Ерлих уговорен 1932 године у циљу извршења канализационих радова од динара 6,372.533.89 са интересном стопом од 9%.

*

Зајмове Београдске општине, који су постајали раније а исплаћени су до 1 јануара 1934 не региструјемо. Изузетно од тога а да би се упознали са условима и сврхом, излажу се два велика доларска зајма и то:

1) Доларски зајам од 3 милиона долара реализован је 1927 године код Чез Секјурити Корпорације у Њујорку са интересном стопом од 7% и роком исплате од 3 године. Овај зајам је утрошен на следеће потребе:

динара 214.225.75 за санитарне установе;
динара 15,746.039.02 за водовод;
динара 17,542.527.10 за канализацију;
динара 79,082.362.14 за калдрму;
динара 9,795.816.30 за грађевинске радове;
динара 19,543.153.17 за регулацију града
динара 727.840.85 за кланицу;
динара 3,914.800.91 за паркове и вртове;

динара 14,954.527.35 за Дирекцију трамваја и осветлења;

динара 556.928.— за возни парк;
динара 774.212.15 за опште трошкове

Св. дин. 162,852.532.74.

Овај је зајам исплаћен из зајма од 26 милиона шв. франака.

2) Доларски зајам од 1 милиона долара реализован је 1927 године код Босанске банке. И овај зајам је закључен под истим условима као и зајам од 3 милиона долара а утрошен је на следеће потребе:

динара 208.000.— за санитарне установе
динара 3,982.727.87 за водовод
динара 6,107.577.50 за канализацију
динара 30,888.604.08 за калдрму
динара 8,540.483.73 за грађевинске радове
динара 4,924.806.— за регулацију града
динара 806.790.07 за паркове и вртове
динара 299.478.30 за возни парк
динара 93,071.50 за опште трошкове

Св. дин. 55,851.535.05.

И овај је зајам исплаћен из зајма од 25 мил. шв. фр.

*

Из предњег прегледа види се да извесни краткорочни зајмови нису исплаћени о предвиђеном року, већ су исти помицани споразумом између повериоца и Општине било писменим путем, било усменим путем или претходно.

Поред изложених зајмова Београдска општина има и других обавеза а то су т.зв. летећи дугови или обавезе из ранијих година, који се налазе у предњем прегледу од тач. 6 до 10. Док су краткорочни зајмови нужно зло, обавезе из ранијих година или т.зв. летећи дугови су највеће зло, и претстављају, за онога чији су, највећу опасност, пошто су плативи у свако доба.

*

Када је реч о дуговима општинским, само по себи намеће се питање, како стоји Општина са својом имовином. Према полузваничним подацима процена имовине вршена је сваке године почев од 1926 до 1933 године, и та процена показује следеће стање:

у 1926 години динара 1.422,709.977.61
у 1927 години динара 1.522,174.419.04
у 1928 години динара 1.900,111.906.38
у 1929 години динара 1.891,528.639.46
у 1930 години динара 1.756,348.330.33
у 1931 години динара 1.899,289.862.62
у 1932 години динара 1.899,289.862.62
у 1933 години динара 1.899,289.862.62

Пада у очи да за три последње године процена показује исту вредност, што ни у коме случају не може бити тачно. Има се утисак да је процена за последње две године показана апроксимативно. С обзиром на то, да општинску имовину у 80% чине непокретности,

којих је вредност за последњих година знатно пала, ове цифре морају се примити са резервом. Свакако би било потребно да се процена изврши и после овог пада вредности непокретностима.

Потраживања општинска износе око динара 110.000.000.— и то:

од приреза, кулучарине и такса динара	42,985.249.—
од закупнине динара	4,440.646.—
на име електричне струје динара	24,832.715.—
од воде, канала, сметлишта и чишћења улица динара	22,105.470.—
од накнаде за тротоаре дин.	13,357.184.—
од апропријације динара	2,734.994.—

Београдска општина потражује од државе на име закупнине за заузеће општинског земљишта за време од 1 јануара 1919 до данас динара 360,522.828.20. Међутим, да ли ово потраживање има свога основа и у колико за сада се не би могло ништа рећи, пошто је то сада предмет испитивања.

*

Према свему изложеном може се закључити да општински дугови претстављају првокласни проблем, чије решење захтева најсавеснију студију и велику опрезност. Не желећи се упуштати у испитивања оправданости услова пом. зајмова, пошто то нисмо ни поставили себи у задатак, ми само констатујемо чињенице и чинимо извесне опсервације у погледу решења постојећих проблема. Нема сумње да би консолидовање свих општинских дугова путем једног дугорочног зајма било најидеалније решење. Међутим, с обзиром на прилике које данас владају на новчаном тржишту за овакво решење врло је мало изгледа. Регулисање летећег дуга путем краткорочне позајмице, било код државних или приватних наших новчаних завода, било би парцијално и моментално решење овог проблема. Истина, корист од овога била би у томе, што би приватни општински повериоци били подмирени, као и фондови, у које Општина није смела ни завлачити своју руку, а то би било од великог значаја по општински кредитни углед. Али у суштини, проблем би и даље био на дневном реду.

Питање општинских дугова у тесној је вези са свима осталим финансијским питањима, која су данас на дневном реду у Београдској општини, и само тако схватајући, може се у њему дати једно солидно и реално решење. Решењем персоналног питања и питања упрошћавања општинске администрације, решењем питања општинских прихода на бази искоришћавања пуног ефекта, и спровођењем једне разумне штедње у сваком погледу створиће се основа и за решење питања општинских дугова, ако не дефинитивног, а оно бар дотле,

док се са новчаног тржишта не дигне застор тешких и црних облака.

Општинска предузећа

По своме буџету Београдска општина третира као своја привредна предузећа: трамваје и осветљење, водовод и кланицу. Од ових, прва два имају карактер привредних предузећа, док би кланица више одговарао назив привредне установе.

Укупни расходи по буџету Дирекције трамваја и осветљења износе динара 118,979.522.—. Ако елиминишемо суму од 7,214.424.— динара, која иде на ануитетску службу, онда од остатка укупне суме пада на личне издатке 34,053.348.— динара или 30,5%, на материјалне 75,511.750.— динара или 67,5% и на ванредне динара 2,200.000.— или 2,0%. Као што је већ поменуто, лични расходи код привредних предузећа, с обзиром на њихову продуктивност, могу износити веће проценте него што је то дозвољено код администрације. У овом случају лични расходи су можда нешто мало већи, него што би одговарало принципу, који у том погледу важи, али је проценат њихов далеко повољнији, разуме се сразмерно и с обзиром на напред поменуто бенефицију, код онога, који показује личне расходе код администрације. И у случају комерцијализације трамваја и осветљења, нема сумње, да би проценат личних расхода спао на нормалу, ако не би отишао и испод ове. Овако, у саставу управе, и предузећа су подложна свим оним лошим утицајима у погледу персоналне политике што је код администрације неминовно.

Укупни приходи Дирекције трамваја и осветљења по буџету износе 123,500.000.— динара, што значи да вишак прихода над расходима износи 4,520.478.— динара. Они који нису довољно упућени у право стање ствари, с правом ће се упитати, откуда то долази, да једно овакво предузеће са савршеном организацијом и одличним приходима не показује већи вишак прихода над расходима? Међутим, стање би сасвим друкчије изгледало када би се ово предузеће водило по трговачким начелима, како то, уосталом, предвиђа и закон о градским општинама и како је то случај код већине осталих већих градова. Да би се имала јаснија слика у овом погледу треба имати у виду извесне чињенице. Тако на пример, по буџету прихода Дирекције трамваја и осветљења није предвиђена накнада за јавну расвету, док је по буџету за 1931 год. била показана у приходима са сумом од динара 6,000.000.—. Од те године приход од јавне расвете не показује се по буџету, док би данас та сума била далеко већа. Познато је, да при том предузећу постоји једна узорна радионица, која се искоришћује у разноврсне општинске сврхе, али се приход од ње не показује. Онда треба имати у виду да оба-

везе Општине са Друштвом Снага и светлост падају на терет буџета трамваја и осветљења, и у овој години не у обавезе показане на страни расхода са сумом од 41,000.000.— динара.

Брига Београдске општине мора бити свакако упућена и у том правцу да своја привредна предузећа, а у првом реду предузећа, као што су трамваји и осветљења, комерцијализира, што ће се не само повољно осетити у буџету расхода, већ ће предузеће бити у могућности да појача и вишак прихода над расходима.

Укупни расходи од водовода износе динара 31,385.029.—. Ако изузмемо ануитет који је у тој суми предвиђен са динара 12,103.750 лични расходи износе 31,9% док на материјалне пада 68,1%.

Укупни приходи од водовода износе динара 25,560.000.—, што значи да се у приходима према расходима показује мањак од 5,825.029.— динара, која се сума датира из прихода опште управе. Оваква ситуација свакако је последица огромних инвестиција, које су морале бити извршене у циљу обнове водовода после рата и његовог проширења с обзиром на нагло насељавање Београда.

Укупни расходи Кланице износе динара 5,529.617.— где улази и партија предвиђена на ануитетску службу од динара 2,975.000.—. Приходи Кланице износе суму од 12,676.428.— динара, што значи да вишак прихода над расходима чини динара 7,146.811.—. Има се утисак да би Кланични приходи били много јачи кад би се организација наплате боље извела јер се ово често врши „од ока“.

Закључак

Мотиви ове студије нису ни критички, ни полемички, и потребно је да се то подвуче. Сврха њена је само у томе, да претстави ствари какве су у истини, и, уколико то скромне способности пишчеве омогућавају, да извесне сугестије за добро и правилно решење овог крупног и актуелног проблема.

После свега изложеног закључак се сам по себи намеће: финансије Београдске општине налазе се у дерутном стању и потреба хитне санације императивно се налаже, пошто би одлагање неминуовно изазвало тешке и оштре последице, које би биле од велике штете, не само за Општину и њене грађане, већ и по интересе саме државе. Парцијално решавање овог питања, није ефикасно; о томе смо се уверили на пракси. Поновним улажењем у краткорочне дугове, да би се један део обавеза регулисао, значило би решење, које би моментално задовољило. Појединачно реформисање извора прихода такође би имало тренутан ефекат. Као што лекар, свога пацијента са температуром, лечи, не сретствима, којима се температура непосредно обара, већ проналазећи њене узроке, против ових употребљава и срет-

ства, убеђен, да ће температура спасти сама по себи кад се узрок отклони, и у овом случају важе исти принципи. Док се не отклоне узроци оваквом стању финансија Београдске општине, свака акција за поправку била би илузорна; она мора захватити оданде, где се јавља почетак таквог стања, и све узроке, којих има више, најригурознијим мерама онемогућити. Тек после тога, акција за сретства имала би смисла и наде на успех, који би имао значење у правом смислу те речи. Проблем захтева, дакле, решење његово у целини, а за то је потребно пре свега воља, време и организација. Познато је из живота да је свима великим подухватима претходила првенствено јака воља, без које се не може замислити ни најобичнији успех. Исто тако, за све благодети које уживамо на овом свету захваљујемо времену, јер се ништа што је трајно, не може створити брзо. А да организација у сваком послу игра првокласну улогу, о томе је излишно и говорити. Унесимо, дакле, те три драгоцене ствари у овом случају.

Општинској управи, која ће уживати опште поверење у сваком погледу, треба загарантовати опстанак за један период времена, у коме би ова била у могућности да спроведе програм, који би дала. Пошто закон о градским општинама предвиђа, да мандат председника и градских већника траје 4 године, то би време било довољно да се спроведе са успехом један такав програм. Нема сумње, да лица која састављају општинску управу морају имати све квалитете, које захтева такав позив. Поред основних квалификација које красе сваког честитог и поштеног човека, и без којих се уосталом у овом случају не може ни замислити, у обзир би морали доћи на првом месту људи, који имају смисла за комуналну политику, који су израђени у том погледу и који би знали шта хоће, и како ће провести то што хоће. Ма како људи имали добву вољу и поштено мислили, ма како они на другом пољу били капацитети и стручњаци, ако нису упућени у материју комуналне политике, не могу дати резултате нити бити од користи у једном оваквом послу. Ови разлози руководили су и законодавца, када је кроз закон о градским општинама спровео одредбу да једну трећину градских већника поставља бан а за градове Београд и Панчево министар унутрашњих послова из реда лица посвећених у комунална питања. Разуме се, да ови услови треба да важе и за оне већнике, који долазе на та места путем избора. Од избора, дакле, лица која ће састављати општинску управу, зависи у првом реду и успех. У овом погледу не искључују се ни обзир партијски, па ни други, ако их има, само ако дотични кандидат поседује напред пом. квалитете. Таква управа у могућности је да уђе потпуно у проблем о коме је реч, да постави програм за његово решење и да га спроведе како треба.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

План који буде израђен за санирање општинских финансија и целокупно пословање у периоду од 4—5 година, мора пре свега предвидети реформу администрације, која мора бити упрошћена и рационализирана. У том погледу организациона уредба има бити ревидирана у смислу ригурозно процењене потребе сваке установе, одељења и отсека, задржавајући ове само у том случају, ако заиста претстављају потребе, не руководећи се у том случају никаквим другим обзирима. Решење персоналног питања имало би се извести путем систематизације места утврђених на основу стварне потребе и на бази дебарасирања постојећег баласта на један социјалан и правичан начин, који можда неће моментално дати финансијски ефекат, али који ће се неминовно и у пуном износу показати у току одређеног периода.

Најздравија политика у погледу дугова Београдске општине свакако би била она, која би се оснивала на уредном одговарању општинских обавеза и што бржем елиминасињу општинских краткорочних и летећих дугова. А ово ће се постићи смањивањем расхода како личних тако и материјалних, реформом општинских дажбина у смислу јачања ефекта од ових, разуме се, да то ипак буде на социјалној и правичној бази, што ефикаснијим искоришћавањем општинских предузећа и установа, а у последњем реду налажењем начина, да терети за потребе Београда као престонице државе падну не само на грађане Београда, већ и на грађане целе државе, као што је то случај и у другим државама. Али, да би се једном пошло правим путем у погледу општинских дугова, мора се најенергичнијим мерама искључити могућност поновног враћања на лошу праксу стварања краткорочних и летећих дугова у Београдској општини.

Реформа фискалне политике има садржавати не само социјалнију и правичнију расподелу терета, већ и ефикаснију наплату ових, што ће се постићи на једној страни увећаном платежном способношћу пореских обвезника, с обзиром на правичнију расподелу, и на другој, бољом организацијом општинског апарата. У сваком случају у обзир треба да дође проријентација са посредног на непосредно порезивање. У овом погледу на одговарајућем месту дата је сугестија о прирезу на непосредни порез и порезу на неизграђена земљишта и зграде које не одговарају прописима Грађевинског закона а налазе се у строгом центру. Ова реформа предвиђала би и укидање трошарине на животне намирнице, које то претстављају код економски најслабијих слојева грађана. Остала трошаринска тарифа имала би се ревидирати у смислу данашњих прилика и потреба. Код такса, ре-

форма би се такође спровела у смислу правичније расподеле ових и где год је то могуће на прогресивној основи.

Сва општинска предузећа, која би за то била погодна, установити на комерцијалној основи, чиме би се продуктивност ових повећала, па самим тим и приход од истих, али под условом, разумљиво је, да ова не смеју по врсти и обиму прелазити економску снагу Општине, и ометати је у вршењу њених јавно-правних задатака, као што то уосталом и закон предвиђа. После израде оваквог плана и дате гаранције да ће се он и реализовати, а ова би се састојала у именима људи, којима је поверен овакав деликатан задатак, може се справом апеловати на дужност свих грађана Краљевине према својој престоници. Терети око изградње и подизања Београда ниуком случају не би смели, нити би требали да падну само на Београђане; то не би било право, а то ови не би могли ни издржати, Београд је престоница Краљевине Југославије и он треба и мора да је репрезентује како то она заслужује. Величина и сјај Београда неће бити понос и гордост само Београђана, већ свих Југословена. Стога би се морао наћи начин, било путем доприноса појединаца, било путем доприноса општине, или, као што смо већ на одговарајућем месту предложили минималним повећањем трошарине на алкохол на целој територији државе а у корист Београдске општине, да сваки грађанин Југославије поднесе једну минималну жртву за престоницу своје државе, што за појединце не би био никакав терет, док би Београду била обезбеђена могућност правилног и несметаног унапређења.

Израђен план у главном према напред одређеним смерницама са свима потребним детаљима имао би бити јеванђеље свима и свакоме за одређени период времена од 4 или 5 година, а одступање од њега имало би бити онемогућено, под претњом кривичне одговорности и санкцијама, које би предвиђале најстрожије казне. Док би израда плана била поверена градском већу, за извршење његово требало би овластити само једно лице, и то оно, које би било на челу општинских финансија, јер би на тај начин била спречена свака интервенција, утицај или сугестија у смислу измене начела постављених пом. планом.

Овако спроведена реформа имала би за резултат пуно финансијско санирање Београдске општине, па самим тим и могућност извођења свих других акција у смислу унапређења и изградње Београда, а Београд, као престоница Југославије има за дужност не само да предњачи у погледу здравог и напредног газдовања већ и да даје за то пример свима осталим градовима у Краљевини.

Београд треба и мора да буде углед свима и у сваком погледу.

(Свршетак).

Др. Бура Рачић,

генерални секретар Савеза самоуправних
штедионица у Краљ. Југославији

Наши градови и њихове штедионице

Познато је да напредак свакога града много зависи од благостања, предузетности и корисних иницијатива, колико града самога, толико и његових грађана. Поред ове зависности и повезаности у међусобним одношајима између града и грађана, јасно је да без благостања грађана не може ни један град сигурно да напредује, јер без тога нема трајних и сигурних врела из којих би се црпала средства за свој многострани рад на свим осталим подручјима, било то према законским дужностима, било по властитој иницијативи, која даје посебан значај виталитету свакога града. Искуством се, међутим, свуда и свагда показало да није довољно очекивати да ће се грађани, без јавне пажње и помоћи, сами на најбољи начин толико старати о свом благостању, да јавне иницијативе уопште не би требало. Има много и много грађана који, природно теже за благостањем, али сами немају могућности или не знају да нађу пута и начина како би своје благостање осигурали и повећали. Зато је модерна држава, у властитом интересу, свуда и свагда настојала, различитим средствима и путевима, да пружи својим грађанима могућност да своје благостање лакше подижу и осигуравају. Али како су у том погледу у свакој већој држави прилике и могућности веома различите, то држава није могла и не може са најмање труда и трошка да се сама на све стране стара и да сама свуда постиже баш најбоље резултате у општу народну па тако и своју корист. Економски принцип тражио је и тражи да се у држави посао раздели онако како ће целина имати коначно највише користи. Тако је онда држава један знатан део свога старања на овом подручју препустила својим нижим територијалним јединицама, као што су то наши градови и општине, а у новије доба им је такво старање одредила и као законску дужност.

Тако и наш нови Закон о градским општинама од 20 VII 1934 одређује у свом §-у 88 да у делокруг рада спада нарочито:

„1) управљање градском имовином (доношење буџета, установљивање и располагање градским дажбинама, закључивање зајмова, куповање, продаја, давање у закуп градске имовине, оснивање градских предузећа);

2) старање за градске и саобраћајне установе и градске јавне грађевине (грађење и одржавање путева, трамваја, мостова, пристаништа, скела, канала, водовода, попличавање тргова и улица, осветљење);

3) помагање невољних и убогих, старање за сиромашну и напуштenu децу, подржавање добротворних завода и установа и старање о друђим социјалним задацима;

4) старање за добро здравствено стање становништва (одржавање лекарске службе, службе бабица, уређење амбуланта, сузбијање заразних болести, снабдевање животним намирницама, бриџа за здраве и јевтине станове и здраву воду, за кућалишта, иџралишта, џробља и друђе хиџијенске и санитетске установе); старање о физичком васпитању народа и ватрогаство;

5) унаџређење народноџ џосџодарства у оџште (трговине, обрџа, занатства и индустрије, ратарства, сточарства, рибарства, вођарства, задругарства, установа за штеђу и кредит, старање за добро здравствено стање стоке и сузбијање сточних заразних болести);

6) сарађивање на унапређењу просвете (подизање школа, оснивање књижница, читалица, стручних теџајева, курсева за домаћице, анаџабетских теџајева, помагање просветних друштава, приређивање просветних предавања, подизања просветних домова) и тд.”

Законом установљене дужности наших градова врло су дакле велике и обимне, нарочито у социјалном и економском погледу. Ако благостање грађана није на довољној висини, све те дужности углавном није ни могуће испуњавати. То је околност која заслужује пажњу, како лепе и корисне законске одредбе не би остале мртва слова на папиру. Намеће се стога питање, како би наши градови требали да раде да би могли све те дужности што боље вршити, а на корист своју и својих грађана.

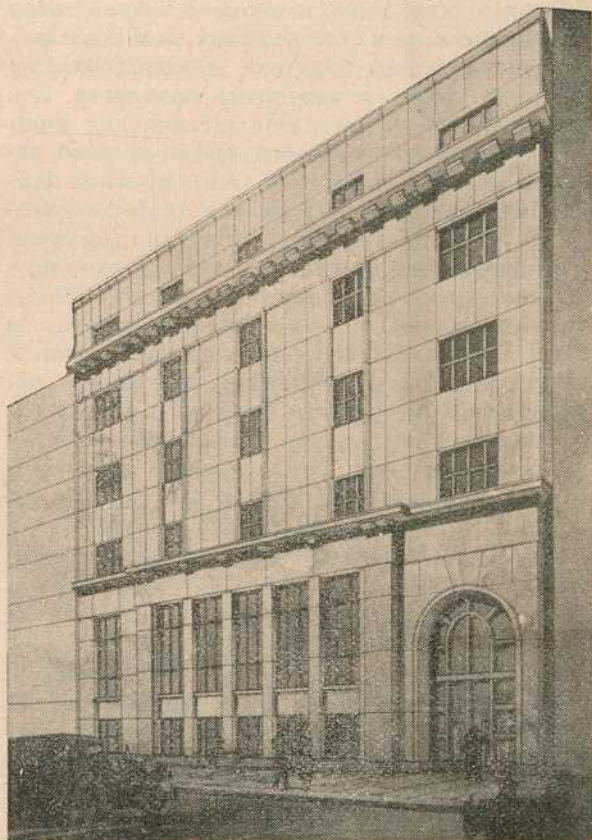
Ово ће питање, без сумње, у највећој мери да занима претставнике наших градова, и неће бити на одмет, ако се чују некоје сугестије од стране Савеза штедионица Краљевине Југославије, путем Савеза градова, коме иде хвала што тако лепо уважава потребу корисне сарадње са Савезом оних уста-

нова које могу много помоћи градовима да поменуте задатке успешно изврше. То су самоуправне штедионице, које могу врло много да помажу оним градовима који их оснивају и за њих се старају како би могле потпуно да одговоре својим задацима. Различити су системи по којима штедионице данас у свету раде. Истакнута им је сврха, међутим, да оне имају да раде на корист свих слојева грађанства, а нарочито сиромашнијих, дајући им најповољније услове за подизање њихове штедње, а затим, и најјефтиније кредите за јачање њиховог рада, те да по прописном намирењу својих фондова за сигурност штедиша, преостале евентуалне добитке стављају на расположење за опште корисне и добротворне сврхе на подручју својег оснивача, који за њих јемчи, а то је у овом случају — града. С помоћу подесног законодавства тако развијене штедионице у другим земљама учиниле су на тај начин својим оснивачима — градовима — неизмерне услуге: развиле су у првоме реду смисао за штедњу у његовом грађанству и тако већ знатно смањиле социјалне бриге и дужности града, затим су уз помоћ јефтиних кредита појачале предузетност, обрт, трговину и грађење, и са свим тим јачале упослење и опште благостање у граду, па су се тако још више смањиле и социјалне и економске и финансијске бриге града. Коначно су сваке године давале и дају своје евентуалне добитке за подизање социјалних, културних и хигијенских установа и уређаја у граду, чиме је његова брига по наведеним дужностима постала размерно веома лака и потпуно задовољна.

Ево — тако је бројним градовима у другим земљама омогућен успешан и брз напредак. Није могуће сада овде набрајати и наводити све што су овакве комуналне штедионице учиниле за напредак градова у појединим земљама. Треба, међутим, барем упутити и на некоје примере код нас, према овакве штедионице код нас још нису толико развијене као у другим земљама, а осим тога имају да се боре с беспримерним тешкоћама, које толико парализују успешност њиховог рада, да је у интересу наших градова да се својски заузму како би се те тешкоће отстраниле.

Код нас су општинске и градске штедионице најразвијеније у Дравској бановини. Све до најновијег доба, и након тешких губитака поводом рата, оне су се повољно развијале, и тако су у једној споменици своје Звезе од 1929 године могле с поносом да кажу: „Што се у нашој држави данас Словенија одликује јаким сељачким имањима, чврсто изграђеним и сељачким домовима, добрим путевима, развијеним занатом, живахном трговином; што има Словенија данас разне лепе социјалне и културне установе, као болнице, школе, за-

ложнице, друштвене домове, позориште итд. — то је у претежној мери видљив успех деловања, регулативних штедионица у тим делима.“ Према податцима њихове Звезе, ове су штедионице саме у Дравској бановини омогућиле подизање, купњу, односно уређење: 346 школа, 82 јавна водовода, 76 путева и железница, 63 општинске зграде за уреде, 59 општинских кућа за станове, 43 моста, 52 ватрогасна дома, 24 електричне централе, 19 разних општинских установа, 16 болница, 13 убојница и склоништа, 12 кланица, 11 црква, 7 јавних купалишта, 6 судских зграда, 3 касарне, 3 плинаре, 2 среска уреда, 2 музеја, 2 позоришта, 2 трамваја, 2 општинска

Пројекат нове Општинске штедионице града Београда

пашњака, 2 јавне ваге, 1 регулацију реке, те 648 других јавних комуналних радова. Овде није узето у обзир преко десет хиљада приватних кућа, зграда и грађевина у градовима, варошицама и селима, грађених, оправљаних или повећаних јефтиним зајмовима ових штедионица.

Штедионице у другим нашим крајевима млађег су датума и тек су се почеле развијати, а сад су наступиле тешкоће које даљи њихов развој ометају. Узмимо као пример штедионицу у Загребу, која је оснавана баш пред сам почетак рата, па тако њен развој заправо датира иза рата, односно након првих

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

година поратне инфлације. За 15 последњих година, и поред јаке конкуренције, ипак је и ова штедионица показала завидне резултате у корист града Загреба. Њеном помоћи снажно је дигнута штедња и финансијска моћ загребачког грађанства, њеном су помоћи подигнуте целе нове четврти модернога Загреба и узорно развијене велике градске установе и службе (тржница, кланица, трамвај, аутобус — промет итд.). Њеном помоћи подигао је себи кућицу велики број становника *уз најповољније услове и тако је отклонен велики део социјалне беде и незадовољства*. Колико је свим тиме грађана добило кориснога посла и зараде, колико су се тиме побољшале социјалне, економске, здравствене и финансијске прилике у граду, све без његових непосредних издатака и оптерећивања грађанства, то је тешко тачно приказати, али свако може да увиди да је штедионица овом граду учинила многе услоге и многострано наплатила његову почетну бригу, жртву и јемство. Јер град је добио од ове своје штедионице зајмове на којима је уштедио милионе и милионе, добио је већ досад од штедионице преко пет милиона динара за градњу жељезничких подвожњака, пресвођивање потока, за градњу Занатске школе, здравствене станице, те један милион и по динара за градњу рибарнице, која ће корисно служити не само загребачком грађанству, него и нашим рибарима. То је, међутим, само почетак добротности ове штедионице, јер је она сразмерно још младога датума, па је тако досада имала да попуњава своје резервне фондове, ради сигурности улагача и олакшања одговорности самога града. Но и поред свега тога, и досадашњи резултати ове штедионице у корист града Загреба управо су сјајни и веома поучни за све оне градове који желе да имају једну јаку помоћну установу за извршавање законном одређених им задатака, нарочито у погледу подизања радности и благостања њихових грађана, што је један од главних предуслова њиховога напретка.

Да би, међутим, овакве штедионице могле нашим градовима још потпуније и успешније да помажу, потребно је:

1. Да се самоуправне штедионице оснивају свуда у нашој земљи, нарочито у сваком нашем граду (као што је то недавно с највећим успехом учињено у граду Бјеловару);
2. да овим чврсто здруженим штедионицама свестрано помаже Савез градова како би биле задовољене ове њихове најжитније потребе:

а) да се коначно донесе темељни Закон о штедионицама, који је Министар трговине и индустрије обећао Народној скупштини, и да се тим законом *по узору других земаља*, ове штедионице, као опште корисне и добротворне установе, потпуно изједначе у свим правима и повластицама с оним државним новчаним установама које иду за прикупљањем уштеда, нарочито с Поштанском штедионицом и Државном хипотекарном банком, нарочито у погледу пореза и такса, убрзаног судског поступка и кредитираног обезбеђења код Народне банке, јер се без тога у великој мери фаворизује конкуренција државних новчаних установа, која овим самоуправним установама одузима могућност успешног рада управо у часу када се самоуправама намећу све веће дужности и кад би им ове установе при извршавању тих дужности биле најпотребније;

б) да се дерогира или претходно барем новелише чл. 5, 40 и 117-ж Закона о државној хипотекарној банци и § 160 Закона о ванпарничном поступку од 24 VII 1934 у том смислу да се могу новци наведени у чл. 5 Закона о Државној хипотекарној банци неограничено улагати и у самоуправне штедионице Краљевине Југославије.

За наше самоуправне штедионице ово последње је управо горућа потреба, и оне моле већ дуже времена да се то изврши, јер се без тога руши једна од главних значајки свих самоуправних штедионица, т.ј. значај пупиларних установа, а практички се демантирају оне *наше самоуправне штедионице* које су деценијама имале право да чувају пупилне новце, а сада, у ово доба највеће своје кризе, могу да предаду ове новце за ДХБ једино уз цену властитог ликвидовања. У реду би, међутим, сада било да им досада тако фаворизована ДХБ помаже, а не одмаже.

Потребно је да се и Савез градова, као врховни комунални форум, што јаче и потпуније заложу да се коначно задовоље те потребе наших комуналних штедионица, јер се без тога у једну руку онемогућује развитак ових опште корисних и неопходно потребних установа, а у другу руку се градовима, који имају штедионице, опасно увећавају и отежавају њихове обавезе и доба кад им се намећу бројне нове дужности.

Градови могу да извршавају своје дужности само онда кад се рад њихових установа не побија привилегованом и фаворизованом конкуренцијом. То треба држати пред очима и истицати при сваком тражењу, како би наши градови могли да изврше бројне задатке и дужности националног, социјалног, културног, економског и финансијског значаја.

Др. Реља Аранитовић,
шеф Бюджетског одељака Г. п. Б.

О Правилнику финансиског пословања у општинама

Одмах после обнародовања Закона о општинама (15 априла 1933 године) и Закона о градским општинама (25 јуна 1934 године) било је јасно да је законодавац рачунао са тим да ће се, како за сеоске тако и за градске општине, изградити специјалан закон о општинским финансијама. Томе и таковом тумачењу нису сметале одредбе чл. 104 З.оо. и 124 З.о.г., којим је стављено у дужност Министру финансија да изради Правилник о рачунско-благајничком пословању. Верозалом се да се самим Правилником не може надокнадити оно што је из Закона изостављено, било оно што је у ранијем Закону о општинама постојало, било оно што се, као недостатак једне законске одредбе, осећало да недостаје. У јавности, иако можда не у онаком обиму како то питање заслужује, могла се приметити неадекватност ради тога недостатка законског прописа. Можда је претерано приписивати у последње време учестале малверзације са општинском имовином, које се појављују како код сеоских тако и код великих градских општина, баш томе помањкању законски одређених прописа о руковању са општинском имовином. Ми то морамо нагласити, јер смо уверени да уредно вођење и јака контрола једини је пуг којим се могу те немиле појаве отстранити. Неуког треба поучити али на тај начин, да он осети силу, како би морао радити и оно што он не жели да ради, како би морао радити можда и против своје воље — онако како ће се општинска имовина најсигурније очувати. То може учинити једино позитиван закон, како смо ми то у неколико махова и нагласили на овоме месту, кроз часопис Београда.

Правилник о финансиском пословању у општинама, који је у споразуму са Министром унутрашњих послова прописао Министар финансија, на основу § 104 Закона о општинама требао је да тај недостатак бар донекле надокнади. Сама одредба § 104 З.оо. није дала Министру финансија потпуно одрешене руке, јер је он морао прописати Правилник о вођењу благајничких и рачунских књига, као и формуларе за састав предрачуна, завршног рачуна, инвентара и биланса — и у-

пуства о извршењу финансијских одредаба овога Закона.. То, дакле, није „Правилник о финансиском пословању”, како је то учињено. Законодавац је желео да административни део рачунско-благајничке службе при општинама подвргне једном типу, како би се у свима општинама водиле једне књиге, и по једном систему. Он није даље и дубље залазио у то питање. Тек Закон о градским општинама, који је обнародован скоро годину дана касније, био је у томе далеко јаснији. Он (§ 124) предвиђа и одредбе о благајничком и рачунском пословању и контроли што се у § 104 З.оо. не појављује. Па ипак Правилник, који је прописао Министар финансија, обухватио је највећи део рачунског и благајничког пословања општине.

Треба напоменути и овога пута, да данас нема јасних прописа, како се треба да врши рачунска и благајничка, а као ни контролна служба код општина, иако то изгледа доста парадоксално, јер општина, како то лепо каже Слободан Јовановић „располаже једном влашћу позајмљеном од државе”.*) Општина није дакле тако потпуно независно, суверено тело, него њена „самоуправа значи да држава за оне своје послове који стоје у вези са локалним интересима једне општине, употребљује саму општину”.**) Свака општина код нас управља како то нађе за сходно, јер онај надзор који се врши преко Министарства финансија при одобравању буџета и преко бановина и Главне контроле при прегледању завршних рачуна, је за сам рад, саму правилност пословања, без великог значаја. Је ли чудо онда, што је претседник поткрадао општину заједно са бележником, књиговођа са благајником; је ли чудо онда што се годинама и годинама нису могле открити поједине малверзације људи који су имали прилике да злоупотребе општинску имовину, и што се само пуким случајевима може захвалити да се то открило. Није, јер је то, за нас нормална последица: недовољних прописа, нестручности чиновништва и недостатка законом овлашћене контроле. Тако-

*) Слоб. Јовановић: О држави ст. 429.

**) Слоб. Јовановић: О држави 430.

ве појаве јављаће се код нас још дуго, јер о раду у општинама нико није водио довољан надзор. За тај надзор није било ни довољно ефикасне законске моћи, и злоупотреба је откривана онда кад су, у највише случајева, то лични мотиви противника појединих личности захтевали.

Свему томе неред и јаду у финансијама који тиште наше општине, требао је да Правилник о финансиском пословању учини крај. Међутим, ма колико смо се њему радовали, што смо и јавно истицали, морамо изразити своју велику бојазан, да ће он поправити оно што се поправити мора и то у оној мери која је потребна да се код наших општина пресече самовољно и довољно неодговорно рачунско-благајничко пословање. Баш ту нашу бојазан и желимо истаћи на овоме месту. Министру финансија претстоји да изради и Правилник о финансијском пословању градских општинама у вези § 124 З.о.г., и кад не би постојао други разлог, овај сам је довољно важан, да се све оно што у објављеном Правилнику не достаје у новоме попуни.

Пре него што пређемо на сам Правилник, потребно је да подвучемо још један факат. Како смо раније нагласили, између пословања државе и самоуправе, као јавно-правне установе, нема битних разлика. Закон о општинама и Закон о градским општинама, подвукао је једнообразност рада и у финансијском пословању свих општина и приближио га пословању државе. Али та сличност пословима није изражена у општем раду општина, него су појединачни случајеви издајани и само о њима Закон говори. У органу Београдске општине „Београд. општ. новина” ми смо се једаред дотакли питања примене Закона о државном рачуноводству и цитирали смо, да је Министарство финансија стало на становиште, да се, у вези Закона о градовима § 116, где се утврђује да се буџетска и рачунска година градских општина поклапа са буџетском и рачунском годином и по државном буџету, протумачило да се његове одредбе односе и на градске општине. Ми се нисмо сложили са тим мишљењем. Али ако је тако, онда то исто важи и за сеоске општине, јер исти пропис Закона налази се у § 95 Закона о општинама. Међутим, у прилог наше тезе је и сам Правилник који је Министарство финансија прописало за сеоске општине. Он је и израђен тако да буде нека врста закона о рачуноводству општина. У њему су садржане, иако не све, главне одредбе Закона о државном рачуноводству, што доказује да се примена Закона о држ. рачуноводству није могла спроводити самим тумачењем једног параграфа од стране надлежног надзорног органа. А баш у томе и лежи цео недостатак закона како о сеоским тако и о градским општинама. Правилник који је издан

није обухватио све потребне радње самог рачунско-благајничког пословања, о коме говори Закон о државном рачуноводству, и ми ћемо се опет налазити пред старим питањем: како да се ради?

Сам Правилник дели се у седам одељака: I Општински буџет; II Општинска рачуноводствена и благајничка служба; III Благајничке и рачунске књиге; IV Општинска привредна предузећа и установе, фондова и закладе; V Општинска имовина; VI начин прикупљања општинских прихода и VII остале одредбе. Као што се види он је изишао из оквира одредбе § 104 Закона о општинама, јер обухвата опште радње о финансијском пословању, како је и добио име, које се налазе у Закону о државном рачуноводству и у разним правилницима којима је у државној служби регулисано финансијско пословање.

Па ипак Правилнику недостају многе одредбе, нарочито ако се није желело постићи у рачуноводственој служби онај поступак који данас важи у држави. Свакако да се у једној сеоској општини, ма како она била велика, не може тражити пуна примена поступка у рачунско-благајничкој служби као и у држави, али се могу тражити извесне радње, било у потпуности било делимично. Принцип Правилника требао је да буде тај, да се: 1) „пословање свих општина врши једнообразно” учему је успео (у колико се његова примена могла потпуности остварити) и 2) да то пословање приближи пословању градских општина, на једној страни, и држава на другој страни. Једино на тај начин и моћи ће се водити јака и потпуна евиденција над финансијским радом општина, и што је још важније, тако би се и омогућила и осигурала она контрола над тим радом која је од најхитније потребе. Томе другоме захтеву Правилник није у целисти удовољио, иако је то требао да буде један од битних услова његова доношења. Њему недостају многе одредбе нарочито рачунског пословања, о коме се општирно бави Закон о државном рачуноводству. Уопште, у њему не постоје јасне одредбе превентивне контроле, и ограничава се само на радњу благајника, који је, по Правилнику, једини рачунополагач.

У одељку „Општински буџет”, обухваћене су радње о саставу и извршењу општинског буџета. Тај део Правилника односи се и на привредна предузећа и установе, за које иначе постоје засебни прописи о финансијском пословању. Прописи Правилника треба да делимично надоместе периодична упуства Министарства финансија о саставу буџета. На овај начин у упуствима би се могло прописивати само оно што није или није у супротности са Правилником.

Прописи овога одељка су требали да потпуно удовоље свим потребним прописима око

рада на саставу и на извршењу буџета. Ту су деломично пренете одредбе самога З.оо., да целина Правилника буде очувана, јер ти се прописи ниуколико не појачавају, као и Закона о држ. рачуноводству.

Правилник дели расходе, као и код државе, на редовне, нередовне и ванредне. Међутим, нигде није прописана одредба чл. 17 Закона о држ. рачуноводству да се редовне потребе и редовни расходи не могу подмиривати ванредним и нередовним приходима. Та одредба не налази се ни у самојме З.оо. Шта више, Правилник дели приходе само на редовне и нередовне, а ванредне приходе уопште не познаје, док чл. 16 Зак. о држ. рач. каже о ванредним приходима ово: „ванредни су приходи они који се нису могли предвидети или су постали после буџета, или су случајни, или их је изазвала каква нарочита ванредна државна потреба те трају само дотле докле и она траје”. Према томе примена члана 16 и члана 17 Закона о држ. рачуноводству се код сеоских општина не појављује. Овакво третирање у Правилнику је под утицајем новог Закона о држ. рачуноводству, чије је ступање на снагу требало да буде у овој години. Он дели расходе на редовне, нередовне и инвестиционе, и приходе на редовне и нередовне, према томе да ли потичу из сталних извора или не, (§ 22), док ванредне расходе и ванредне приходе уопште не познаје. Одредбе чл. 17 су потпуно избачене из новог Закона о држ. рач.

У погледу извршења буџета, прописи накнадних и ванредних кредита поклапају се са прописима Закона о држ. рачуноводству. Тај случај није код преношења кредита (вирманисања) јер, сходно § 100 З.оо., преношење кредита дозвољено је само код позиција исте партије. Како се чл. 11 Правилника одређује да „свака партија садржи расходе једне исте врсте” другим речима, сви лични расходи морају бити груписани у једну партију, материјални редовни у другу, нередовни у трећу и ванредни у четврту, то се вирманисање кредита између њих не може вршити. У З.оо. одредба § 120 је допуњена у толико, што се убацила реченица „као и о преношењу кредита из једне партије у другу”. Иако потреба вирмана код сеоских општина нису од оне важности од које су код градских општина и државе, ипак мислимо да тај начин буџетирања није без значаја. Општине које буду осећале потребу недостатка кредита у појединој партији мораће се служити једино накнадним или ванредним кредитом, који би се морао или прикривати у облику вирмана између партије, или повећањем самога буџета, што је мање препоручљиво него само вирманисање. Свакако да се ове одредбе Правилника неће појавити у градском правилнику пошто је и сама законска одредба код градских општина потпунија.

Код одредаба о раду при самојме извршењу буџета недостају многи прописи. Мислимо да је сврха самога Правилника била баш најјача, да се само извршење врши правилно. Правилник се у томе ограничио на свега неколико чланова: чл. 25 говори о ангажовању расхода, чл. 27 о ликвидацији докумената и чл. 28 о исплати докумената. Осим ових о томе се говори у чл. 81 о правдајућим исправама, чл. 80 о привременим исплатама и чл. 118 о набавкама. Све ово није довољно да се рад, нарочито у сеоским општинама, око правилног извршења буџета, доведе у могућу сагласност са радом државе, и да се створи једна довољна превентивна контрола код извршења буџета.

Да се може набавка извршити, што треба да буде прва радња на извршењу буџета, по чл. 26, мора да постоји наредба наредбодавца, који је, у смислу § 84 З.оо. председник општине, у колико то право није пренето на општински одбор. Међутим, Правилник не прописује, кад, и у коме моменту може наредбодавац издати наредбу. У чл. 81 тражи, да се за правдање извршеног расхода докаже, да је за тај издатак у буџету предвиђен и одобрени кредит није исцрпљен. Да ли према томе наредбодавац сме издати наредбу пре него се увери да се прописима чл. 81 удовољило или не сме. Мислимо да не сме, иако то у Правилнику не стоји. Јер одлука наредбодавца повлачи за собом обавезу без обзира да ли је могуће њој удовољити или није, што највише доводи општине до стварања летећих дугова и беспотребних обавеза. Ради тога је и Правилник, како је то и Законом о рачуноводству учињено, требало безусловно посветити пуну пажњу. Чл. 60 Зак. о држ. рачуноводству, који је сада на снази, преписује да „ни један издатак не може бити ангажован, ако нема или нема у довољној мери за њ’ потребног одобреног кредита”. Закон о држ. рач. од 15 јуна 1934 године, уноси у томе погледу нов поступак рада, и према § 44 став 2 „расходи по предрачуно расхода државне управе не могу се ангажовати док Министар финансија претходно не одобри наредбодавцу кредит по буџетској партији из које се расходи имају чинити”. Свега тога, бар у најмањој мери, нема у Правилнику, што сматрамо да није оправдано. Тачно је да је код сеоских општина поступак рада око извршења не преставља ону потребну предострожност која се појављује код градских општина и државе, али је исто тако тачно да се баш код сеоских општина појављују најчешће неправилности било у непотпуној примени издатака, било у прекорачењу одобрених кредита. Не сме се губити из вида да сеоске општине немају над собом честу и ефикасну контролу свога пословања, и да одобравање завршних рачуна није довољна контрола да се рад у самојме току може исправити.

Благајник по чл. 36 као рачунопологач, може да одбије исплату документа ако докуменат не садржи све потребне битне услове које прописује чл. 28 Правилника. Међутим ни сам чл. 28 нигде не предвиђа потврду на самоме документу да за исплату има довољно буџета одобреног кредита, и, у духу Правилника, исплате се без икакве одговорности може и без тога извршити.

Пут рада око извршења буџета је, одлука наредбодавца о ангажовању расхода и наредба за исплату. У Правилнику не постоје прописи о благајничком налогу исплате. Зак. о држ. рач. који је сада на снази, између налога за исплату, односно наредбе за исплату, и благајничког налога не прави видну разлику, док нови закон о држ. рач. то разликује. § 42 став 3 Зак. о држ. рач. из 1934 год. прописује: наредбодавац извршује буџет одлуком о ангажовању расхода, одлуком о доспелости плаћања (обавезе) и наредбом за исплату". § 75 истог закона објашњава из чега се састоји „наредба за исплату” и под тач. 4 наводи и „благајнички налози”, а § 76 истог Закона прописује шта мора садржавати благајнички налог, и то: која благајна има исплату извршити (у овоме случају могла би се узети реч: благајна општине...), коме и наиме чега; бруто износ плаћања, поједини одбици; чист износ плаћања, ознака буџетске партије и позиције, односно рачуна по коме се исплата има извршити или наплата примити... Благајнички налози морају бити потписани од рачунопологача...” По овоме се може најбоље закључити да је благајнички налог веома важан докуменат. Место њега Правилник прописује само наредбу за исплату, скоро исте садржине као што прописује и Закон о држ. рач. из 1934 год. у § 46 став 2. Према томе наредба за исплату није оно што је и налог благајни да се исплата изврши. Свакако да је законодавац имао пуно разлога да те две исправе, које допуњавају правилност рачуноводствене радње, засебно третира, и оне нису смеле ни у Правилнику изостати. Налог се у неким битним условима разликује од наредбе за исплату, што је и сама пракса најбоље утврдила.

У погледу саме радње око ликвидације документа, постоји још један битан недостатак Правилника, то је контрола. Као рачунопологач се спомиње једино благајник (чл. 30, чл. 36, чл. 85 и чл. 108). Поред њега спомињу се и „руковаоци општинске имовине” (чл. 30), који су по чл. 109 „помоћни органи наредбодавца и рачунопологача”. Благајник је, по чл. 36 дужан да испита да је „наредба за исплату издата исправно” по Правилнику, и ако није може је вратити наредбодавцу са примедбом. Само чл. 79 спомиње „ликвидатора” код израде платних списка, и за то он одговара „материјално и дисциплински”.

По садањем закону о државном рачуноводству чл. 62 „рачунопологачи су они административни чиновници државни који примају, држе и издају новац, вредности и материјал државни, и они који дају потврду (визу) и извештавају о стању и употреби законом одобрених кредита и извршују издатке”. Нови Закон о држ. рачуноводству је то донекле раширио и § 75 став 3 стоји да је „дужност ликвидатуре да утврди чист износ плаћања односно примања и састави благајнички налог. Дужност је контролора да прегледа благајнички налог, провери тачност у наредби за исплату наведене партије и позиције и утврди могућност плаћања од стране отворених кредита”. У Закону о Главној контроли чл. 113 набраја које одговорности рачунопологача и руковаоца могу настати, и каже: „ако се при издавању новца, ствари и материјала нису држали законских прописа; 2) кад се покаже ма каква недостатак у каси, стварима и материјалу који су поверени њиховом руковању (ово би одговарало стању које и Правилник предвиђа); 3) ако учине прекорачења по буџетским партијама, односно по одобреним кредитима, и то: а) благајници односно руковаоци ако они рукују са кредитима; б) књиговође, рачуновође и ликвидатори, ревизори, рачуноиспитачи других надлештава и остала лица, такође су одговорна за накнаду штете, која би прозашла било услед погрешних прорачуна и стављања визе на документа, било погрешно састављених и изданих налога благајнику, за пријем или издатке у новцу, стварима и материјалу”.

То нам довољно оцртава, да дужност благајника као рачунопологача односи се само на руковање касом, а никако на испитивање исправности документа односно на утврђивање саме исплате, за кога је битно само да постоји овера рачунопологача (односно месне контроле у колико постоји). Ту дужност врши ликвидатор, контролор кредита, који су исто тако, за свој део посла, одговорни рачунопологачи. И како год није законом дозвољено да се дужности наредбодавца и рачунопологача споје (Закон о држ. рач. чл. 56 предвиђа да се, дужности наредбодавца, односно администратора и рачунопологача не могу спојити) тако се ни дужности двојице рачунопологача не могу спојити у једну, иако то закон изричито не забрањује, али он утврђује разне дужности и одговорности рачунопологача.

Овде се ради о сеоским општинама, и према томе треба имати у виду два факта: 1) да оне не располажу великим бројем особља и 2) да контрола над њиховим пословањем, с обзиром на неукост и неспрему особља, није додвољно обезбеђена. Ово су две чињенице које се не могу спојити у једну, али нам ипак дају могућност да утврдимо, да у свакој општини оне могу, или још боље морају, бити

удовољене. Свака општина мора имати поред благајника, који је одговорно лице за руковање касом, а који може вршити и друге послове, али не књиговодствене, и одговорно лице у виду књиговође, ликвидатора и контролора кредита. Не само да није препоручљиво, — и ми се не можемо начудити да се у Правилнику те дужности не раздвајају, него шта више, по чл. 32 „на челу општинског рачуноводства стоји благајник”, што је нечувано, — него је и веома опасно. Контрола над благајном мора бити, а ту контролу како год не може вршити ни сам претседник, тако не може ни сам благајник, него мора бити треће лице, а то је књиговођа, који може вршити и дужност ликвидатора и контролора кредита. Тек онда када те две радње буду потпуно одвојене, и кад свако од тих лица буде одговорно за своје радње — наредбодавац за издате наредбе, ликвидатор односно контролор или књиговођа, за законитост те наредбе и благајник за њено извршење, — моћи ће се веровати у сређеније прилике око газдовања у нашим сеоским општинама. Јер, у колико се Правилником тежило да се дође до тога сређеног стања, о чему се до сада није водило довољно рачуна, морамо нагласити и овога пута, да се, са оваквим третирањем одговорних дужности то ниуколико неће постићи. Док не постоје одговорности, не постоји ни јемство за правилан рад. Ово тим пре, ако се добро схвати данашње психолошко расположење људи, данашње доста узбуркано привредно и морално стање појединаца.

У другом одељку прописују се одредбе рачуноводствене и благајничке службе. Ми смо и о томе већ говорили, и овде би се осврнули једино на оно о чему напред није било речи.

Према чл. 37 Правилника, обавезе које се у току буџетске и рачунске године нису могле измирити, морају се исплаћивати хронолошким редом. То важи, према истоме члану, за исплате „из остварених вишкова по буџету” у колико се они у завршном рачуну покажу. Тај пропис да се врше „хронолошким редом постанка” је добар, ако се узме у обзир да се често код исплате обавеза не води рачуна о доспелости обавезе, него се оне исплаћају више „по пријатељству”. Али постоји друга ствар. Правилник, а исто тако и Закон о општинама, нису никаквим прописом јасно одредили, да се обавезе преко могућности не смеју стварати. Шта ће бити, ако једна општина искористи своје законско право, обавезе општину на цео износ буџетом одобрених кредита, а реализује прихода свега 80%, — што је честа појава. — Значи, да је 20% створено обавеза за које нема могућности да се по § 90 З.оо. удовоље, јер не постоје вишци. У овоме случају, буквално схватање, обавезе се не могу ни исплатити ако не постоји мо-

гућност § 93 З.оо., а то су вишци прихода из проистеклих година. Према томе, оваква обавезе се морају показати у буџету за наредну годину, чији списак треба да одобри општински одбор. А то другим речима значи, да би се такве обавезе могле исплатити тек друге године.

Претседнику општине, Правилником, стављено је у дужност да поред благајника потпише све потврде о пријему новца за Општину. Тај потпис је донекле измењен, иако нејасно, одредбом чл. 76 и 76 Правилника, где се говори о признаничним књигама и наплати преко инкасанта, тако да није потпуно јасно, да ли и сваку признаницу те признаничне књиге, мора потписати, поред инкасанта, који новац прима од странке и благајник, и претседник или ова двојица после потврђују примитак од инкасанта, који новац предаје путем т. зв. предајне листе. Свакако, да се ту радило о некој мери предострожности, али је то за претседника општине врло велики терет и уверени смо да га он неће моћи у потпуности ни обављати.

О књигама благајне и рачуноводства морамо нагласити, да Правилник није обухватио све књиговодствене радње. Дневник примања и издавања, каже се у чл. 63, је главна књига, остале су споредне, дакле засебна Главна књига није уопште ни прописана. Према томе све радње које не пролазе кроз дневник примања и издавања, а то су оне где се де факто не ради о ефективном ни примању ни издавању, не појављују се у тој „Главној књизи” општине. Другим речима, не постоји никаква књига која би све остале везала у једну целину, и давала пуну прегледност радње саме општине. Поред тога, Правилник прописује приходник-партијалник прихода и расходник-партијалних расхода, док контролник кредита уопште не прописује. Самих партијалника „разноврсних по буџетским партијама” „отварајући потребне партије по врстама”, није довољно јасно како треба да се воде. Обрасци (број 10 и 11) који представљају слику тих књига, а уједно донекле и разјашњавају сам начин рада, садрже н. пр. име и презиме лица од кога је наплата извршена, одакле је то лице итд. Осим тога, партијалник треба по Правилнику да се води по партијама, док је буџет састављен од позиција и тако се и извршује, тако се саставља и завршни рачун. У партијалнике се, под засебном партијом воде, и код прихода и код расхода, примања и издавања по зајму, што мислимо да није оправдано, јер буџетски приходник и расходник нема и не може имати никакве везе са ванбуџетским примањем и издавањем.

Само књижење, како се предвиђа у Правилнику неће имати жељену употребу. Правилник не предвиђа ликвидационе табаче, или

нека друга помоћна контролна средства, која би служила и за књижење самог рачуноводства. Чак није ни одређено да ли ће се књижење примања вршити најпре кроз помоћне књиге, а онда кроз благајнички дневник, него то зависи „од врсте примања” (чл. 75).

У чл. 75 означено је да се као прва ставка књижи „заостала касена готовина прошле рачунске године”. § 93 З.оо. и чл. 37 Правилника говоре о тој касеној готовини, која се појављује као вишак прихода над расходима. Како текућа буџетска година почиње 1-IV, а рачунска година претходног буџета завршава тек 31-VIII, то се у периоду од 1-IV до 31-VIII, појављују радње по два буџета и према томе се и исплате врше из прихода разних буџетских година, изазива потребу да морају бити и два дневника примања и издавања. Тек после 31-VIII, т.ј. по истеку рачунске године, дневник примања и издавања раније буџетске године се закључује. Али није правилно да се ни овога пута салдо преноси у текући дневник примања и издавања, јер се из тога салда по § 93 врше по одобрењу општинског одбора исплате заосталих а не извршених обавеза, (у колико се то салдо покаже у завршном рачуну као вишак) а те исплате се, сходно чл. 37 Правилника „засебно показују у завршном рачуну”. Вишак се може показати као потпун, кад је завршни рачун одобрен, и ако З.оо. то не каже, о чему јасно говори § 122 З.о.г.о. Ако се завршни рачун не одобри у току прве наредне буџетске године, у њој се не могу трошити ни вишци који се у завршном рачуну покажу, него тек у оној години кад сам завршни рачун добије пуноважну законску моћ. Према томе и овај пропис чл. 76 не одговара стварном стању ствари.

Преглед финансијског пословања, у смислу § 84 З.оо., врши бар једаред месечно, председник, поред ванредних прегледа које може вршити када то нађе за сходно. О томе говори Правилник у чл. 87, 88, 89, 90 и 91. Као важна чињеница је код тога, да се преглед благајне врши на основу „Општинског дневника примања и издавања”, које по чл. 64 води благајник или лице које врши благајничку службу. Друге контролне књиге над радом благајне нема — бар је сам Правилник не прописује. Лако је, према томе, закључити, да ће благајник, који је у исто време и овлашћени књиговођа који води једну једину од главних књига општине, моћи, ако „то буде хтео и умео” да створи „потребно стање” благајне. Дневник се закључује месечно, и према томе Претседник, ако би желео да савесно изврши преглед, морао би преглети цело месечно пословање, да може утврдити тачност показаног салда. Колико су за такве радње способни претседници општина, о томе не треба говорити. Важно је то, да овај

начин контроле није ни мало ефикасан, и он не може дати жељене резултате.

Привредним предузећима посвећен је у Правилнику цео одељак, пошто и сам Закон о њима говори. Најважнија је одредба чл. 99, по коме је за привредна предузећа једини наредбодавац претседник општине, буџет је један, цео поступак око извршења буџета један и рачунополагач један а то је општински благајник (тима и књиговођа и ликвидатор). За државну касу је опет најважнији пропис чл. 95 по коме „општинска привредна предузећа и установе морају сносити све државне, бановинске и општинске(!) дажбине, уколико законским или другим пунозначним решењем нису од тога ослобођења.” Шта ће се из тога изродити, и шта се догађа ми смо о томе већ у „Београдским општинским новинама” писали. Овога пута можемо само нагласити, да се још увек незна, какав ће поступак бити са привредним предузећима општина.

Код одељка општинске имовине, у чл. 116 говори се о набавкама, стоји да се за набавке које прелазе суму од 50.000 имају вршити путем јавног надметања „које се има обавити аналогно прописима које важе за државне набавке, продаје, радове и остало”. То је једини случај где се прописују без компромисне одредбе Закона о државном рачуноводству. Свакако да је рад око набавки доста значајан, али има и других можда још значајнијих, где је исто тако постојала могућност примене праксе која важи и код државе. То би по нашем уверењу, у првом реду олакшало надзор саме државе над радом у општини, а друго, сама унутрашња контрола, која је за нас важнија него спољна, више би долазила до изражаја, како је то спроведено и код државе и код других установа, који су свесни да треба водити контролу ради себе а не ради државе.

У погледу повраћаја прихода (о повраћају расхода се уопште не говори) према чл. 125 има се обавити доста дуга процедура: „повраћаје одобрава општински одбор на предлог општинске управе”. Поред тога има и једна одредба која се према постојећој пракси неких општина, може одобрити, али теорија то не прима, а и само Министарство финансија доскора је тај поступак друкчије тумачило. Наиме, приходи који се у току једне године исплате и у тој години и прокњиже, у случају потребе повраћаја, било из ма којих разлога, могу се повратити само у току те буџетске односно рачунске године. У колико се после закључене рачунске године покаже потреба повраћаја једног прихода из те године, он се не може извршити из закључене године, пошто је прошао законски рок, а из редовне се може исплатити и то само на терет кредита одобреног за исплату обавеза.

Тај поступак, како га је и само Министарство финансија протумачило, је једино и могућ, јер је законодавац вишку прихода над расходи-ма показаном после закључка једне рачунске године одредио намену, а та је, 1) исплата неизвршених обавеза а 2) приход у облику нередовног прихода који се показује као прва ставка буџета. Према томе приход, претпоставимо од такса, наплаћен пре две године не може утицати на приход који се у текућој години наплаћује, јер то не би било реално приказивање стварног стања. Али чл. 125 Правилника не познаје тај поступак и „повраћај се врши из текућих прихода исте врсте без обзира у којој је рачунској години наплаћен приход који се враћа”. Свакако да оваква тумачења не би смело да се појави код случајева градских општина где су повраћаји веома уобичајени, јер би се на тај начин стварало доста нереално стање контроле.

Можда из уверења да се наше општине врло лако задужују, што је донекле и проузроковало данашње финансијско стање већине општина, у чл. 127, Министар финансија за одобрење зајма тражи „детаљан извештај о стању досадањих општинских дугова и план у трошка и отплате зајма”. Та мера је за похвалу, само би требало да се код тога и остане, јер се много дугова нагомилало који нису требали. Било би потребно и то, да се код одобравања зајмова *не води рачуна о ономе ко зајам даје*, него да једино пресудно мерило, буду стање које ће министарство добити из горе цитираних извештаја.

Морамо нешто рећи и о обрасцима који су приложени уз Правилник и који су његов саставни део. Образац број 1 прописује начин састављања предлога буџета. То је стари аустријски систем, који је давно избачен из праксе. Сама држава га је при саставу свога предлога избацила и неупотребљава га. Код нас је он, с обзиром на прописе, био доста уобичајен, али се у последње време, силом прилика потпуно истиснуо. Многе су општине раније тако штампале и сам буџет, тако да се није довољно ни познавала фирма буџета. Образац не разликује предлог буџета, који одобрењем од стране Министра финансија аутоматски постаје буџет, од прилога буџета који само објављују његов састав. Према нашем мишљењу рубрика стварног утрошка је сувишна, а рубрика упоређења предлога са ранијим буџетом треба да се продужи (на позиције и партије).

Код обрасца завршног рачуна (број 2) не прави се разлика између позиције и партије, што знатно отежава рачунску обраду рачуна, ради тога ће се и овај образац у пракси изменити.

Код дневника примања и издавања, односно главне књиге, главна примедба је на колону „ознаке презимена и имена” од кога је примање извршено. То се може правдати код издавања, али код примања, где се она врше скупо, по ликвидационим табацима и т. сл. та ознака ће бити непотпуна. Мора се приметити и то да не постоји колона опозива, која је бар за овакво вођење књиге какво га пропису Правилник, од важности; (док код помоћних књига тај опозив на сам дневник постоји).

Како ће се вршити књижење у партијалницима прихода и расхода, које прописује Правилник, да ли по партијама или позицијама, да ли онако како се уноси у сам дневник, то је тешко закључити, јер ни образац не даје довољно јасну слику. Ако би се из раптијалника избацила колона „Буџетске партије и позиције” и то постала ознака стране (у облику рачуна) онда би требало да се за сваку позицију отвори потребан простор за књижење у току целе године.

Доносећи приказ Правилника, ми смо имали једну жељу пред очима, да се оно што у овоме Правилнику недостаје, не појави и у градском Правилнику који је тек сада у раду. Ради тога се и нисмо освртали у довољној мери на оне добре стране, којих има у Правилнику. Он је сам по себи као идеја, коју смо ми кад смо год могли и како смо умели подвлачили, да се једаред утврди шта се може а шта не може радити са општинском имовином, врло добар, о томе се до сада водило рачуна толико мало да све ово што се догађа у сеоским и градским општинама не претставља у довољној мери стање које се могло догодити. Зато смо колико са жељом толико и зебњом очекивали тај први корак законског дејства ка правилном путу рада.

Мислимо да Правилником овим као и градским који ће доћи, није све речено о финансијском раду општина. Један систематски сређен план за финансијско побољшање стања у општинама, чија би задаћа била да свему одреди место, који би се изводио у току 3—5 година, могао би створити боље услове за будућност и напредак нашег села и града, и тиме би и сама државна власт имала велику добит. Ми ни овога пута не губимо наду, да ће држава, правилно ценећи своју власт и самоуправну самосталност, учинити оно што буде требало, да се у ова тешка привредна времена, створи што више могућности за правилан рад народним добром, чиме би се помогло и извесно растерећење народа. Само, време носи бремене, често један дан закашњења бива врло скуп.

Др. Марија Гајић,

шеф Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи Поглаварства града Београда

Рад града Београда на заштити деце у туђим породицама

Градско поглаварство града Београда почело је свестрано да учествује и ради на пољу дечје заштите у пролеће 1931 године. Ове године у мају основан је и организован Централни уред за заштиту матера, деце и младежи. Према Правилнику о надлежности и пословању Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи од 15 маја 1931 год., утврђене су смернице рада, задатак и дужности града Београда, према својој угроженој и незаштићеној деци. Програм рада Централног уреда морао се остваривати у оквиру одобрених финансијских средстава. Исте године појављује се први пут у буџету града Београда позиција за издржавање деце у колонији за одојчад и малу децу и у туђим породицама. У ранијим годинама постојале су само буџетске позиције за дечји диспансер, завод за стерилизацију млека, школску хигијену и за субвенције друштвима, која се баве заштитом деце.

Београд се нагло развијао, становништво се је утростручило, па су и потребе града постале сложеније. Као нарочити проблем истицало се дечје питање, и било је неопходно потребно да се створе поред домова приватне иницијативе и друге могућности за смештај деце. Тако је град Београд пре 4 и по године почео збрињавањем своје деце у отвореној заштити т.ј. у туђим породицама. У овој години је укинута Државна дечја станица у Београду и од тога доба уопште не постоји ни једна државна или самоуправни установа за затворену заштиту београдске деце. Централни је уред још исте године разним претставкама код градске управе, стручним чланцима у службеном органу града Београда, као и у дневној штампи, указао на неопходну потребу отварања и организације једног дечјег прихватилишта као помоћне установе јавне дечје заштите. Ова се установа данас изграђује и прорадиће вероватно за годину дана. Стога збрињавање деце у туђим породицама у Београду замењује и рад једне институције затворене заштите и мора да служи за сву децу, дакле и за такве случајеве за које не одговара отворена заштита. Заштита деце у ту-

ђим породицама града Београда је једина комунална организација за збрињавање све оне деце која ма из којих разлога не могу бити збринута у својој породици. Због тог проширеног делокруга рада и преоптерећења ове врсте заштите није се могао изградити један нарочити правилник за овај рад. Ипак је као основ за нашу делатност служио до извесне границе Правилник за колоније и одојчад и малу децу, који је прописан од Министарства социјалне политике и народног здравља 28 X 1929 год. под Бр. 35213. У главном држао се је Централни уред приликом смештаја деце у туђим породицама ових принципа:

1) да су збринута деца под редовном контролом и надзором стручних органа Централног уреда и

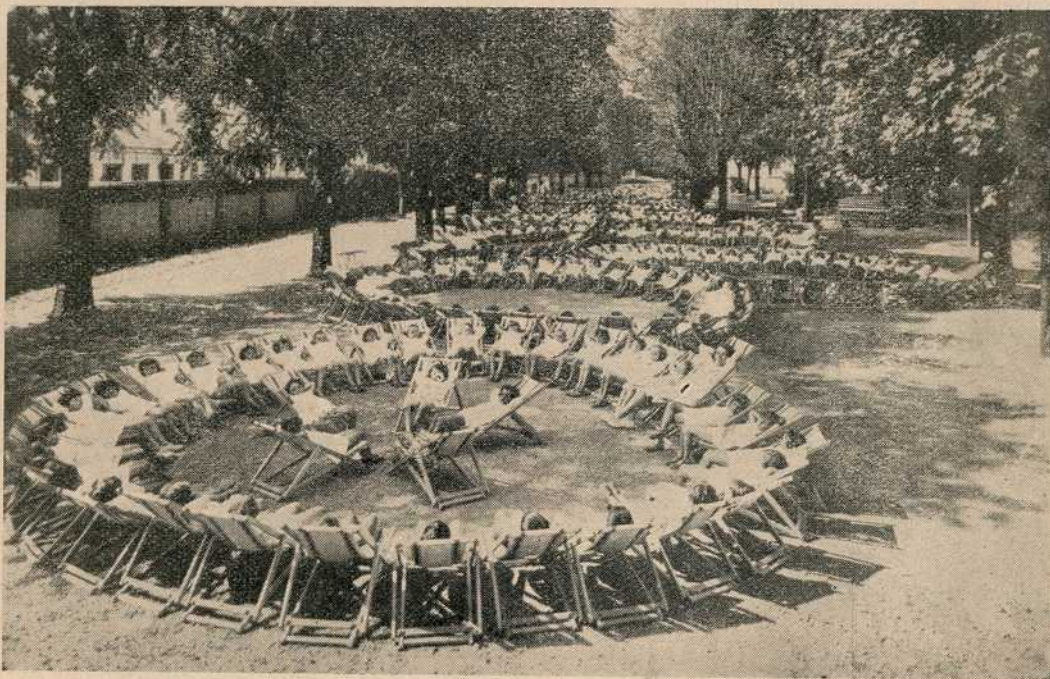
2) да се приликом избора хранитељице обраћа нарочита пажња на то, да је породица хранитељице способна за пријем новог члана, и да му донекле истински замењује родитељску кућу.

Како не располажемо са установом где би се деца могла једно извесно време посматрати, здравствено, душевно, духовно и морално испитати, радило се у овом раздобљу тако, да су се неиспитана и непозната деца директно смештала у здравствено, материјално и морално испитане породице. Јасно је да је такав рад давао и негативне резултате, који се не појављују онда кад се смештају само она деца у туђу породицу за чије смештање и отворену заштиту постоји документована индификација. Из тог разлога било је индивидуелно упознавање деце врло тешко, но могло се је ипак у великом броју случајева спровести у тесној сарадњи са хранитељицом, односно са школом. Свакако да је упознавање појединог детета трајало знатно дуже него ли у једном дечјем прихватилишту, где се са дететом бави стручни васпитни персонал. Поред тога могла су се извесна хронична оболења тек утврдити пошто је дете већ провело неколико дана код хранитељице. Најбољи доказ колико ова чињеница штетује раду показује велики број деце која су морала мењати породицу. Тек када се је дете свестрано упознало, мо-

гла му се одредити одговарајућа породица. Сем тога наша се деца примају обично у врло бедном и запуштеном стању, па је пре свега задатак хранитељице и заштитне сестре да дете доведе у склад са појмовима основне чистоће. Десило се је, да је венерична болест код детета тек другог дана по пријему била констатована и сада се поставило питање где се је дете заразило пре или после пријема, и постојала је опасност заразе за породицу хранитељице. Све ове околности комплицирају знатно рад око смештања деце у туђим породицама и захтевају много више знања и разумевања за свој посао и са стране персонала, као и са стране дечјих хранитељица. Ако се узме у обзир да је појам заштитне

било је тако минимално да је оно детету осигурало само најбеднији живот а најчешће и смрт. Кад је Централни уред тражио погодне породице за смештај својих штићеника јавило се у почетку велики број хранитељица, које нису за то биле способне. Прве добре хранитељице нашле су наше заштитне сестре које су радећи на терену упознале поједине породице које имају обезбеђен живот у материјалном погледу али немају децу или су им деца већ одрасла. У Београду налазе се такве породице на периферији (Пашино Ђрдо, Душановац, Вождовац) где имају често своју кућу са баштом или двориштем. Муж је обично квалификовани радник, намештеник, чиновник или слично. Тако је већина ове де-

Деца на одмору

сестре код нас још врло млад и да располажемо са малим бројем персонала, које је свршило неку стручну здравствену школу, а које у васпитном погледу уопште није имало искуства разумљиво је, да је са те стране било доста тешкоћа. Сем тога није наша средина навикнута да прими туђе дете на издржавање и то управо оне породице које су способне за овај рад. Отворена заштита у туђим породицама није код нас имала традиције. Пре рада на смештању деце са стране државе и самоуправе примале су у Београду очојчад или малу децу жене на чување које су и саме биле сиромашне и које су сматрале држање туђега детета и рад око подизања овог детета као скоро искључиви приход за живот. Сиромашна ванбрачна мајка није могла редовно да плаћа издржавање, иако га је платила

це смештана по породицама у предграђима Београда.

Поред свих тешкоћа показао је ипак рад на збрињавању деце у туђим породицама врло добре резултате, како ћемо то видети из наших даљих излагања.

Породице у којима су деца смештена

За рад на заштити деце у туђим породицама од великог је значаја квалитет породице т.ј. да је она у сваком погледу способна за свој задатак, за подизање и васпитање повереног детета. Резултат овог рада треба да даје духовно и телесно здраву јединку, способну за животну борбу. Ако се узме у обзир да у данашњим тешким приликама многе породице нису способне ни за подизање и вас-

питање своје рођене деце услед тешког економског и морално-лабилног стања и да само помоћу снажног урођеног инстинкта родитељске љубави преброде све тешкоће, и ипак помоћу њега друштву подижу способне чланове, онда је разумљиво, да се мора обраћати нарочита пажња приликом избора породице за подизање туђег и у највећем броју случајева телесно и душевно повређеног детета. Сем тога су јавна сретства за подизање деце недовољна, па се с тога респективној породици и не може довољно плаћати уложени труд и све што се тражи. Доказ за то колико је рад тежак у нашим приликама где је ова врста дечје заштите потпуно нова, и колико се је приликом избора пазило да се по могућству узимају у обзир само здравствено, морално и васпитно што савршеније породице је чињеница, да су се у току нашег рада прија-

љице нису држале свих упутстава и показале се у своме раду немарним.

Приликом избора породице узимамо нарочито у обзир да дете добија нову родитељску кућу и желимо да по могућности детету дајемо родитељску кућу и за будућност, када ће својим добом и привредом лично поћи даље од оквира Централног уреда за заштиту деце.

Породице, које нам до данас стоје на расположењу за пријем наше деце и у којима се наша деца већ налазе, груписане су према занимању мужа и према приходу као и имовном стању овако: занатлија 44%, служитеља 14%, удовица 12%, квалификованих радника 10%, трговци 6%, пензионера 4% умних радника 4%, и разног занимања 6%. Од ових породица 60% станује у сопственим кућама. 60% ових породица имају месечни приход преко 1.000.— динара а 40% испод 1.000.— динара. Што се тиче културног нивоа ових хранитељица могу да приме око 70% школску децу, а остатак породица способан је због неписмености хранитељице само за негу мале деце. Што се тиче породичног стања од ових породица има 39% по једно своје дете, 20% по двоје своје деце, а 6% троје деце. 35% породица уопште немају своје деце. Према овим податцима разумљиво је да се приликом наше анкете, колики је број хранитељица узимало деце из користољубља а колики из љубави према деци, показало да је од ових породица свега 23% узело децу да би имале и неку материјалну корист, а у 77% случајева тражили су дете због тога што су желели да га гаје у кући или што су желели да њихово дете добије друштво. И поред брижљивог избора хранитељица и њихових породица морала су деца ипак доста често мењати хранитељицу и то из разлога, кога смо већ и раније нагласили, да немамо приликом давања деце у породици прилике да дете најпре упознамо па онда тек сместимо, него ми смо принуђени приликом нашег рада, без Дечјег прихватишта, да сместимо неиспитано и непознато дете. Тек доцније када га здравствено духовно и душевно упознајемо у стању смо да му одредимо одговарајућу породицу. С тога је свега 57% деце остало у првобитној породици, а 43% морала су мењати хранитељицу и породицу како би живела у одговарајућој средини. Како се приликом нашег рада нарочито у почетку дешавало, да су се пријавиле хранитељице и породице, које су већ имале туђе дете, које су из сажаљења примили после смрти родитеља, и како су ову децу дуже времена држали без икакве материјалне накнаде, примили смо ако је икако могуће било ове породице у ред наших породица за дечју отворену заштиту, и респективно дете оставили код њих. Искуство нам је показало, да су ове породице и поред бриге за своју децу као и скромних средстава за живот, при-

Деца на купању

виле за пријем деце 227 хранитељица, од којих су само 103 породице узете у обзир. Дакле 54% породица морало се је одбијати приликом поделе деце. Од интереса су разлози зашто су ове породице отпале. 1) 35% ових породица предомислиле су се да узимају децу када су чуле наше услове плаћања и надзора; 2) преко 12% породица нису се могле узети у обзир пошто су живели у рђавом стану; 3) 12% имали су у породици неког укућана болесног од туберкулозе; 4) 10% породица није одговарало у материјалном погледу; 5) у 8% породица била је домаћица заузета послом ван куће; 6, 7% становало је одвећ далеко и у незгодном крају за контролу деце; 7) 7% отпало је због сифилиса у породици; 8) 4% није узето у обзир пошто су породице као такве биле неподесне и 9) 2% породице бригале су се из евиденције пошто се храните-

жали детету много родитељске љубави. Приликом избора хранитељица показало се у току рада Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи, да се у последње време пријављују све боље породице и да више не отпада толики број пријављених породица. Мислимо да је главни разлог за овај повољни развитак углед на добар пример. То потврђује и чињеница што нове хранитељице обично долазе из суседства оних породица код којих већ живе наша деца. Ове породице сазнају већ обично услове за пријем деце још пре него што нам се пријаве, и онда ретко када се јави која породица која не би дошла у обзир. Приликом рада са хранитељицама, утврђује се на сваком кораку у њиховој ближој и даљој околини, културно дејство и повољан уплив тога рада на хигијену становања, живљења и негу деце.

Деца која су се примала
(Кретање деце)

Од почетка нашег рада т.ј. од маја 1931 године до 31 октобра 1935 године примљено су на смештај у туђу породицу свега 374 деце. Ова деца била су у добу испод годину дана па до 14 година. 141 одојче и мало дете упућена су и смештена у градско и сеоско одељење колоније за одојчад и малу децу Завода за здравствену заштиту матера и деце. Један изванредан број мале деце смештен је под директним надзором Централног уреда, пошто нисмо хтели да раздвојимо браћу или смо морали децу из других разлога задржати у нашој организацији (спорно питање издржавања, криминални случај и слично), као и сва школска деца. Колико деце

смо у појединим годинама примали и отпуштали показује нам ова табела:

Таб. бр. I.

Година	Остало из прошле год. у колонији	Примљено	Браћено родитељ., упућено у Вановину, Дом	Умрло	Свега отпушало	Остало у колонији
1931	—	84	11	3	14	70
1932	70	83	66	2	68	85
1933	85	62	36	2	38	109
1934	109	61	63	1	64	106
1935	106	84	56	4	60	130
до 31. X						
Свега		374	232	12	244	

Старост деце при пријему

Таб. бр. II.

Године	Број деце	у процентима
0—1	32	8.5%
1—2	75	20%
2—3	64	17%
3—4	26	7%
4—5	26	7%
5—6	19	5%
6—7	15	4%
7—8	17	4.5%
8—9	28	7.5%
9—10	18	4.5%
10—11	13	3.5%
11—12	24	6.5%
12—13	11	3%
13—14	3	0.9%
14—16	3	0.9%

У нашој организацији живело је мање од годину дана 160 деце, више од 1 године 73 детета, више од 2 године 70 деце, више од три године 54 детета и више од 4 године 17 деце.

Узроци због којих су деца примљена на збрињавање показује табела 3). Данас се налазе под званичним старатељством дечјег уреда 57 деце.

Узроци због којих су деца примила то збрињавање

Таб. бр. III.

Нахо- чади	Сирочад	Напу- штено дете	Из т. б. ц. средине	Мајка умоболна	Због крими- нала у поро- дици	Због велике беде роди- теља	Због болести родитеља	Због алкохо- лизма роди- теља	Укупно
53	60	61	79	13	17	50	34	7	374

Породични податци

Брачност

Вероисповести

дете има оца	дете има мајку	дете има родитеље	Брачно	Ванбрачно	Право- славне	Рим. кат.	Буди- стичке	Некршт. или неутвр- ђено
43	98	59	216	105	334	20	2	18

Морбидитет наше деце је незнатан и ако смо у већини случајева децу примили у бедном телесном стању. Велики број деце био

је потхрањен, анемичан и пирке позитиван. Обично су се деца под редовном негом и исхраном брзо опоравила и сасвим ретко су

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

боловала. У току од 4 и по године умрло је 12 деце т.ј. 3,2%. Од ове деце било је 9 у добу одојчета, а 3 у добу малог детета. Међу школском децом није било ни једног смртног случаја.

Таб. бр. IV

Инфективне и друге болести код деце смештене у туђој породици и колонији Поглаварства града Београда

у току 1935 год. (до 1-XI-1935 год.)

Ред. бр.	Оболења	одојчад	мала деца	школ. деца	Оздр.-вило	остало болесно	Умрло
1	Ринофарингитис	—	1	2	3	—	—
2	Ангина	—	4	16	20	—	—
3	Отитис медиа	—	4	4	5	3	—
4	Болести очију	—	2	1	3	—	—
	Болести органа за дисање	—	40	5	45	—	—
6	Пнеумонија	—	1	—	—	—	1
	Поремећаји у исхрани и варењу	3	10	3	15	—	1
8	Болести коже	—	16	18	33	1	—
9	Луес	—	2	—	2	—	—
10	Гонореа	—	1	—	1	—	—
11	Хелминтијазис	—	1	—	—	1	—
12	Анемија	—	1	1	1	1	—
13	Несрећан случај	—	3	—	3	—	—
14	Лаке повреде	—	2	1	3	—	—
15	Рахитис	—	27	—	23	4	—
16	Болести срца	—	—	1	1	—	—
17	Пиурија	—	1	—	1	—	—
18	Грип	—	18	1	17	—	2
19	Варичеле	—	9	1	10	—	—
20	Морбили	—	6	—	6	—	—
21	Пертусис	—	12	—	12	—	—
22	Дифтерија	—	—	1	1	—	—
23	Туберкулоза плућа	—	1	—	—	1	—
24	Пирке позитиван	—	20	40	—	—	—
		3	182	95	205	11	4

Озбиљнијих оболења органа за дисање као и заразне болести биле су у малом броју заступљене. Сва су наша деца вакцинисана против дифтерије. Од све деце, која су живела и живе у нашој организацији, свега је 79% (296) добро напредовало и добијало у тежини и порасло 14% (52 остало је у току године на истој мери 7% (26) није напредовало, и ослабило је. Од ове деце која су за време боравка у туђој породици чак и нешто губила имала су већина (20) изражен хиларни цртеж и била су у колонији свега 2—3 месеца. Исто тако и она деца која нису напредовала била су сасвим кратко време у респективној породици. Једно, дете, које болује од плућне туберкулозе налази се дуже времена под нашом заштитом и није се довољно опоравило, већ му је неопходно потребно санаторијумско лечење. Слабуњава деца и по могућству сва школска деца шаљу се за време ферија у летње колоније на море и у шуму.

Душевни развитак деце

Из социјалних података видило се да је један доста велики број одојчади и мале деце примљен из дома за одојчад. Деца, која су једва ходала, а са тешком муком примала храну и која нису имала скоро никакав интерес за своју околину већ су се за кратко време у природној средини породице преобразила и почела духовно да оживе. На трећину деце која су се примала као одојчад и мала деца приметили су се знаци душевне заосталости (хоспитализма), која се је код неке деце већ после неколико месеци а код неких после дужег времена потпуно ишчезла. Млада људска биљка пресађена на здраво земљиште добре породице процвала је брзо и бујно порасла. Наша мала деца у породици скоро се и не разликују ни по душевном ни по телесном развојку од својих срећних вршњака који живе у својим срећним породицама. Од наше деце је у овом добу 9 усињено, што је најбољи доказ колико се је дете душевно и осећајно прилагодило новој средини. У добу малог детета имамо данас 18 душевно заостале мале деце, но према нашем искуству надамо се да ће се ова заосталост код више од половине ове деце поправити до школског доба.

Школски успех деце

Од наше деце похађају 40 школу, и то:

I раз. осн. школе	7 деце
II " " "	5 "
III " " "	7 "
IV " " "	5 "
V " " "	7 "
VI " " "	1 дете
I раз. Зав. школе	4 деце
II " " "	3 "
III " " "	1 дете

3 шићеника налазе се на занату и то: на кројачком, ташнерском и електро-механичком. За два детета, који су изгубили време за упис, интервенисали смо да не накнадно приме. Иако се од ове деце свега 11 налази преко 4 године под нашим надзором а сва остала деца знатно краће време, ипак је успех у школи задовољавајући. Од ове деце свега троје понављају разред, а сва остала деца прешла су са добрим успехом, односно двоје деце враћена су из првог разреда Женске занатске школе у V разред основне школе а једно дете понавља III разред. Једна ученица III разреда похађа одељење за дефектну децу. Сем тога имамо и у I разреду троје деце која ће се вероватно премештати у одељења за дефектну децу. Код једног детета је духовна заосталост већ сигурно утврђена. Двоје деце прешло је из сеоског одељења колоније у Београд и, вероватно, је да ће још стићи своје вршњаке из града. Иако су наша деца према нашим податцима из разне средине и разног доба, ипак је веза

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

између школе и породице — хранитељице тако јака да се још никад није десило, да је дете неоправдано изостало од школе. У почетку нашег рада био је успех школске деце знатно слабији док нисмо увели нарочити надзор школске деце, и док нисмо учитеље заинтересовали за нашу децу. У току последње године показало се је, да су поједини врло слаби ђаци постали скоро први у разреду, и учитељ се је одушевљено хвалио заштитној сестри пошто је том детету у школи обраћена већа пажња. Вероватно би нека деца показала знатно бољи успех, да им није детињство поремећено и тешко повређено. Успех у школи показао се је јасно од када смо увели да се школска деца посећују месечно најмање 4 пута. Сестра која се стара за школску децу испитује децу и ради са њима домаће задатке и упућује хранитељицу како треба да ради са децом. У свега 7 породица су хранитељице саме способне да раде са децом и у овим случајевима је контрола 2 пута месечно потребна. Захтевамо од хранитељица да су у вези са школом, али поред тога заштитна сестра посећује према потреби 1—2 пута месечно сваку школу. Овај се посао може постићи пошто су деца смештена у породице, које груписано станују у реону појединих школа и сав тај посао може савесно да свршава 1 стручно лице, пошто деца посећују школу у развојно доба, и према томе може сестра да подели своје радно време на више деце. Од ове деце задају нам највише тешкоће и бриге нека деца која никако не спадају у отворену заштиту. Та деца требало би и по својим духовним (заостала су) душевним (разуздана) и телесној конституцији и манама (енурезис ноктурна итд.) се васпитати у дому пошто компромитују овај рад. У овим породицама има заштитна сестра и 3—4 пута недељно посла. У току нашег рада морали смо сместити у приватни дом једну девојчицу за време пубертета, и неколико деце због разних других узрока (онанисање, енурезис ноктурна и слично).

Према горњим податцима види се, да је циљ нашег васпитања, да децу оспособимо за привредни живот. За време похађања основне школе трудимо се да упознајемо свако дете индивидуално и његове природне способности и наклоности — таленат. На тај начин смо у стању да одлучимо даље школовање. До сада није се ни једно дете (за време школовања истакло да би га одредили на дуготрајно и напорно учење гимназије. У главном спремамо децу за занат и у том правцу их водимо. Девојчице посећују занатску школу, која их оспособи за разне занате. Ова школа даје им потребне квалификације за пројекције више занатске школе где могу да стекну учитељску диплому. Једна штићеница посећује са добрим успехом домаћичку школу. Овај правац васпитања налажу нам и наша

скромна финансијска средства, пошто се мора водити рачуна о томе, да се деца што пре привредно оспособе. Трудимо се да сва учила и сав материјал који школа захтева нашој деци осигурамо. Ако се узме у обзир из какве средине су наша деца дошла, и колико је школско и кућно васпитање код многих било занемарено, онда је школски успех наше деце одличан.

Организација службе

Посете лекара, сестара и хранитељица

Таб. бр. V.

Година	Посета сестара, хранитељица, школа, болница итд.	Посета лекара у кући хранитељица	Посета хранитељица у Диспансеру и саветовалишту
1931	1.718	120	593
1932	3.075	306	1.439
1933	3.323	404	1.429
1934	3.411	225	1.627
1935 до 31. X.	3.123	252	1.415
Укупно:	14.650	1.307	6.503

Приликом предаје детета у породицу хранитељице, ова се обавеза да ће сваког месеца једанпут довести повереног штићеника на преглед одређеном лекару. Сем тога, хранитељица је дужна да га, одмах, чим се дете разболи или наступи ма каква промена у његовом животу, доведе у Централни уред, где се пријави сестри ове службе или надзорном лекару. У случају тежег оболења она јави болест сестри, и лекар коме је поверен здравствени надзор детета, посећује дете код куће. Ту се, према врсти болести, дете оставља кућној нези, или упућује у болницу. За време месечних консултација реферише заштитна сестра лекару о свему што се односило на дете и хранитељицу, и упозорава се било хранитељица било дете на своју дужност. Приликом пријема детета хранитељица обавезе се реверсом за све примљене ствари дечје гардеробе и обавезе се да ће о тим стварима водити рачуна. Школску децу посећује заштитна сестра најмање 4 пута месечно, а по некоју децу и чешће. — Према садашњем бројном стању школске деце довољно је да врше ову дужност две заштитне сестре. Претшколска мала деца и нека школска деца посећују се 1—2 пута месечно. Целокупан рад за ову децу врше 1 дечји лекар 2 заштитне сестре и канцеларија Централног

Уреда за заштиту матера, деце и младежи. Надзор и рад у колонији за одојчад и малу децу у Београду и селу Милошевцу врше 2 лекара и 2 заштитне сестре.

Трошкови око издржавања деце

Градско поглаварство плаћа колонији за одојчад и малу децу месечно 400 динара. Под овим се подразумева и облачење, лечење и све за дете. У почетку нашег рада плаћало се је 600 дин. месечно, а временом се је ова такса снизила. Нашим хранитељицама плаћали смо 1931 године 500 динара месечно, из године у годину снизили смо таксу постепено, и сада плаћамо за месечно издржавање једног детета 280 динара. У данашњим приликама не би се ова такса даље могла сни-

жавање деце у туђим породицама и 31.000 дин. за личне издатке што би значило издржавање свега 105 деце. Сем тога плаћа се за неку децу која се налазе у родбинској породици мање за издржавање. Градско поглаварство одобрило је за смештај деце у туђим породицама:

1931 год.	300.000.—	динара
1932 год.	400.000.—	динара
1933 год.	380.000.—	динара
1934 год.	450.000.—	динара
1935 год.	500.000.—	динара
	2,130.000.—	динара

Скоро све трошкове око издржавања ове деце сносило је само Градско поглаварство, пошто родитељи услед болести и велике беде нису били у стању да нешто придонесе за децу.

Закључак

На заштити деце у туђим породицама радимо тек 4 и по године. Кроз наше руке прошло је свега 374 деце у разном добу т.ј. у старости од неколико месеци па до преко 14 година. Иако је време кратко а и број деце није велики ипак нам је овај рад показао када, и под којим приликама даје смештај детета у отвореној заштити одличне резултате и када се мора одбацити. Сем тога стекли смо доста искуства у методама рада, тако, да се надамо да ћемо у будуће имати још боље резултате. За наше локалне прилике је од значаја, да је сељачка и малограђанска породица са периферије града одлично способна за одгајивање малог детета т.ј. детета од 2 године старости па до школе. У страниој литератури често се наиђе где су јавни фактори морали штитити децу од грубости хранитељице. Наш свет толико воли децу, да ми морамо децу чувати да се не би одвећ размазала, и да би се исправно васпитала. Наше хранитељице скоро све примају децу на подизање што су жељне да им пруже материнску љубав, али непобитно смо опазили, да је важно, да дете дође у породицу што млађе. Хранитељица настоји да дете не буде свесно да се налази у туђој породици па је психолошки разумљиво, да је она сва срећна ако дете гледа у њој своју праву мајку. Приликом збрињавања деце у туђу породицу игра за јавну заштиту велику улогу да се детету нађу нови родитељи пошто је оно своје природне изгубило. Наше искуство показало нам је да су се само она деца усинила која су се примила као мала деца. Ни једно дете које је у школском добу примљено у породицу није било усинено. И та чињеница говори зато да је збрињавање деце у туђим породицама идеална заштита за мало дете. У овом добу има ова врста заштите и свој финансијски ефекат за јавну заштиту. На трошак једног малог детета у дому могу се скоро два детета издржавати у породици. Ова врста заштите јевтинија је пошто

Деца смештена у сеоској породици

звити јер би се вероватно животни стандард наше деце снизио. Око 1000 дин. троши се годишње на одевање, школовање, лечење и осталих потреба једног детета. За 70 деце заузеле су потпуно две радне снаге што износи 36.000 динара. Лекар и чиновник Централног уреда врши још и друге послове Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи, према томе износи трошак за децу годишње:

За једно дете хранитељици за издржавање 3.360 дин.

За облачење, школовање, школски прибор итд. лекови лечење 1.000 дин.

Лични издатци за надзор детета 442 дин.

Свега: 4.802 дин.
т.ј. 400 динара месечно. У буџету за 1935/36 годину одобрено је 500.000 динара за издр-

је породична хигијена знатно јефтинија од заводских, пошто дете у добу када је највише изложено инфективним обољењима, живи до некле изоловано. Од важности је за дете природна средина, индивидуална нега, а изнад свега љубав и матерински осећај хранитељице. Породица радо прима дете у овом добу јер подизање малог детета ако се пази на хигијенску страну, не задаје толико брига и труда као васпитање школског детета. А дете у том добу делује својим шармом и невиношћу духа и душе на околину и задобија сва срца. За смештај одојчади потребно је да хранитељица поред природних услова за добро подизање једног детета располаже и са искуством у нези и исхрани једног одојчета. С тога се приликом смештаја одојчади није толико полагало на то, да ли ће дете у тој породици наћи своје код куће него за хранитељице одојчади узимају се жене добре неговатељице. То је разумљиво када се узме у обзир да таква хранитељица мора да замењује дом за одојчад, и мора да негује вештачки храњено дете. Што се тиче школског детета његово доба одговара и у нашим приликама већ много више колективном васпитању и за њега је због васпитних проблема у многим случајевима боље васпитање у дому. За јавну заштиту деце од велике је важности, да добро вођен дом за школску децу не изискује много више средстава него ли издржавање школског детета у породици. Од нарочите је важности, да школска деца која су ма у ком погледу психички, морално или физички дефектна, спадају у дом. Природна породица није у стању да да потребно васпитање рођеном дефектном детету а камо ли туђему. Интересантно је ако упоредимо трошкове око издржавања деце разног доба у затвореној и отвореној заштити. На пример издржавање детета износи:

- за одојче у Дому Материнског Удружења 990.— дин., у породици 500.— дин.
- за мало дете у Дому „Српске Мајке” дин. 770.—, у породици 350—400. дин.
- за школско дете Дом за васпитање деце 342.— дин. у породици 400.— дин.

Од нарочитог је интереса, да је Дом за васпитање и заштиту деце могао да пружи својој деци одличне услове за живот, а да издржавање појединог питомца износи мање него истог детета у отвореној заштити. То је доказ да се овај Дом врло рационално води, да је помогнут добровољним радом, а да су трошкови за инвестицију и амортизацију незнатни. Поред свих осталих одлика заштите деце у туђим породицама важна је чињеница, да у овој врсти заштите не постоје тако брзо границе. Домови су спремни за пријем само једног одређеног броја деце, а кад су сва места попуњена онда се мо-

рају подићи нови домови који изискују знатна финансијска средства. Код смештаја деце у туђу породицу не постоје зидови и вероватно је, да се лакше могу пронаћи нове способне хранитељице него ли раширити или повећати капацитет дома. Велики градови Европе, који располажу са знатним финансијским средствима, смештају своју незаштићену децу поред великог броја домовна где се васпитају само специјални случајеви у туђе породице. Тако је у Бечу у години 1934 било смештено у туђим породицама 23.386 деце од којих је 16.828 било под старатељством дечјих уреда. Град Берлин располагао је истовремено са 11.000 породица за пријем и подизање деце. У овим градовима одржавају се нарочити курсеви за хранитељице, где се оне у здравственом и педагошком погледу оспособе за своју дужност. Велики градови радо смештају малу децу у породице и на селу, а школску децу у провинцијске градове, где има школа и заната, пошто су мања насеља прикладнија за ову врсту заштите. И ово искуство страних земаља доказује, да је наша средина нарочито подесна за подизање деце у породицама. Да је број деце, коју град Београд издржава у туђој породици сразмерно мален зависи од тога што се овај рад може проширити само на основу одобрених финансијских средстава, и пошто је он тек у почетку свога развитка. Кад се узме у обзир да Централни уред за заштиту матера, деце и младежи има данас у евиденцији преко 3000 деце, разумљиво је, да је број деце којима је потребна заштита у Београду, знатно већи. Смештај деце у туђе породице одлично је склониште за децу чији родитељи болују од туберкулозе и за коју је потребна изолација. Исто тако је смештај деце у туђе породице у времена тешких финансијских и моралних криза, када породица не може детету да пружи потребну средину за подизање од важности. Подизање домовна захтева мобилисање великих средстава и траје дужи времена. За иста сретства може се тренутно много већи број деце сместити у отворену заштиту. А кад потреба заштите престане, пошто се дете опет може вратити у своју породицу, најједноставније је смањити или ликвидирати обим рада отворене заштите. Наше искуство показало је, да збрињавање наше деце у туђу породицу даје одличне здравствене, социјалне и моралне резултате, али да је неопходно потребно, да се ова деца, као и њихове нове породице, налазе под редовном и честом контролом стручних јавних фактора. Надамо се да ћемо идуће године, када ће прорадити Дечје прихватилиште града Београда, коначно донети и Правилник за наш рад и да ће у будућности успеси нашега рада служити у још већој мери за добро напуштене београдске деце.

Др. Милош Бајшански,
школски епидемијски лекар

О организацији школске хигијенске службе у Београду

Дирекција за социјално и здравствено старање са својим Отсеком јавне хигијене има у своме делокругу и Референтство школске хигијене, које је дужно, по закону о народним школама и закону о здравственој заштити ученика, да води врло значајан надзор над здравственим стањем ученика и ученица свих основних школа у престоници. Како је број основних школа и ученика сваке године све већи, то је и целокупан рад Референтства за школску хигијену све обимнији.

Поред здравственог рада на заштити школске деце, Референтство стално спроводи и читав низ хигијенских и профалактичних мера, које у главном имају за задатак да отклоне све спољне неповољне утицаје, и да омогуће правилан развитак школске деце за оно време док похађају основну школу.

У томе циљу школско-хигијенски органи врше сталне прегледе учионица и свих школских просторија, и старају се о одржавању чистоће у њима; воде надзор над радом млечних кухиња у којима се слабуњавај и сиромашној школској деци издаје бесплатно, од стране Градског поглаварства у Београду, сваког јутра по једна велика шоља топлог млека за доручак; и старају се о одржавању свих школских просторија предлажући потребне преправке (пећи, чесме, клозета и сл.), како би сви модерни хигијенски услови у школи били потпуно задовољени.

Главни рад на заштити здравља школске младежи састоји се из рада, који има за циљ стални здравствени надзор, а који се обавља од стране школских поликлиничких лекара, а из рада на заштити деце од заразних болести.

Овај други рад на сузбијању заразних болести код школске деце, чини један од главних задатака школске, односно јавне хигијене.

Када се има на уму велики проценат обољевања деце од заразних болести, за које су школска деца нарочито пријемљива, и велики број школске деце у Београду (у прошлој школској години, број ученика и ученица свих основних школа прешао је 16.000 хиљада), онда је лако појмити од каквог и коликог је значаја рад на сузбијању тих болести. Циљ ове заштите од заразних болести састоји се у глав-

ном у томе, да се што је могуће пре спречи нагло ширење појединих заразних болести у облику епидемија, а с друге стране да се применом извесних заштитних мера онемогући или бар смањи могућност појаве појединих заразних обољења, која су најчешћа код мале школске деце.

За школску децу од највеће је важности рад на сузбијању дифтерије и шарлаха, услед тога што те две акутне заразне болести још и данас дају велики проценат смртности, нарочито ако у току болести наступе компликације које су доста честе. Све остале заразне болести имају, ипак, другостепени карактер по своме значају и по утицају на здравље школске деце као и по последицама које за собом могу да оставе. Изузетак чине и те болести само онда ако се и оне у своме нормалном току компликују, јер компликације могу и најлакшу болест да знатно погоршају и временски продуже.

Школско-хигијенски органи, који спроводе заштиту деце од заразних болести и који примењују све заштитне мере на самом терену, су школски епидемијски лекари и школске сестре (14).

Ради ефикаснијег рада, пошто је број основних школа прошле школске године био 26, са 16.260 ученика и ученица, извршена је подела на 14 школских реона. У сваком реону ради по једна школска сестра. У току прошле школске године, школске сестре су извршиле укупно 4.582 посете, док је школски епидемијски лекар обишао и лечио 573 оболела школска детета.

Здравствени надзор врше три школске поликлинике за ученике основних школа.

Поред помоћи лекарима поликлиника, школске сестре су дужне да свакодневно у школама свога реона изврше преглед школских просторија и да за време првог одмора прикупе од управитеља школе, имена и адресе оних ученика који су од похађања школе изостали дуже од два дана, ако је број изостале деце већи. После завршеног посла у школи школске сестре одлазе на теренски рад, и у току дана обилазе сву оболелу децу по кућама. Тим посетама оне утврђују, да ли је

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А

болест узрок изостанка, или неки други разлог. Ако је дете од школе изостало услед болести, школске сестре извештавају о томе школског епидемијског лекара и управитеља школе, ако је болест заразне природе. Ако су родитељи сиромашног стања, па нису могли да позову лекара, школске сестре хитно извештавају школског епидемијског лекара, који одмах обилази дете и предузима све потребне мере: лечење или упућивање у заразну болницу, ако је лечење у кући немогуће или ако је у породици већи број деце; пријављивање Отсеку јавне хигијене и Управи школе; распуштање разреда који је дете до болести посећивало и дезинфекцију учионице. На тај начин, изолацијом болесног детета тежи се да се спречи могућност даљег ширења заразне болести од које је дете оболело. Ако болесно дете остане код куће, т.ј. ако је потпуно његово издвајање могуће, школски епидемијски лекар и школска сестра дају родитељима упутства за стално вршење дезинфекције у току свих болесникових лучевина и екскрета. Ако у породици има још деце која су здрава, али и сама похађају школу, онда се та деца задржавају од похађања школе за време колико најдуже траје инкубација те заразне болести, и за то време се налазе под сталним лекарским надзором.

Пре поновног пуштања у школу и таква се деца подвргавају лекарском прегледу.

Код појаве новог оболења у истој породици, предузимају се исте мере као оне које су предузете код већ оболелог детета.

У школи се осим распуштања разреда и дезинфекције учионице предузима и стална лекарска контрола здраве деце, нарочито у доба учестаног оболевања ученика од исте заразне болести у једној истој школи.

Заштити школске младежи од заразних болести служе и специфичне заштитне мере — пелцовања против дифтерије, шарлаха, и великих богиња. Пелцовања су једно од најважнијих профилактичних средстава у модерној борби против заразних болести.

Систематским пелцовањима, која се у Београду сваке године врше над врло великим бројем школске деце, учињено је на пољу профилактичне заштите дечјег здравља од заразних болести врло много. Постепено, из године у годину, почиње број разболевања од заразних болести код пелцоване деце све више да се смањује, а у случају да неко дете и оболи од болести против које је пелцовано, ток болести бива знатно лакши, јер су компликације врло ретке.

Пелцовањем се тежи, да се постигне вештачки имунитет, т.ј. отпорност организма према проузроковачу — заразној клици, — помоћу стварања имуних тела у организму. Пелцовања су различита према томе против које болести се врше (против шарлаха, или против дифтерије) или су комбинована ако се при пелцовању употреби смешана вакцина (против шарлаха и дифтерије уједно). Врше се поткожним инекцијама, у три пута, са размацима од одређеног броја дана. Она не причињавају деци нарочити бол, тако да деца катаkad и сама долазе лекару на друго и треће пелцовање. Пелцовање против великих богиња је законом обавезно, док су пелцовања против дифтерије и шарлаха необавезна. Да би се, ипак, пелцовао већи број деце и против ових болести, пошто су се пелцовања показала као врло ефикасна, то се на почетку сваке школске године достављају родитељима мали пропагандни листићи, у којима им се саветује да ова пелцовања одобре. До сада је одзив родитеља био увек врло велики. Прошле школске године су у Београду пелцовани против дифтерије само ученици првих разреда. Укупно је пелцовано 2.292 ђака. Против великих богиња по закону пелцовани су сви ученици првих разреда и они из четвртог разреда, који ранијих година нису били пелцовани.

Укупно је пелцовано: 5.932.

Свега је пелцовања извршено у Београду 8.224.

О целокупном раду на школској хигијени, као и о свима случајевима оболевања деце од заразних болести, подносе се Отсеку јавне хигијене редовно недељни, месечни, и годишњи извештаји. Осим тога води се у школском Епидемијском отсеку стална евиденција свих заразних болести код школске деце. Ради што тачније контроле, уређена је и специјална картотека у којој свако оболело дете има своју засебну карту, са свима потребним податцима. Тиме је омогућена стална контрола детета и после оздрављења, као и контрола постигнутих резултата у раду на сузбијању заразних болести у школама.

Из предњих излагања се види да је рад на здравственој заштити београдске школске деце врло обилан и многострук.

Нека нам је на овом месту дозвољено да истакнемо, да је рад у многоме омогућен разумевањем од стране надлежних чинилаца Градског поглаварства наше престонице.

Инж. агр. С. Берешчак

Општина у борби са скупоћом животних намирница

Сем основних питања, која су до сада спадала у оквир главних комуналних задатака: техничка, санитарско-хигијенска, транспортна, водоводна и канализациона, организација булевар, паркова и др. у последње време пред великим градским општинама појављују се нови задатци практичног социјално-економског значаја.

Већ се пре кризе видело, да у градовима, нарочито великим, економске неприлике погађају у главном шире слојеве економски слабо обезбеђеног становништва, а који сачињавају већину градске заједнице.

Општинске управе, свесне су ових тешких задатака али ипак нису још пронашле начина да се до краја боре са новим социјалним тешкоћама. Предузимане су до сад мере за одржавање просечног животног стандарда градског становништва: социјална помоћ, јавни радови, административни начини сузбијања скупоће итд. нису увек давали потпуне резултате. Такве су мере већином постизавале кратковремени ефекат. Нарочито је тешко било решити питање организације трговине робом за ширу употребу и регулисање цена продуката исхране. Покушаји у овоме правцу махом су наилазили на отпор спекулативних елемената, чиме су социјални општински циљеви били увек отежавани. Због тога социјална економска питања увек су се истицала у несразмерном размимолажењу између просечног животног стандарда ширих слојева и пијачних цена основних продуката исхране. Нарочито негативно дејствује разлика између цене фабричне робе и животних намирница која увек погађа у првоме реду слабо обезбеђене слојеве: раднике, чиновнике и већину средњег грађанског staleжа. Ниске наднице, редуцирана месечна плата и уопште мали приходи према ненормално високој коњукутури цена продуката исхране утиче негативно на расположење баш у средњим грађанским слојевима. Под утицајем овакве коњукутуре ови слојеви прогресивно осиромашавају, чиме се онемогућава социјална стабилизација. Ове се тешкоће истичу у свим светским великим градовима, па и у Београду.

Готово свуда у свету, па и код нас, било је покушаја, да се социјални односи нормализују

уклањањем, односно обарањем пијачне спекулације, како би могло доћи до што мањег размака у „маказама” цена у трговини фабричне робе за ширу употребу и продуката исхране. Пракса нас учи колико је тешко обарати пијачну спекулацију са битним животним намирницама, где има заинтересованих организација, и где се обично обогаћује мали број посредника, на рачун велике масе малих произвођача и потрошача. Од зараде ових елемената градска заједница има најмање, фискалне користи. Показало се, да се са савременим зеленашким посредовањем у ситној трговини не може борити само обичним административним мерама и путем декрета. Код нас је у Београду зеленашко посредовање у трговини продуката исхране организовано у картелу такзованих „кванташа” (гросиста) и подупирано је јевтиним кредитом. Ови се картели развијају не само на рачун слабих градских слојева него и на рачун пауперизације села. Последњих година види се како у наше велике градове, нарочито у Београд, долазе из свих крајева земље сељаци и сеоски некавалитиковани радници и траже посла. Ови сезонски радници раде за најмању надницу и тако конкуришу сталним градским радницима, који имају да подносе све општинске дажбине. Ова појава може да претставља озбиљну социјалну опасност, нарочито код нас, где је пауперизација села нова појава.

Сада се запажају, готово у свима великим европским градовима различите филантропске акције: „зимска помоћ”, „народне кујне”, „мали новчани прилози” итд. Међутим, јасно је да све ово, у савременим приликама, може да допринесе само у незнатној мери, наиме да овим мерама савремена социјално-економска беда не може да буде отклоњена, него се за ово требају други и ефикаснији начини.

Данас, у главном, шире масе пате због малих прихода и високих цена, које варирају на велико. Стварност, међутим, показује, да до варијација цена долази услед неорганизоване конкуренције, коју проузрокује безобзирна спекулација. С тога се све више говори о новоме начину борбе с овим, који би се састојао у протежирању организованог снабдевања градског становништва главним продуката ис-

хране. Другим речима, говори се о начину трговине која би више ишла у прилог малог произвођача и одговарала би више просечном животном стандарту ширих маса потрошача.

Има продуката н. пр. хлеб, млеко и млечни производи, јаја, кромпир, пасуљ, лук, купус итд. који су највише изложени спекулацији, а који имају првостепени здравствени значај, нарочито за децу. Сем стабилизације цена, трговина овим производима захтева још и њихову сталну хигијенску и санитарску контролу. Међутим, ова контрола не може да буде развијена како треба, јер готово свуда она наилази на тешкоће које потичу баш из неорганизоване трговине. Довољно је обратити пажњу на антихигијенске и антисанитарске услове, у којим се производи хлеб. Има Београд много пекарница, где раде туберкулозни радници, који спавају на тезгама, на којима се излаже печени хлеб итд. Исто се запажа и у трговини млеком. Београдске млекаре су у рукама махом не компетентних људи, који не знају правила хигијенских и санитарских услова, потребних за чување млека и млечних продуката.

Баш због овога, специфичке чињенице спекулативне природе могу да се развију не само на рачун материјалног, него и на рачун здравственог стања београдског становништва. Југословенски градови, упоређени са многим европским градовима, у исхрани становништва, могли би да буду у релативно бољим условима. Код нас има мало великих градова, док производња сеоских стандартних продуката није довољно развијена. Сматра се, да је Југославија пољопривредна земља, с тога би наше градско становништво могло да буде у смислу исхране у бољем положају од европског. Али у пракси се често запажа обрнуто. Баш због тога, што се код нас градска трговина производима исхране неорганизована, наиме што код нас није организовано снабдевање градског становништва производима исхране, економско стање ширих градских слојева не одговара реалном стандарту живота. Не одговара оно и у великим европским градовима, али се тамо води стална борба у томе правцу. Код нас се сматра да још нису сазреле прилике за мешање општинских управа у компликована питања рационалне исхране градског становништва, ма да је јасно да већи део социјалних компликација долази баш због спекулативног начина трговине сеоским производима.

Пошто се административне мере до сад готово нигде у свему нису показале довољно ефикасним, намеће се природно питање о новим начинима уклањања ових компликација, наиме траже се такви начини, са којима би административна наређења могла да дају више позитивних резултата. Као главни начин готово се свуда предлаже организована конкуренција, која би могла да буде у исто време

од важног економског и културно-социјалног значаја.

У европским великим градовима н. пр. у Прагу, Бечу, у последње време у Берлину итд., протежира се снабдевање кроз кооперативе, које се налазе у тесном контакту са одговарајућим општинским органима. Овде имамо случај колаборације кооператива са градским комуналним управама, где је кооперација позвата да врши у исто време две улоге посредовања и снабдевања градског становништва. То се односи на велике старе европске градове који не располажу слободним земљишним површинама за експлоатацију.

Али се сматра, да би било много боље, ако би општине, које располажу слободним земљишним површинама за експлоатацију, и мале поред кооперативних још и своја ангро складишта, и у исто време своје општинске узорне продаваонице, наиме, било би још бо-

Модерно уређена градска пијаца на „Зеленом венцу“

ље, ако би општина истовремено са кооперативним имала и своја комунална апровизиона предузећа. Овим би се постизао већи ефекат у снабдевању пијаце и где би општина могла лакше утицати на цене и на стандарт робе.

Наравно, општинска управа не може да држи у својим рукама целокупну градску пијацу исхранбених продуката. Али се ово стварно и не тражи. Тражи се организована општинска иницијатива структурног значаја. Сам факт организованог учешћа општине у снабдевању одређеним производима, који захтевају стандартизацију каквоће и стабилизацију цена: хлеб, млеко и млечни производи, јаја, кромпир, пасуљ итд. могао би да благотворно утиче на организацију производње и пијачне трговине. Учешће општине у трговини овим главним производима могло би имати директни позитивни утицај на трговину осталих продуката, јер у коњукутури пијачних цена животних и амирница водећа улога увек припада го-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ре набројаним продуктима. Оваква општинска трговачка предузећа могла би да буду организована у оквиру поменутих продуката, јер трговина њима може бити лако контролисана.

Да би општинско учешће у снабдевању широких маса градског становништва главним продуктима исхране било одвојено од меркантилизма, општина мора да има и своја произвођачка газдинства и предузећа. Тако н.пр. општина мора да има посебну своју, или на кооперативним, или на акционарским начелима организовану модерну фабрику хлеба. Онда би београдско становништво имало поред стандартизоване врсте и стабилизовану цену хлеба. Исто тако општина мора да има своја посебна или на кооперативним, или на акционарским начелима организована предузећа за млеко и млечне производе. Ова би предузећа продуцирала главне млечне производе и снабдевала становништво пастеризованим или стерилизованим млеком, што би имало директни утицај на смањивање епидемских болести, нарочито тифуса и туберкулозе, које готово сваке године непрекидно и процентуелно расте. Нема смисла доказивати, да је главни узрок епидемија тифуса и др. заразних болести неорганизована спекулативна трговина млеком и млечним производима, која не води рачуна о хигијенским и санитетским правилима (канте за млеко перу се често обичном савском водом).

Пошто за здравствено стање становништва општина сноси одговорност, она мора преко својих органа да учествује у свима предузећима која имају комунални значај. Општина мора да има своја узорна газдинства, која би имала практичан значај не само у социјално-економском, него и у културно-привредном смислу. У овоме смислу наша општина на-

лази се у релативно доброј ситуацији. Она може располагати земљишним површинама за експлоатацију и зградама за стовариште житних и осталих продуката. У газдинствима и у осталим предузећима могли би да нађу стално и сезонско упослење веће масе мануелних и квалификованих радника. Овим би се општина ослободила извесног терета социјалне помоћи. Активан рад општине на овоме пољу давао би потстрека кооперативном снабдевању, где би општина са својом иницијативом контроле водила главну реч. Сем тога у овоме случају били би помогнути и мали трговци, чији би се број без сумње повећао, док би се разорно дејство зеленашког посредовања постепено смањивало. У исто време и куповна моћ динара би се повећавала, што би имало за последицу подизање просечног нивоа животног стандарта.

Тако би у оквиру културних мера, општина своје социјалне задатке могла да постави на практичну базу. Практично извођење ових питања зависи, по свој прилици, од рационалне организације производње и продаје. Што се тиче производње, то би било целисходно почети прво са рационалном експлоатацијом већих земљишних комплекса, управо требало би прво почети са стварањем културних и рационалних комуналних газдинства. Овим би општинска управа одмах на почетку располагала јаким инструментом за утицај не само на цене већ и на стандарт сеоских продуката, који се довозе у Београд из ближих села. Наравно, таква општинска предузећа требала би да буду организована на начелима рационалне експлоатације и рентабилности, како би цела иницијатива имала веће поверење и наишла на боља схватања у ширим масама, и тиме добијала већи ауторитативни значај у постављеним циљевима.

Нег. Оцокољић,

секретар самоуправног одељења
Министар. унутр. дела

Лична пензија и отпремнина градских службеника

Када се градски службеници посматрају као позивни службеници код градова као носиоца јавне управе, у чије име врше одређене послове јавно-правне природе, они се не разликују од државних службеника. Полазећи са тога становишта Закон о градским општинама у многоме је положај градских службеника изједначио са оним државних службеника. Али, у овоме погледу отишло се исувише далеко, па је изједначење вршено и тамо, где за то нема стварног разлога. Након једногодишње примене овога Закона у пракси већ се увиђају штетне последице оваквог схватања, што ћемо овде приказати на једном случају, који је решен у административном спору пред Државним саветом.

Али пре него приступимо излагању конкретног случаја, размотримо одредбе којима Закон о градским општинама непосредно нормира службенички статус градских службеника. То је у првоме реду § 100, који одређује да се у градском статуту мора нормирати, којем звању и положају државног службеника одговара звање градског службеника, као и да плате и положајни додаци градских службеника не могу бити већи од оних, које уживају државни службеници одговарајућег положаја. Ако узмемо као базу оно што је битно у сличности положаја градског и државног службеника — вршење јавне службе — онда не можемо наћи оправдања за овакве прописе. Пре свега, веома је тешко, а у понеким случајевима скоро и немогуће, извршити поређење између градских и државних службеника. То се најбоље видело код доношења уредбе по § 159, услед чега се и одустало да се из централе ова материја подједнако нормира за све градове у целој земљи. Али не само то, него то поређење звања нема никаквог значаја за вршење јавне службе, као што за то не може бити од важности ни ограничење, да градски службеници не могу имати веће припадности од државних службеника.*) Напротив, да се обезбеди правил-

но функционисање јавне управе, имало је оправдања обезбедити минимум припадности градских службеника, а у погледу горње границе оставити градовима пуну слободу. Овако, градови су спутани у избору својих службеника, јер не могу у своју службу бољим припадностима привући квалитативно боље чиновништво. Ако се код доношења ових одредаба ишло на то, да се градске финансије заштите од великих финансијских издатака, заборавило се на овај други моменат, који је много важнији, јер се ради о успеху и просперитету градова и њихове делатности, што се може постићи савесним, исправним, агилним и стручним чиновништвом, коме је непосредно поверена градска егзекутива.

Неоспорно је да се од градских службеника мора захтевати да и они испуњавају опште услове за пријем у службу, који се траже и за државне службенике, пошто су они претпоставка да лица која их испуњавају једино и могу вршити јавну службу. Исто тако и за градске службенике треба да важе идентични прописи о вршењу службених дужности, пошто су они ту да обезбеде нормално отправљање јавно-правних задатака, које подједнако врше и једни и други службеници. Не би се друго могло рећи ни за дисциплинске прописе, који су нормирани за државне службенике. Зато се не може спорити оправданост прописа § 104, према којима се одредбе за државне службенике о општим условима за пријем у службу, о вршењу службених дужности, о дисциплинској одговорности имају сходно своме смислу примењивати и на градске службенике. Могло би се то исто рећи и за одредбе о престанку службе, које такође садржи § 104, када не би било тач. 16 § 104 и § 110 Закона о чиновницима, који у примени на градске службенике могу имати по њих веома тешке последице. Никакв интерес службе не захтева да се градски службеници ставе у толико зависан положај

службеника од 17-IX 1935 бр. 37420/1 стварно извршено потпуно ограничење да градски службеници могу имати у другим додацима веће припадности од државних службеника.

*) Закон о градским општинама истина говори о плати и положајним додацима, али је Уредбом о смањењу личних припадности државних и самоуправних

према градским изборним органима, који се често мењају и који се, са таквим оружјем у руци, неће устезати да о престанку службе одлучују руковођени другим, а не мотивима службених интереса.

Но када је у питању право на пензију градских службеника, држимо, да се и ту отишло далеко са изједначавањем права градских и државних службеника. Оно, што је непосредно захтевао јавни интерес и позивна служба, то је да се градским јавним службеницима обезбеди право на пензију, исто онако, као што им је требало обезбедити минималне припадности. У овоме погледу Закон о сеоским општинама држао се конзеквентно тога принципа, ма да о томе садржи само оквирне одредбе (§ 85). Али, Закон о градским општинама не само да је право градских службеника на пензију изједначио са оним државних службеника, већ је поставио још једно ограничење више. Наиме, у ставу 2 § 148 он нормира: „Службенику који испуни услов за стицање права на пензију време проведено у државној или самоуправној служби пре ступања у градску службу рачуна се при одмеравању количине пензије”. Но он се није зауставио само на томе. Многи градови имали су досад о праву на пензију другачије одредбе, а неки од њих признавали су ранију државну или самоуправну службу и за стицање права на пензију. Такав случај био је и у граду Београду (чл. 14 и 60 Статута Општине града Београда). Када не би било прелазних одредаба, одредба става 2 § 104 имала би се примењивати на службенике који ступе у службу под владом тога прописа. Али у тач. 2 § 159 одређено је, да се сва права призната градским службеницима по ранијим прописима имају свести сходно §§ 100 и 104. *На тај начин дато је одредби става 2 § 104 ретроактивно дејство и сва призната права по ранијим прописима доведена су у питање.*

Код тумачења овога прописа истакнута су два гледишта. По једном, које би више одговарало слову закона, ставу 2 § 104 могао би се дати такав смисао, да он безусловно наређује рачунање државне или самоуправне службе пре ступања у градску службу за одмеравање количине пензије, када градски службеник испуни услов за стицање права на пензију. Значи да град својим статутом не би могао другачије ту материју нормирати а и кад би то учинио, ипак би ранију државну или самоуправну службу морао при одређивању количине пензије урачунати своје службенику, који је иначе испунио услов за стицање права на пензију. *Овај став нема тај смисао да граду забрањује да он евентуално својим статутом предвиди да се та служба рачуна и за стицање права на пензију, тако да би и данас били у важности прописи градског статута који такву одредбу већ садрже.*

Међутим, у једном конкретном случају, који је био предмет решавања пред Државним саветом, заузето је сасвим супротно гледиште. Државни савет у својој пресуди наводи: „По § 159, став 1, тач. 2 Закона о градским општинама права која су по досадањим прописима призната градским службеницима ограничавају се следећим: призната права која су у противности са одредбама §§ 100 и 104 свешће се сходно тим одредбама. А по § 104, на који упућује поменути пропис ...одредбе за државне службенике... о пензијама имају се сходно смислу примењивати и на градске службенике, уколико овим законом није другачије одређено. Одредбе за државне службенике, које се сходно смислу имају применити и на градске службенике, када се ради о њиховој пензији, јесу одредбе § 113 Закона о чиновницима. По овоме пропису чиновници, односно *градски службеници испуњавају услов за стицање права на личну пензију, када наврше десет година, које су стварно провели у активној градској служби као такви у градским надлештвима, заводима и установама...* Примени чл. 14 и 60 Статута Општине града Београда у спорном случају нема места, пошто је § 156 Закона о градским општинама продужена важност само оних одредаба градских статута, које нису у противности са одредбама Закона о градским општинама. Јер Закон о градским општинама у одредбама §§ 159 и 104 изрично у сваја принципе чиновничког закона од 1931 године у погледу пензије градских службеника, т.ј. тражи 10 *ефективно* проведених година у градској служби за стицање права на пензију, које услове поменути пропис чл. 14 и 60 Статута О.г.Б. нису тражили, већ су године државне службе урачунавале у рок за стицање права на пензију. Међутим, § 104, став 2, Закона о градским општинама овако *урачунавање је изрично забрањено...*”

Ако је досад могло бити неке сумње о правоме смислу ове одредбе, она је сада откловљена, а разбијене су све наде оних службеника, који су можда напустили већ стечено право на пензију у државној служби и прешли у градску службу, често пута по позиву и молби града, рачунајући на то, да од стеченог права неће изгубити ништа. Али није овде у питању само егзистенција појединца. *Ова одредба је заједно градова сметња да дођу до искусних и ругинираних чиновника за вођење њихових послова. Особито мањи градови, који нису у стању да плаћају млађе чиновнике који ће се припремати да доцније преузму вођење градских послова, принуђени су да узимају на чело појединих органа управе већ опробане државне службенике. Код овакве једне одредбе, тешко се може и замислити, да ће један добар државни службеник напустити већ стечена права у државној служби и отићи у градску службу да у њој десет*

Година *стрейи* када ће бити *отпуштен* и *остављен без икаквих средстава*. Нарочито се ово може рећи за оне општине, које су први пут сада постали градови. Досада такви градови нису у својој служби имали, осим стручних референата (лекара, инжењера), факултетски образованих људи, или ако су их имали, то је било по изузетку. Данас, када је њима намењено вршење послова опште управе и дужност да морају имати потребан број правних и стручних референата, они неће моћи за вођење тих послова узети тек свршене правнике или младе инжењере итд. За вођење тих послова потребна је не само стручна спрема, већ и искуство стечено у пракси. При једној оваквој одредби такви градови наћи ће се пред великим тешкоћама да организују градску службу по законодавчевој замисли, јер ће тешко доћи до службеника, који ће бити способни да то спроведу.

II. Пред Државним саветом расправљано је и питање права градских службеника на отпремнину, о којој је реч у ставу 2 § 161 Закона о градским општинама.

Закон о градским општинама у § 101 одређује само за референте (правне и стручне) да морају имати најмање исту школску и стручну спрему као и државни службеници одговарајуће струке; за остале службенике квалификације одређује град својим статутом по своме нахођењу и потреби (§ 100). Град није безусловно везан да класифицира службенике по школској спремни, по принципима који су усвојени у Закону о чиновницима од 1931 године. Ипак, када се има на уму одредба, по којој град мора извршити упоређење звања градских службеника са звањима и положајима државних службеника, тешко би се могло замислити да ће градови учинити неко велико отступање од онога система, који је већ усвојен у Закону о чиновницима. Свакако да је законодавац на то и мислио, када је доносио одредбу § 161. По томе пропису могу се на затеченом положају, за који немају потребне квалификације, задржати само они службеници, који имају најмање десет година службе. Остали службеници могу се задржати или на положају за који имају спрему, ако на то пристану, или отпустити. У овом другом случају службеницима се признаје право на отпремнину. Но ово право везано је за услов да су службеници по ранијим прописима имали сталност у градској служби, т.ј. да им служба није могла престати, осим по казни или пензионисању када се испуне прописани услови.

Према § 47 Статута Општине града Београда служба је у Општини београдској после пет година стална. После пет година службе службенику може служба престати само у таксативно наведеним случајевима. Но

прелазним одредбама (чл. 65) Статута одређено је да ће се за сваког службеника донети одлука о сталности до краја 1930 године и да до доношења те одлуке службеници неће уживати сталност. Специјалном одлуком овај рок могао је бити продужен на неограничено време. То овлашћење општина је сваке године искоришћавала, тако да је најзад и Закон о градским општинама ступио на снагу, а одлука о сталности градских службеника није била донета.

У тужби која је пред Државним саветом била расправљана истакнуто је, да је службеник имао сталност по чл. 47 Статута и да је стекао право на отпремнину. Међутим, Савет је тужбу одобрио наводећи, да је право на отпремнину § 161 Закона о градским општинама признато само оним службеницима, који су по досадашњим прописима стекли сталност. „Према досадашњим прописима (чл. 47) службеник је после пет година био сталан. Међутим, по чл. 65 Статута, који се налази међу прелазним наређењима, до доношења одлуке Суда Општине београдске о сталности, које је пак везано за доношење Правилника о организацији појединих отсека по чл. 6 Статута — градски службеници неће уживати сталност из чл. 47, а по ставу 2, чл. 65, овај рок за доношење одлуке о службеничкој сталности из године у годину продужаван сходно чл. 65, а последњи пут одлуком Суда О. Бр. 24550 од 7-XII-1933 до краја 1934 године, коју је одобрио и Мин. унутр. послова (IV бр. 3183 од 15/XII-1933). Како је доношење одлуке о сталности градских службеника Општине београдске одложено до краја 1934 године, то у моменту ступања на снагу Закона о градским општинама градски службеници Општине београдске нису стекли сталност... због чега не испуњавају законске услове за признање права на отпремнину.”

Ово тумачење, како је напред изложено, непосредно се односи на службенике Општине града Београда. Али оно има и један шири значај, нарочито за службенике општина које су сада постали градови на ранијем правном подручју Краљевине Србије и Црне Горе, као и оних градова, по чијим статутима градски службеници нису уживали сталност, као што је то то био случај у граду Београду. Службеницима са правног подручја Србије и Црне Горе, којима досад није било загарантовано право на пензију и сада служба може престати у свако доба као и пре, и они неће имати нити право на отпремнину, нити на пензију, без обзира на време које су провели у ранијој општинској служби. Многи од њих заваравали су се одредбама овога параграфа, тако да им је изгледало као да не би могли бити отпуштени, ако имају преко десет година општинске службе. Међутим, све док градови не донесу статуте и за сваки конкретни случај не

расправе питање признања ранијих година за пензију, они могу бити, на жалост, отпуштени и без пензије и без отпремнине.

Ипак, код решавања овога конкретног случаја остало је једно питање нерасветљено. Тиче се става § 161. У ставу 2 овог параграфа говори се о праву на отпремнину, а у ставу 3 се дословце вели: „ови прописи (т.ј. прописи о праву на отпремнину) важе само приликом доношења одлука по § 159. Надаље и за овакве служенике важе у свему прописи главе VI.” Изгледа, а тако су редактори овог прописа и мислили, да се право на отпремнину признаје само оним службеницима, који буду отпуштени приликом доношења одлука по § 159, због тога што немају потребне квалификације, ако су по дотадашњим прописима уживали сталност у градској служби. Претпостављало се, приликом редиговања овог прописа, да ће уредба из § 159 упоређење звања градских службеника са звањима и положајима државних службеника извршити првенствено према квалификацијама, тако да ће се већ тада њихов распоред према томе извршити. То значи да би тада имала престати служба свима онима, који са новим положајем, добивеним према његовим квалификацијама не би били задовољни. Једино у том случају признаје се право на отпремнину. После тога, важе прописи главе VI, т.ј. да службенику служба може престати по слободној оцени надлежног градског органа (§ 104 Зак. о град. општинама и тач. 16 § 104 у вези са § 110 Закона о чиновницима) без икаквог права на отпремнину, јер то право не признаје ни Закон о чиновницима у таквим случајевима. У одлуци Министра унутрашњих послова истакнуто је да је, као услов на право на отпремнину потребно да је одлука о отпущу донета приликом примене §

159. Међутим, преко овога навода Државни савет је прешао ћутке, тако да је ово питање и даље остало отворено.

Савез градова Краљевине Југославије у последњој својој резолуцији донетој од стране Конгреса градова на Сушаку пледира поред осталог и за измену прописа чију примену у пракси смо овде изложили. Изгледа нам да је захтев Савеза градова потпуно оправдан, јер ови прописи не само што тешко погађају градске службенике, већ нису ни у интересу самих градова, нити такве прописе захтевају државни интереси.

Што се тиче службеника града Београда, изгледа да Државни савет није узимао у оцелу питање, да ли је Суд општине београдске могао више пута продужавати рок за доношење одлуке о сталности, иако је то врло важно за доношење закључка да ли су градски службеници имали сталност или не. По ставу 2 чл. 65 Статута општине града Београда рок за стицање сталности „може бити продужен специјалном одлуком Суда одобреном од Министра унутрашњих дела.” Дакле, овде је реч о једној специјалној одлуци, а не о низу одлука. Осим тога овде се каже да тај рок може бити продужен, а не продужаван. Ми бисмо стога били за такво тумачење ове одредбе, да је по њој рок могао бити само једанпут продужен, односно да је ово овлашћење могло бити само једном искоришћено. Када је то право једном већ било комулирано, онда је престала да важи и ова одредба, односно овлашћење у њој садржано. Ако би се ова одредба овако схватила, онда би службеници који су имали преко пет година службе у Општини града Београда на дан ступања на снагу Закона о град. општинама имали сталност у градској служби, па би према томе имали право и на отпремнину.

Јавна говорница:

Бељко Милошевић, архитекта

ПОВОДОМ АКЦИЈЕ ЗА ЧУВАЊЕ БЕОГРАДСКИХ СТАРИНА

Мислимо да нема ни једног Београђанина који неће од свег срца поздравити ову анкету Београдске општине, да чује и сазна разна мишљења својих грађана, које историјске, уметничке и културне споменике у Београду треба очувати од даљег пропадања и рушења и да се тачно одреде ти споменици по њиховој историјској, уметничкој и културној вредности, те да се нађе и начин како те споменике треба сачувати.

Пре него што пређемо на наша излагања, ми ћемо све споменике у Београду поделити на две групе и то: на споменике који се налазе изван градских зидина (горњег и доњег града) и на споменике који се налазе у граду. Ово одвајање вршимо зато, јер споменици у граду чине за себе једну целину. Они су са једне стране самим градским зидинама, а са друге стране Савом и Дунавом већ уоквирени у једну целину, па ћемо посебно о њима и говорити.

Прво да се задржимо на споменицима који се изван градских зидина налазе одвојено један од другог по разним београдским улицама. Најбољи је начин да видимо те споменике, ако направимо једну малу шетњу кроз Београд, и то да почнемо прво са Дорћолом, као најстаријим насељем Београда. Идући од дунавске стране улицама Принца Евгенија и Јеврејском, наћи ћемо неколико старих кућа које су типичне за архитектуру Београда почетком 19 века. Оне не претстављају неку нарочиту вредност и ми их само узгред спомињемо. Нашу ће пажњу више привући једна кућа у Јеврејској улици (до старе јеврејске синагоге) која по својој изгледу претставља прави тип куће старог Београда. Ма како да је ова кућа лепа и интересантна, она се данас налази у сасвим трошном стању, не би се могла одржавати, а и самом регулацијом има сасвим да се поруши, те и њу само помињемо, и ако би било потребно да овакав архитектонски објекат постоји као карактеристична успомена на стари Београд. Идући даље ми ћемо се више задржати код једне куће у Јеврејској улици (угао Јеврејске и Вишњи-

ћеве улице) то је стара кућа, која је остала још од Турака и која је данас позната под именом „Доситејев лицеј”. Када се после рата Јованова пијаца зидала, ова је кућа доста измењена од њеног првобитног изгледа. Пре зидања Јованове пијаце, пред овом кућом је био један зид са лепом капијом у стилу лаке зграде и све је чинило једну хармоничну целину. Тај зид је порушен и на томе месту озидани су дућани сасвим без укуса из Вишњићеве улице и из улице у Јовановој пијаци, који кваре изглед саме зграде. Ове би дућане требало преправити да одговарају по стилу Доситејевом лицеју и да буду са лицејем у архитектонској вези. До лицеја у Јеврејској улици налази се једна лепа грађевина старог Београда, а у којој су стално после рата били смештени атељеи наших сликара. Ова зграда и по архитектури и по времену када је зидана, чини са зградом Доситејевог лицеја једну целину, те би цео овај блок требало да се очува и одржава у стилу ових двеју зграда. По новом регулационом плану када би се извео, од Доситејевог лицеја не би остало ништа, морао би се цео порушити. Мислимо да то не би требало чинити и овај блок треба да остане овакав какав је, наравно са потребним преправкама и даљим одржавањем. На тај начин сачували би један део старог Београда, који има своју историску, културну и уметничку вредност. Мало подаље од овога блока налази се Бајракли џамија. То је један од најстаријих грађевинских споменика у Београду изван градских зидина. Зидана је од мешовитог материјала и ташмајданског камена. Данас се налази у доста рђавом стању и требало би извршити темељитије оправке минарета, куполе као и извесне оправке у самој џамији. Из дворишта, пред џамијом, налази се трем саграђен од дрвета, који нема никакве везе са архитектуром џамије. Овај трем би требало порушити и озидати нови трем од тврдог материјала са аркадама и суковима, који би одговарали стилу џамије. И неукусну ограду пред џамијом у Јеврејској улици треба порушити и озидати нову капију и ограду а све то у вези са архитектуром џамије.

На углу Вишњићеве улице и Змаја од Ноћаја налази се такође један мали и интересантан архитектонски објекат. То је стара турска Текија, која је остала још из времена Турака. Овај објекат би требало такође сачувати. На овоме месту има још доста слободно земљишта за зидање, па би требало у будуће, када се тај део буде изграђивао, да се зида у стилу који одговара стилу Доситејевог лицеја и Текији, тако да би имали још један интересантан блок, који би нас потсећао на давно минула времена Београда. Ово у толико пре треба узимати што би било од особитог значаја за посету странаца и туриста.

У улици Краља Петра, преко пута Саборне цркве имамо две лепе и интересантне грађевине. Ону прву већу и два еркера зидао је 1823 г. Наум Ичко. Зграда је лепа и са својим благим кровом покривеним са ће-

надзором градског поглаварства, тако да се не би ништа урадило на штету стила у коме су те грађевине зидане. Ми нисмо далеко од Варош Капије и Поп Лукине улице. Ту је до скоро био цео један комплекс лепих и интересантних кућа старог Београда. Много је тих кућа после рата порушено и сада су на њиховом месту модерне вишеспратне куће. Неколико старих кућа колико је још остало на Варош Капији и у Поп Лукиној улици налазе се у доста напуштеном стању, а неке од њих су склоне и паду, те се не би и даље могле одржавати. Исто тако наћи ћемо неколико старих кућа у Босанској, Космајској и Карађорђевој улици и све ове куће потсећају нас на стари Београд, али ни једну не би могли препоручити да се одржи као старина.

Један историјски споменик кога апсолутно треба сачувати, то је стара зграда Народне

Стари Београд: „Конак Књегиње Љубице“

рамидом, са витким и архитектонски обрађеним димњацима, са великим испадом стреје, са своја два еркера, типична је кућа старог Београда. Ова је зграда лепа и из дворишта са доклатом израђеним у дрвету. У непосредној близини налази се једна од најлепших грађевина из овога времена. То је зграда стари Љубичин конак, а до скоро музеј Њ. В. Кнеза-Намесника Павла. Године 1829–1836, када је Кнез Милош зидао своје приватне и државне зграде, зидан је и Љубичин конак, Кнежев двор (стара зграда Мин. финансија) Конак у Топчидеру, Бумрукана на Сави, које и данас постоје, а зидао је још и друге приватне грађевине и касарне, које су већ давно порушене. Ове грађевине су зидане под надзором неимара Хаџи Николе Живковића. По стилу су готово исте и њих треба очувати и у будуће све поправке, које се на њима буду вршиле, имају се вршити под стручним

скупштине на углу Милоша Великог улице и Краљице Наталије. По основи и спољњем изгледу, то је копија старе зграде на углу Пашићеве и Дечанске улице. И на овој згради треба извршити темељитије оправке и задржати је као наш историјски споменик. Ова би се зграда могла корисно употребити, да се у њој сместе канцеларије неких наших националних удружења.

Ми у Београду немамо ни једну улицу у којој је претежно сачуван карактер старог Београда, да би ту улицу могли одржавати у стилу наших старина. Исто тако немамо ни једну стару чесму сачувану, а знамо да их је било неколико. У порти Топчидерске цркве налази се лепа старинска чесма из доба Кнеза Милоша, која је раније била на Теразијама. Добро би било када би се ова чесма поставила у топчидерском парку пред самом зградом старог Милошевог конака.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ово би у главноме било наше мишљење о београдским споменицима, који се налазе изван градских зидина.

Сада да пређемо на споменике и то на сам град и поједине важне објекте у самоме граду. Горњи и Доњи град са својим градским зидинама и капијама, претставља једно велико техничко и уметничко дело и треба га очувати у целости. Много је градских зидина са својим пушкарницама и малим кулама за осматрање порушено. Све ове зидине треба оправити у стилу постојећих. Неколико капија, које постоје у Доњем и Горњем граду (тријумфална капија и принца Евгенија, Капија Кара-Ђорђева и Кондина у горњем граду) требало би све оправити приджавајући се строгом стилу у коме су те капије зидане. Кула Небојша са Сахат Кулом су лепа архитектонски споменици, само ова прва је доста оштећена и ту се требају извршити оправке већих размера, да ова кула добије потпуно свој првобитни изглед. Осим ових споменика имамо још неколико лепих старих објеката у горњем граду, као што је стара кућа која се налази још пре него што се дође до главне капије, са пиластерима и доста пријатном фасадом, затим тулбе у парку, па црква Ружица и у византијском стилу црква Св. Петке. Све ове споменике треба сачувати.

Војска, која и данас држи готово цео Доњи и Горњи град, много је зидала за своје потребе. Све ове грађевине по архитектури не одговарају стилу града. Од овога чини изузетак зграда Војно-географског института и две грађевине на платоу Горњег града, које су зидане у бондруку, а где је раније био смештен главни ђенералштаб, те би ове грађевине требало сачувати. У будуће, када цео

град буде предат градском поглаварству на располагање, све ове зграде које нису зидане у стилу града треба порушити. И доцније што се буде у граду зидало мора да има обележје архитектуре града, тако да цео град чини јемну хармоничну архитектонску целину.

На овоме месту морамо да изразимо пуно признање Отсеку за паркове градског поглаварства, који је до сада показао лепог успеха

Стари Београд: „Доситијев лицеј“

и пуно разумевања око реконструкције градских зидина у паркирању града. У овоме правцу треба даље наставити рад око реконструкције и паркирања града, те се надамо да ћемо ускоро од града имати један од најлепших паркова у Европи са лепим старим споменицима.

Ово би било наше мишљење поводом акције градског поглаварства за чување београдских старина.

Прилови за историју Београда и Србије:

Глиша Елезовић,

начел. Минист. просвете у п.

Турски споменици за историју Београда и Србије

(Наставак)

У броју 1 за 1936 год., на крају документа бр. 5, на 55 страни, у другом ступцу, омашком је пропуштено ово што се овде накнадно саопштава:

2. И светлост Мухамеда — нека је поздрављен!
3. У срцу ми другога нема осим бога.
4. Нема бога осим бога.
5. Што правозерни налазе за добро, то је и богу добро (Хасан).

На полеђини адреса гласи:

Њ. Е. помоћу господара, садањем команданту Варадина, блиставом, поштованом, високо постављеном, драгом пријатељу, искреном ђенералу љубазном.

На полеђини је исто тако кратак извод на немачком и утиснут округли печат са грбом аустријског царства, на коме има натпис: *Neto di fuori et di dentro.*

*

Документат који је у прошлом броју Б.О.Н. обележен бројем 8, ваља да носи бр. X. Његов наставак гласи:

Пошто је за дућане, магаци и остале зграде, које су у Београду саградили покојна браћа Реџеба, плаћена њихова вредност од државне мирије, која пошто их је узаптила, мојом наредбом царском одређено је да се продаду. У царској чаршији под надзором од дворских ми мајстора хаџи Мехмеда — нека би му се слава увећала! који је био одређен за ту продају, та су добра продана на лицитацији. Али Београд, подручје ратова, опустео је. Становништво му се распрскало. Један од задатака најглавнијих јесте да се поради на његову подизању. Онима који су из поменутог места, а који су напустили своје домове и завичаја, ваља дати по један стан и неко средство за живот, за то је неопходно да се за тај посао одреди известан број добара. Ако би се њему који помаже насељивање безвласничких тимара, који је отпочео насељавати по неке из своје тевабије, целокупна поменута добра њему дала, па би се из круга његових људи по некоме уступио стан и према приликама ако би се додало и по нешто плате, то би све, ти си известио, потстакло насељивање и појачало вољу за подизање града. За поменута некретна добра иако би се можда могло добити још која хиљада гроша, на изложени начин пошто је он молио због подизања поменутог града а да би населио своју тевабију за која добра нуди откуп 50.000 гроша с тим да се та сума пребије од његова потраживања од државне касе уз сагласност са највишега места. За то

опет што је писао и молио да се поменутом мубаширу на неки други начин одреди плата, кад се обратило Архиви, према одлуци поменуто некретна добра остављена су да се комисијски уз учешће и суда продају заинтересованима на лицитацији за цену колико буду стварно вредела. Новац који се као откуп за њих добије да буде унапред плаћен, па заједно са таксом телалском која отуда буде следовала и са детаљним списком да се пошаље на моја Врата среће. А да би се издала мулћ-нама, да се извести и доставе имена купаца. Тако је било решено и у том смислу је била донесена одлука да се изда моја заповест на адресу поменутога. Као што је у потврду и написана моја узвишена заповест. А на захтев главног благајника откупна цена у суми 75.000 гроша за поменута некретна добра да се обрачуна приликом подношења рачуна о приходу које је поменути примио на рачун године (12)31, кад му је поверено право побирања државних прихода од Београда и његове територије како од доходака државних добара, тако и њихову дизију.¹ Прихода је изашло на 6 товара,² 39.160 гроша. Расход је изнео 10 товара, 68.807 $\frac{1}{2}$ гроша. Кад се једно од другога одбије, разлику у 4 товара, 28.880 $\frac{1}{2}$ гроша остаје као његово потраживање од државне касе, као што је он недавно уз појединачни списак и известио био. Али како се није нашло нигде заведено да су признанице од учињених издатака стигле и да су оне прегледане и да је издат налог за њихово ликвидирање, како је Главно књиговодство у свом извештају напоменуло. Откупна цена на тај начин за поменута некретна добра иако је с његове стране записана 50.000 гроша, сад је први помоћник Главног рачуноводства хаџи Хусеин — нека би му слава трајна била! известио да ће бити примљено за 75.000 гроша. Но како је тек сад донета одлука за преглед рачуна и за исплату његових потраживања и пошто је главни благајник ту откупнину поменутих некретних добра провео кроз књиге прихода и расхода, то, пошто је моме престолу реферисано, с обзиром да је подизање града један од најважнијих послова, и да би се посао упростио, у-

¹ Тур. *gizije* синоним са речју харач, порез звани главарина који су у Турској плаћали немуслимански поданици, јер нису служили у војци.

² Тур. *jük* товар, јединица за бројање новца 100.000 гроша. (Код Š. Sami, *kamus-i-turki* стоји да је *jük* означавао суму од 500.000 гроша).

ступљена су непокретна добра за 75.000 гроша с тим да се та сума при обрачуњу има одбити од његова потраживања, а главном благајнику да се она има исплатити из других државних пара. У том смислу је решено да се изда моја царска заповест. У смислу високославног фермана који је по том предмету и у том смислу издат, откупна цена поменутих некретних добара да се одбије од његова рачуна, да се проведе кроз књиге о приходу и расходу, да се изда налог да главни благајник ту суму води у моме царском дневнику рачуна, унесе признаницу и да је чува. Пошто је потребан налог за повраћај поменуте суме из других државних пара, нек се спреми тај налог и реверс и царска мулх-нама. У томе смислу је донесена одлука да се изда високославни ферман.

У путу превелике милости царство ми издаде ову мулх-наму 13 дана месеца зилкаде 1231 године. Заповедам: у накнаду за дату противувредност у новцу да шест дућана са припадајућим им собама, са коњушницама испод њих постојећим на месту званом Зерек, преко пута од „Касарне“ са задње стране, ако су мулх нека их притежава као мулх, а ко буду имали места која су им на земљишту: вакуфа, хаса, тимара, или зијамета, под условом да њихови сопственици по тапији имају о томе исправу, нека их ужива као такве као прави сопственик и у притежавању нико, ни на који начин, нити из буди каквога разлога у томе да га не спречава, не омета и да му не причињава муку. Тако нека знају. Нека се ослоне на мој свети белег.

У (богом)чуваном месту Граду Константинову. На полеђини у парафу два потписа: не читко и: muhasebe-i-L¹.

XI

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Ферман (темлик-нама) султана Махмуда II румелиском валији и мухафизу београдском, Али паши: за одређену суму уступа му се државно добро од добара покојне браће Реџебове у Београду: један мензил близо џамије Јахја пашине, мензил познат под именом Сака Алемдара, да њиме може располагати по својој вољи неометан ни с које стране и ни на који начин.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 19).

(Текст у свему као ферман бр. X, те се због тога изоставља).

У превеликој царској милости својој 1231 године, 13 дана месеца зилкаде издадох ову мулх-наму и заповедих да: За суму новаца коју је именовани предао од поменутих добара добије као накнаду мензил² близо

¹ Ово слово биће свакако сигнатура одељка Главног рачуноводства.

² Тур. *menzil* коначиште, кућа, свратиште, хан. Од ове речи је начињена сложеница *menzil-hane*, у Србији мезулана постиљонска станица, каквих је било дуж пута Београд—Цариград. У Вукову речнику мезулана (мезилана).

џамије Јахја пашине, познат под именом његова сопственика Сака Алемдара са спољашношћу и унутрашњошћу. Ако је он мулк, нека њиме располаже како се располаже с мулком, а ако има и земљишта од вакуфа, или хаса, или тимара, или зијамета, под условом да њихови власници тапије своје право докажу уверењем, да га притежава независно и како му је драго. У притежавању и располагању његову нико, ни због каквог узрока и ни на који начин да не буде узнемираван, спречаван и да му се не задаје мука.

Тако нека знају. Нека се ослоне на мој свети белег.

У месту (богом)чуваном Константинову Граду. На полеђини:

- а) Два потписа: нечитко.
- б) Царска мулх-нама.
- в) Muhaseb-i-L.

XII

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Брат султана Махмуда II румелиском валији и београдском мухафизу Али паши: издаје му темлик-наму на три магазе у махали Реис ефендије џамије у Београду које је за одређену суму купио од државног ерара.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду бр. 108).

(Текст берата у свему као бр. X, стога се изоставља).

Пошто је изашао мој високославни ферман, дошавши моја царска велика милост до изражаја, 13 дана месеца зилкаде, године 1231 издадох ову мулх-наму и заповедих:

Поменути у накнаду за означену суму од именоване некретнине три магазе у махали свете Реис ефендине џамије, близу Халилагине мезулхане, ако је мулк, да их притежава како је њему драго и независно као мулк, а ако имају места на земљишту вакуфа, хаса, тимара и зијамета, под условом да сопственици по тапији имају исправе о томе. Нико, ама баш нико, због каквог узрока и ни на који начин да с не меша, и да га не узнемирава, и да му не смета, и да му не прави тешкоће.

Тако нека знају. Нека се ослоне на свети белег. У месту заштићеном Константинову Граду.

На полеђини два потписа у парафу нечитко и Muhasebe-i-L.

XIII

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Брат султана Махмуда II Марашли Али паши, румелиском валији и мухафизу београдском: за одговарајућу суму даје му се у својину од државне некретне имовине браће Реџеб бегове кућа од три собе и кухиње, позната под именом кућа хамамџије хаџи Алије, постојећа у махали свете Реис ефендине џамије у Београду.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 109).

(Текст у свему као бр. X. или са врло незнатним отступањем. Разлика је само у назначењу имања и места где се оно налази, а што је горе речено).

XIV

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Мулк-нама султана Махмуда II румелиском валији и мухафизу београдском Али паши: од добара браће Реџеб бега у Београду за одређену суму издаје се брат на: једну кафану са једном собом и шталом испод њих и са плацевима магаза, постојећим преко пута од воћарске царинарнице у Београду.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 111).

(Текст са незнатном разликом као бр. X).

XV

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Темлик-нама султана Махмуда II издата румелиском валији и мухафизу Београда на три куће трском покривене, ограничене јавним путем и преко пута од њих на једну собу и две магазе постојеће на обали реке Саве (у Београду) од имања браће Реџеб бега које се уступају за одговарајућу откупну цену.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 110).
(Текст са незнатним отступањем као бр. X).

XVI

5-X-1816 (13 зилкаде 1231).

Темлик-нама(берат) султана Махмуда II издат румелиском валији и београдском мухафизу Али паши на 8 дућана са собом позади у Београду, на Кале Мејдану, преко пута од Новог хана, од некретних добара браће Реџеб бега продатих му за 75.000 гроша.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 134).

(У свему као текст берата бр. X).

Да би се поменута сума накнадила из других прихода, пошто је потребно да се ради одбијања напише тескера у смислу да се у рачуну забележи, издају тескера и потврда пријема, и царска мулк-нама, са телхисом је изашао мој високославни ферман. За то што се према њему изразила велика царска наклоност, 13 дана зилкаде године 1231 издадох ову мулк-наму и заповедих да:

У накнаду за положену поменуту суму од стране поменутог, од поменутих некретних добара од имања поменутог, 8 дућана са собом позади на Кале Мејдану, преко пута од Новог хана, ако је имовина врсте мулк да их притежава као чисту својину, ако ли би било места на земљишту вакуфа, хасова, тимара и зијамета, под условом да сопственици тапије имају исправе, нека њима располаже као што су раније била. У располагање и притежавање његово нико с друге стране да се не меша, и да га не узнемирава, и не чини сметње. Тако нека знају. Нека се ослоне на мој свети белег.

У месту заштићеном Константинову Граду.

На полеђини: Поштована царска мулк-нама; у парафу два потписа: нечитко и: *muhasebe-i-L*.

XVII

15-X-1816 (23 зилкаде 1231).

Ферман султана Махмуда II румелиском валији и мухафизу београдском, везиру Али паши и кадији, вероватно београдском: наређује им се да споразумно утврде преко познавалаца величину прихода од муката за пореску годину (12)28, па резултат везир да поднесе Порти.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду, бр. 79).

Б. п.

У тугри: Махмуд син Абдула Хамида хана — по-
бедилац вазда!

..... (подерано) садашњем валији Румелије и мухафизу београдском, моме везиру Али паши — нека би га вишњи бог уздржао у части!

И најбољем међу муслиманским кадијама, првоме међу вођама једнобожаца, мајдану врлине (подерано) Власници (подерано) Шабац и Ма..... постојеће мукате¹ горње Мачве у својој претстави коју су поднели да им се изда. У прелиписима који су им на њихову молбу предати у руке, пошто у мојој царској ковници² издавање није забележено. Поменута муката, изјавили су, издата је под закуп заједно са мукатом београдског мухасилука.³ Њен приход у зависности је од поменуте мукате: Пошто су писали и молили да се приходи на надлежном месту исплате за поменуте године, како би се спасли невоље, кад се обратило на књиге моје царске ризнице, будући поменута муката познатог износа А поменута муката од године 28⁴ до године 31⁵, њена камата од прихода, пошто је раније спојена по молби са београдским мухасилуком и са осталим мириским мукатама, Пређе за године: 228⁶, 29⁷, и 30⁸ иако је нађено да је записано — нека би га вишњи бог одржао у части! А за рачунску ову 31⁹ годину уступљено је теби, који си поменути везир. У архиви није нађено трага да је на име дохотка штогод предато како од тебе тако и од поменутога ти претходника, Али из одговора на моју свету заповест која је изашла и послата твоме поменутом претход-

¹ *Mukata* стална рента од извесног имања на државном или вакуф. добру. Овде порез или закуп од државног добра.

² Тур. *Larb-hune-i-amire*.

³ Тур. *Muhassil* лице одређено да побира државне, мириске приходе. Према томе *muhassillik* биће одељак финансиски који је водио рачуна о свим мириским приходима.

⁴ тј. 1228

⁵ тј. 1231

⁶ тј. 1228

⁷ тј. 1229

⁸ тј. 1230

⁹ тј. 1231

нику, коме је било наређено да на основу његових признаница поднесе списак (рачун) од прихода од мухасилука коме су биле придодате мукате

..... према
указаној потреби биће издато дотичним власницима
..... Укупни приход од 28¹ године од..... муката

досежу суму од 45 хиљада и толико гроша. А приходи од поменутих муката за 29² годину 12.080 гроша

..... За плате и следовање војсци не будући

..... пошто су сви приходи и дажбине остали на дугу код раје, као што се види из списка који је недавно дошао. А да је приход од поменутих муката за 29³ годину био 12 хиљада и толико

Иако је у рачуну који је стигао објашњено приспели рачун у коме је показан приход од мукате за годину 28⁴ у износу 45 хиљада и толико гроша, у њему нема посебних назначења да би се у детаљима изнели приходи од поменутих муката за означену годину, потребно је прикупити податке на лицу места. Тако исто

..... с обзиром да је за 30⁵ годину исто тако остало код њих на дугу у случају да им се молбама изађе у сусрет, издати преписи да им се и сачувају. Да би се знало колико износи поменутих муката кад се излучи од осталих ради тражења извештаја, потребно је да се напишу посебне свете заповести којима ће се тражити да се поднесе извештај засебно колико је износио за годину 28⁶ од поменутих муката, издвојено од осталих муката, а колико за 30⁷ годину, који је приход остао на дугу код раје Пошто су приходи за годину 29⁸ од поменутих муката раније обрачунати са главним приходом и писарином, да се од мириске стране издао налог за исплату према уделу свакога понаособ, потребно је да се уреди ствар са издавањем тескера. Пошто је од страна благајнице уређено са сумом која пада на део

..... — његова слава! На каси су обрачунате и

таксе и прихода за 29⁹ годину у износу 12.080 гроша, 9.384 гроша главнине и 938 гроша писарине обрачунавши и изделивши колико је свакоме на део

риф Мустафа — нека би му се слава увећала! на део долази 780 гроша. Али пошто је поменути део проведени кроз касу (?), такса благајничка ће се у износу 668 гроша одбити од износа мукате, па да се дода на поменути камату. На део поменутога што припада заједно са додатком 2400 гроша и власнику половине дела Осману 97¹/₂ гроша и власнику друге осмине удела Али Хифаије 219¹/₂ гроша и власнику ¹/₄ удела сејид Мехмед Сајиду 439¹/₂ — Укупни износ камате поменутих 3426 гроша њихове тескере.

Донесена је моја узвишена одлука да се издају моје свете заповести: посебно да се тражи извештај ради провере о приходу од поменутих муката за 28¹⁰ годину, а посебно о прикупљеним приходима за годину 30¹¹. У том смислу је стање налогом утврђено и заведено по књигама Главног рачуноводства које се чувају у мојој царској ризници Кад стигне, као што је у мојој светој заповести споменуто, ти ћеш начином који сам знаш и комисиски и преко суда и преко познавалаца јасно утврдити приходе за годину 28¹² а после тога ћеш уложити сав труд и пошто провериш како треба, оно што се јасно утврди извештајем моја Врата ереће онако како у истини ствар буде стајала са питањем послата је. Према томе, кад ти ствар буде позната из дотичног ми светог фермана, ти ћеш према приспелој светој заповести по свом знању као и преко суда од познавалаца утврдити и истерати на видело колико је у истини био приход за годину 28¹³ па ћеш о томе

И та да и ти тако исто поступиш према мојој светој заповести, изашао је мој високославни ферман. Заповедам да, кад стигне са мојом светом заповести, којој се ваља покоравати и према којој се ваља управљати, да се према садржини аш. Тако нека знате. На свети се белег ослоните.

Написано 23 дана месеца зилкаде године 1231.

У заштићеном месту Константинову граду.

⁹) тј. 1229

¹⁰) тј. 1228

¹¹) тј. 1230

¹²) тј. 1228

¹³) тј. 1228

(Наставиће се).

¹) тј. 1228

²) тј. 1229

³) тј. 1229

⁴) тј. 1228

⁵) тј. 1230

⁶) тј. 1228

⁷) тј. 1230

⁸) тј. 1229

ЛИОТКА

Друштвена хроника

На дан сахране преминулог енглеског Краља Ђорџа V, у Београду је одржан свечан помен

Да би узели учешћа у тузи и болу са енглеским народом за преминулим Краљем Ђорџем V, грађани југословенске престонице, уз учешће београдске англиканске цркве, а под покровитељством енглеског посланства, приредили су у сали Официрског дома свечан и

копља. Пред Официрским домом била је постројена почасна чета Краљеве гарде са заставом и музиком. Све околне улице око Дома биле су прекриљене народом. Велика дворана Официрског дома била је претворена у храм. У дну сале, која је била декорисана

Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, Краљевски намесници г. г. др. Раденко Станковић и Иван Перовић, претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић и друге високе личности присуствују помену Краљу Ђорџу V у Официрском дому

тужан помен, којим је одата дубока пошта великом и мудрому Владару Велике Британије Блаженопочившем Краљу Ђорџу V, нашем узвишеном и верном Савезнику из минулог рата за ослобођење и уједињење Југословенског народа. Помен је приређен истога дана и у исти час када је Његово тело у Лондону испраћено у вечну кућу, где су тада наш народ и нашу државу претстављали Њ. Кр. Височанство Кнез-Намесник Павле и делегација нашег парламента.

Многе куће и сва државна надлештва, у знак жалости, истакли су заставе на пола

тешким црним драперијама, налазио се импровизовани олтар са црним катафалком, на коме се налазио велики крст од белих ружа и каранфила. Поред катафалка гореле су велике беле воштанице, а крај свештеничког пулта била је постављена енглеска национална застава, спуштена на пола копља.

Док су високе званице пристизале у Дом, на балкону је музика наизменично свирала Бетовенов и Шопенов посмртни марш. У дворани је владало тихо побожно расположење.

Неколико минута пре почетка помена у дворану је ушла, у дубокој црнини, Њ. В.

Краљица Марија са Њ. Кр. Вис. Кнегињом Олгом, које су на уласку дочекали енглески посланик г. Кампбел, г-ђа Кампбел, свештеник енглеског посланства г. Ситрес, дворске даме г-ђа Шврљуга, Лозанић и Дунђерски; маршал двора г. Бошко Чолак-Антић и чланови војне куће Њ. В. Краља Петра II. Прозлазак кроз дворану Њ. В. Краљице Марије и Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, прапраћен је од стране присутних устајањем и неким дубоким поклонима.

У 12 часова сала је била дупке испуњена. Иза фотеља Њ. В. Краљице Марије и Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, места су заузели Краљевски намесници г.г. др. Раденко Станковић и др. Иво Перовић. У првим редовима стајали су Претседник Краљевске Владе г. др. Милан Стојадиновић, са члановима владе; претседник Београдске општине г. Влада Илић; претседник Народне скупштине г. Ђирић, Министар војске и морнаице арм. ђенерал г. Петар Живковић; Министар унуташњих дела г. др. Коросец. Био је заступљен цео генералитет, на челу са начелником Главног генералштаба г. Марићем. Такође су заузели почасна места и претставници Српске Краљевске академије наука, Универзитета, Соколства као и свих високих државних надлештава и приватних установа. На уздигнутом подијуму, са десне стране, заузели су места верски претставници: изасланик Њ. Св. Патријарха епископ г. Викентије, надбискуп г. Родић и врховни рабин г. др. Алкалај. Целокупан дипломатски кор, у гала униформама, заузео

је место на левој страни. Такође је била заступљена и енглеска колонија, у великом броју.

Одмах по доласку Њ. В. Краљице Марије и Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, енглески свештеник г. Ситрес, пошто се претходно поклонио пред Њиховим Величанствима, отпочео је помен. Са балкона хор Београдског певачког друштва певао је „Свјати Боже“.

По одржаном помену г. Ситрес одржао је веома леп и дирљив говор, у коме је између осталог подвукао симпатије и љубав између југословенског и енглеског народа, па је завршио овим речима:

Жалимо наш велики губитак, али уздигимо своје молитве Небеском Царству, где су наш Краљ и ваш Краљ Александар блајословени, у присуству нашеј Господице Исуса Христа!

На крају говора г. Ситреса отпевана је црквена химна, па је помен завршио хор Београдског певачког друштва заупокојеном песмом: „Вечнаја памјат“!... А на балкону војна музика отсвирала је енглеску националну химну.

За све време помена, који је трајао један цео сат, Њ. В. Краљица била је дубоко потресена са сузним очима.

При изласку из Официрског дома, Њ. В. Краљица Марија, са сузама у очима, изразила је саучешће енглеском посланику г. Кампбелу. Дубоко тронута, говорећи о Блаженопочившем Краљу Ђорђу V, сећајући се и Свога бола, Њ. В. Краљица је плакала.

Изјава саучешћа претседника Београдске општине г. Владе Илића поводом смрти енглеског Краља Ђорђа V

Вест о смрти енглеског Краља Ђорђа V Београд, као престоница Краљевине Југославије, примио је са дубоким болом и искреним жаљењем, јер је Краљ Ђорђе V, као Савезник нашег народа у минулом рату за ослобођење и уједињење Јужних Словена, уживао дубоко поштовање и искрену љубав свекупног Југословенског народа.

Претседник Општине града Београда, г. Влада Илић, као први грађанин и претставник југословенске престонице, да би био веран тумач осећања бола и жалости престоничког грађанства за преминулим Краљем Ђођем V, упутио је своје колеги, претседнику Лондонске општине телеграфску изјаву саучешћа следеће садржине:

Господину

Претседнику Општине

Лондон

Смрт Њејовој Величанства Краља Ђорђа V дубоко је узбудила целокупно

становништво југословенске престонице, које узима учешћа у великом болу престонице Британској царства. Ја Вас молим да будете тумач код становништва Лондона братској саучешћа и великих симпатија града Београда.

Влада Илић,

Претседник Београдске Општине

На депешу претседника г. Владе Илића, претседник Лондонске општине лорд Винсент послао је следећи одговор:

Драги Господине,

Пишем Вам у име грађана Лондона да Вам изразим нашу дубоку захвалност на лејим побудама које су Вас руководиле да ми телеграфски изразите своје симпатије у овом времену националне жалости.

Одани Вам,

Винсент,
Лорд Мер

Њ. В. Краљица Марија обишла је мушко радничко склониште, обданиште за радничку децу и кујну за незапослене

Њено Величанство Краљица Марија благоизволела је одлучити да Лично обиђе и прегледа све значајније здравствене и социјал-

Марија са Њ. Кр. В. Кнегињом Олгом, Краљица Марија посетила је у прошлом месецу Женска радничка склоништа и дечје обдани-

Посета Њ. В. Краљице Марије Мушком радничком склоништу: У прагљи Њ. В. Краљице Марије председник Београда г. Влада Илић; министар суцијалне политике г. Драгиша Цветковић; проф. др. Маријо Амброжић, шеф Дечје клинике; инж. Милић Сокић, председник установа; Милена Атанацковић; шеф одељ. за заштиту деце у Краљ. Југославији; Слободан Видаковић, члан гл. одбора Уније за заштиту деце и шеф одељ. за штампу гр. Београда; и др. Жика Марковић, шеф дечјег Обданишта

не установе наше Престонице. Својим благотворним посетама, Својим изливима љубави Највеће Мајке према свој нашој деци и свете материнске бриге према свима патницима и економски нејаким грађанима Њ. В. Краљица Марија озарила је сва позитивна хуманитарно-социјална прегнућа нашег времена и омогућила им да дођу до свога што снажнијег и што благотворнијег изражаја.

Одмах после I Конгреса Уније за заштиту деце, кога је отворила Њ. В. Краљица

ште у Млетачкој улици, о чему смо опширно писали у прошлој свесци часописа Београда.

Почетком месеца јануара, пред саме божићне благодане, 3 јануара, од 11 до 12 и четврт часова, у подне, Њено Величанство Краљица Марија учинила је посету у Мушком радничком склоништу, обданишту радничке деце и кујни бр. I за исхрану незапослених.

На пун сат пре Високе посете Њ. В. Краљице, високи функционери Престонице и државне социјалне политике дошли су у ову

јединствену социјалну радничку установу. Нешто пре 11 часова стао је пред зградом Мушког радничког склоништа дворски ауто, из кога је изашла Њ. В. Краљица Марија у пратњи дворске даме г-ђе Еле Хаџић. У холу Радничког склоништа Њ. В. Краљицу Марију дочекали су претседник Београда г. Влада Илић, министар социјалне политике и народног здравља г. Драгиша Цветковић, претседник фонда за стварање и одржавање радничких установа инж. г. Милић Сокић, чланови управе фонда г.г. др. Марио Крмпотић, Богдан Крекић, Лука Павићевић, Милена Атанацковић, потпретседник југословенске Уније за заштиту деце и шеф овога радничког дечијег обданишта, проф. г. др. Матија Амброжић и члан главног одбора исте Уније г. Слободан Видаковић. Њено Величанство Краљица пошто се срдечно руковала са високим функционерима, који су је дочекали, ушла је у свечану одају Радничког склоништа, где су Краљицу дочекале: потпретседнице Акционог одбора за зимску помоћ г-ђе: Августа др. Мил. Стојадиновића, Олга Вл. Илића и Олга Комненовић, гл. секретар истог одбора. Др. Ђура Ђуровић и претседник II пододбора црвеног крста г. др. Лука Ристић.

Претседник Фонда за стварање и одржавање радничких установа у Београду и наш одлични комунални радник г. инж. Милић Сокић поздравео је Њ. В. Краљицу Марију једним срдачним и топлим говором, у коме је подвукао:

„Ваше Величанство,

Фонд за старање и одржавање радничких установа у Београду, окружен данас својим оснивачима: Господином Министром социјалне политике и народног здравља, Господином Претседником Београдске ојштине и Господом претставницима Радничке Коморе, — пресрећан је што дочекује и поздравља врлу и дичну Краљицу свога народа и у овим двама својим радничким установама.

Ваше Величанство, у низу Ваших племенитих посета свима хуманим и социјалним установама; у току Вашеј неуморној рада за добро мајки и деце у читавој Краљевини, — и ова данашња посета Вашеј Величанства јасни је доказ Вашеј највишеј племенитој старања... А, то Ваше старање, Величанство, здружиће најкорисније и са најмоћнијим потстреком благодотворни рад свих званичних, позваних фактора и приватне иницијативе и поставиће на тај начин, попут организације овога фонда, здраве темеље једном ефикасном, колективном и рационално организованом раду на заштити и збрињавању свих нејаких и невољних у нашој милој Отаџбини.

Због тога, Величанство, ми смо срећни, што ћете прегледати данас ово наше склониште, у коме просечно свакодневно по 330 незајослених радника и намештеника нађу свој кров над тавлом са купатилом и рубљем, са чистим и топлем постојељима. Ми смо срећни исто тако што ћете прегледати и ово наше скромно Дечије обданиште, у коме се просечно свакодневно по њедесеторо малишана чувају, хране и најбрижљивије негују за време док су им мајке на раду.

Све те мајке и њихова дечица, као и сви незајослени радници и намештеници, који су корисници свих установа овога Фонда, осећају да над њима бди материнска брига Вашеј Величанства и желе дају у томе Вашем најплеменитијем старању о њима најјачу наду за обезбеђење њиховој ојстанка у овим претешким данима, светске привредне кризе, која није поштедела ни нашу земљу.

Због тога, Величанство, ми сви из дубине душе, из свећ срца, које је увек најраздраганије куцало за свога Краља и Отаџбину, кличемо:

Да живи Њено Величанство Краљица Марија!

Да живи Њеово Величанство Краљ Југославије Петар Други!

Да вечно живи славни Народни Краљевски Дом Карађорђевића!

После г. Сокићевог поздрава који је био тако пун оданости и топлине, Њ. В. Краљица, у пратњи претседника г. Владе Илића, министра г. Драгише Цветковића, инж. г. Милића Сокића, дворских дама г-ђице Мирке Грујић и г-ђе Еле Хаџић и осталих, обишла је прво обданиште радничке деце, које се налази на првом спрату мушког радничког склоништа. Стручна објашњења пружили су Њ. В. Краљици шеф обданишта г. проф. др. Матија Амброжић и лекар обданишта г. др. Жика Марковић. Пошто је детаљно прегледала дечије санитарне и хигијенске просторије обданишта, Њ. В. Краљица ушла је у светле, чисте собе са малом радничком дечицом. У креветићима махала су ручицама мала дечица, већином једногодишњаци. Највећој Мајци раззвучао се топао душевни осмејак, а очи су јој зрачиле најдубљом материнском љубављу. Краљица Марија, Највећа Мати, Мати Краља Југославије Петра II, осетила је огромну душевну срећу у кругу ове мале, радничке дечице. Она им је прилазила, миловала их по злаћаној косици, матерински мазала, тепала им. Док су једра и снажна дечица изазивала на Краљичином лицу веселост и радост, дотле су бледа и анемична деца изазивала у Њеном оку бригу, материнску бригу.

— Изгледаје врло добро, голубићи моји, али по нека су ипак одвећ слаба! обратила

се Њ. В. Краљица г. др. Ж. Марковићу, који је објаснио Њ. В. Краљици да је то зато што су та деца само преко дана у обданишту а ноћи проводе у становима својих родитеља... Проф. г. др. Матија Амброжић обавестио је Краљицу да већина радничке деце проводи обданицу у овим установама, јер још није спроведен у живот законски пропис по коме су дужна сва већа индустријска предузећа да имају уз своје фабрике и деџа обданишта за децу својих радница...

Дуго се Краљица распитивала о нези деце, њиховом здравственом стању, о броју де-

лачким оком Мајке гледала малу радничку дечицу и оцењивала њихов напредак. Из одељења беба и најмање деце, прешла је Њ. В. Краљица у одељење забавишта, где су одраслија радничка дечица, која су се баш спрема за ручак. Код њих се Њ. В. Краљица најдуже задржала, постављајући им питања, топло, матерински. Та присност необично је одушевила и раздрагала ову малу дечицу, која су Јој живо причала како се зову, чија су, колико им је година, хвалила се новим оделом и ципелама и исповедала шта би највише желела! Дечји инстинкт говорио им је да

У Обданишту за радничку децу: Њ. В. Краљица прима букет љубичица од малог Мате

це која се у престоничким обдаништима могу да сместе... Али деџи цвркулт и њихова анђелска живост нису дала да се воде неки брижни, тмурни разговори. Нарочито је пуно живости унео мали Мате Стефановић, двогодишњи плави малишан. Када је Њ. В. Краљица ушла у собу, где је био његов креветац, Мате је, уздижући се на прстима, предао Њ. В. Краљици један букет плавих љубичица и танким, још бекским гласићем, узвикнуо:

— Зивео нас Краљ Петар! Зивела Краљица Марија!

Па се мали Мате нешто раздрагано распричао, док га је Њ. В. Краљица топло, матерински миловала по злаћаној му косици...

Тако је Њ. В. Краљица ишла од креветца до креветца, од колевке до колевке и зна-

смеју бити раздрагана и весела, јер их милује поглед и рука Највеће наше Мајке, Мајке Њ. В. Краља Петра II.

Док су деци раздавани колачи и бонбоне, које је Њ. В. Краљица послала из двора, Њ. В. Краљица је разгледала кухињу дечјег обданишта, одељење за кварцирање, амбуланту и све остале просторије дечјег обданишта.

При одласку из дечјег обданишта, дуго се чуо топли цвркулт дечјих гласића:

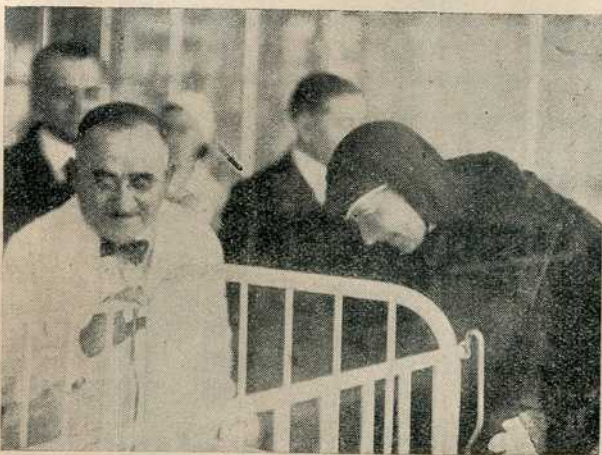
— Зивела! Зивела Краљица Марија!...

У мушком радничком склоништу

Из дечјег обданишта Њ. В. Краљица прешла је у Мушко радничко склониште, где је пажљиво прегледала све собе за преноћи-

ште радника, као и остале просторије. Шеф тога склоништа, г. Лука Павићевић секретар Фонда и секретар Радничке коморе, обавестио је Њ. Величанство у потпуности о историјату постанка те установе и њеном раду.

Радници, корисници ове установе и особље одушевљено су клицали Њ. Величанству за све време Њеног обилажења и прегледа просторија.

У дечјем радничком обданишту Њ. В. Краљица посматра једну малу бебу

Из Мушког радничког склоништа Њ. В. Краљица сишла је у кујну бр. 1 за исхрану неупослених грађана Београда. На самом улазу поздравио је Њ. В. Краљицу г. др. Лука Ристић у име II пододбора Црвеног крста овим речима:

„Ваше Величанство,

Срећан сам што ми је јала у део част да, у име другог пододбора Црвеног крста, најтоплије поздравим Ваше Величанство и замолим да примите најдубљу захвалност на милости коју указујете овом Високом посетом незапосленима и због тога невољнима, доказујући, као и увек до сада и овим да Краљица има нежну душу Мајке за сву своју децу, за све своје грађане. Овај Одбор се сматра још и као нарочито срећан због Високе посете Ваше Величанства, зато што јен он први, у заједници са Берзом Рада пре 5 година, почео у овој кујни да исхранује гладне, незапослене и тиме дао потстрек, да позвани у том правцу овакав рад многу прошире, јер је потреба велика.

Живела Њено Величанство Краљица Марија!”

Овације неупослених радника

Детаљно и са пуним интересовањем прегледала је Њ. В. Краљица рад ове кујне за

незапослене раднике. Интересује се за све, задовољна је, топло похваљује рад и резултате Акционог одбора за зимску помоћ. Док Јој г. др. Ристић, у присуству потпретседница Акционог одбора за зимску помоћ г-ђе Августе Стојадиновић, Олге Вл. Илића и Олге Комненовић, реферише о броју obroка, који се свакодневно издели хиљадама незапослених радника, дотле г-ђа В. Кујунџић, која са пуним пожртвовањем и успехом руководи овом кујном, приноси Њ. В. Краљици тањир пасуља, да проба спремљено јело. Краљица кашиком захвата и проба, па насмејана и задовољна вели:

— Збиља, одличан је. Ово јело је врло добро зготовљено!

Пошто је пробала јело, Краљица прилази дугом реду неупослених радника и радница, које чекају да за своје породице добију одговарајући број порција хране, па их пита:

— Јесте ли задовољни?

— Јесмо. Јесмо! Хвала! одговарају радници у један глас, задовољни и очито поносити што се њихова Краљица, Мати Краља Петра II, тако брине о њима!...

— Јесмо... задовољни смо! чују се одговори, док Краљица полако напушта просторије кујне бр. I за исхрану неупослених.

— Живела Краљица Марија. Живео Краљ Петар II, разлеже се из стотине и стотине грла неупослених радника.

Те су овације биле спонтане, од срца срцу, од радника који су као хероји ратници стварали ову земљу, упућени своје младоме Краљу Петру II, узданици срећне будућности велике и мачне нам Југославије...

Краљица Марија, задовољног и благог погледа упутила се излазу и пошто се руковала са свима високим функционерима, ушла је у свој ауто, испраћена до кола од г.г. Министра социјалне политике и народног здравља г. Драгише Цветковића; претседника Општине г. Владе Илића; претседника Фонда радничких установа г. инж. М. Сокића; секретара Радничке Коморе г. Луке Павићевића; потпретседника Фонда г. Марија Крмпотића и чланова управе Фонда г-ђице Милене Атанацковић, г. Богдана Крекића; шефа обданишта г. др. Магије Амброжића и лекара г. Жике Марковића.

При расстанку је Њ. В. Краљица рекла свима напред именованим, око Ње окупљеним функционерима:

„Врло сам задовољна свим што сам видела у овим хуманим радничким установама”.

— Живела Краљица Марија! Живео Краљ Петар Други! Живео мудри Кнез-Намесник Павле! Чули су се још дуго узвици из ових јединствених радничких установа, каквих Бео-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Град још треба и мора да створи. Мноштво радника, корисника овога Фонда, одушевљено су клицали Њ. В. Краљици приликом Ње-

славном народном Краљевском Дому Карађорђевића, него су и потпун израз схватања радничког о дубоком значају ових посета Њ. В.

Њено Величанство Краљица Марија проба јело из кујне бр. 1 за незапослене раднике

ног уласка у аутомобил. Ти одушевљени и спонтани усклици не само да су доказ непобитне љубави и оданости радника према

Краљице Марије радничким установама, посета које се дубоко урезују у срцима свих радника.

Њ. В. Краљица Марија прегледала је нову Градску болницу

У низу социјалних установа престонице, које је благоизволела обићи Њено Величанство Краљица Марија, и нова Градска болница, задужбина поч. Ник. Спасића, била је удостојена Високом пажњом и хуманитарним осећањем Њеног Величанства Краљице Марије.

Дана 21-1- тек. год. када је заказана Висока посета, освануо је дан као пролетњи, увеличавајући својом сунчаношћу и свечаном топлином овај свечани дан за нашу Градску болницу. Радост је сијала на свима лицима; болесници, заборавили су свој бол, а особље своју напорну и пуну одговорности службу. На један сат пред високу посету почели су да пристижу аутомобили са званичним личностима, и то господином претседником општине Влад. Илићем са госпођом, са г-ђом Накком Спасић и г-цом Мирком Грујић, дворском

дамом, др. Угљешом Давидовићем, директором здравствено-социјалне дирекције итд. Маса света већ је почела да опкољава болницу.

Тачно у одређено време, када се појавио аутомобил са Високом Гошком, морао је проћи кроз густ шпалир искупљених одушевљених грађана, бурно и спонтано акламиран са: „Живела наша Краљица”. Већ на првом кораку при уласку у предгађе Булбулдера, Њено Величанство сигурно је осетило на какав би спонтани велики дочек и пријем наишло да је грађанство било обавештено за редак који је Булбулдер доживео. Али је Висока посета била намењена искључиво и само Градској болници.

При самој уласку, у претходном холу, Висока Гошћа је дочекана од управника Градске болнице г. Др. Сенише П. Илића, добродошлицом и следећим поздравом:

„Ваше Величанство, Градска болница, задужбина великој народној доброти, поч. Николе Спасића, намењена болнима и у болести незбринутим грађанима престонице, данашњи дан сматра најзнаменитијим у њеном развоју, јер је посећује Њено Величанство Краљица Југославије.

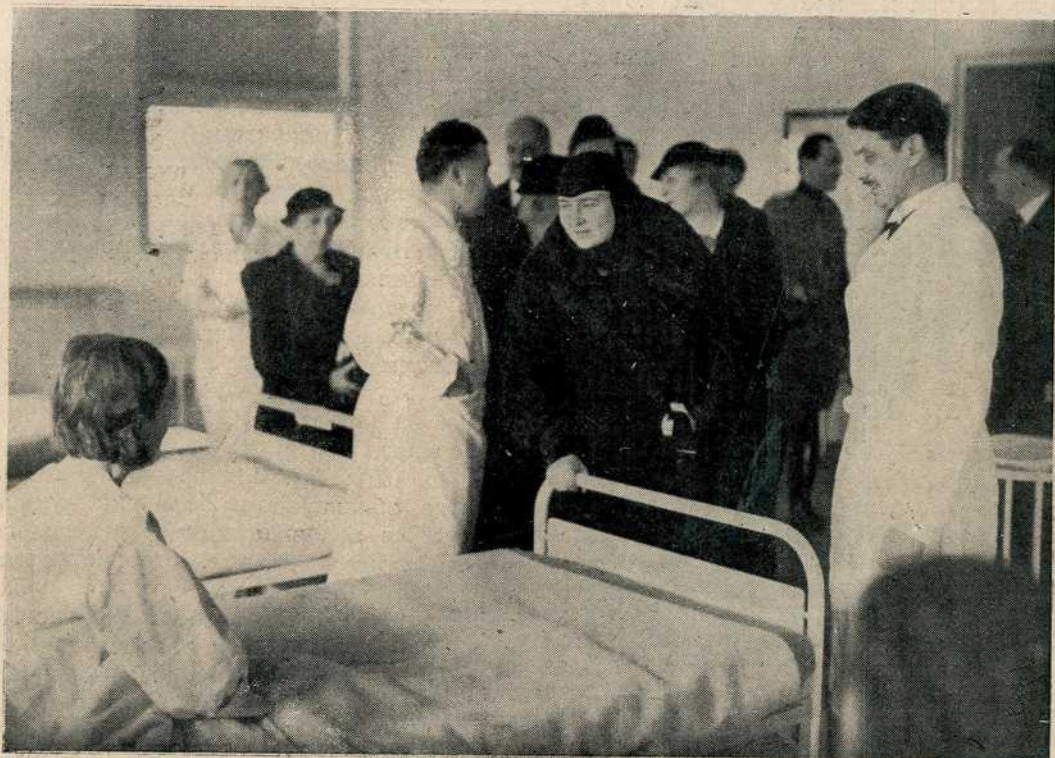
Данашња посета, Ваше Величанство, доноси болесницима ове куће велики део лека, који се зове душевна храна и вера у оздрављење, јер наши болесници осећају да у овој кући лебди дух њиховој заштитника и најузвишенијег претставни-

— Ваше Величанство, укупно 54, одговорио је Др. С. Илић.

Добивши на сва питања прецизан одговор, Њено Величанство Краљица је разгледала поменуте собе и изразила задовољство речима:

— Ово су врло лепе собе.

У рентгенској сали Њ. В. Краљица дуже се задржала са нарочитим интересовањем. Ту је г. Др. Милош Секулић објашњавао и показивао технику рентгенске апаратуре и филмове разне плућне туберкулозе. Затим се Њено Величанство Краљица испела на први спрат где се налази I унутрашње одељење, у коме је шеф сам управник болнице.

Њ. В. Краљица у Градској болници „Николе Спасића”

ка милосрђа, Великој Краља Александра, као и наклоност њихове Узвишене Заштитнице Краљице Марије. Добро нам дошли, Ваше Величанство.”

После тога, пошто се поздравила са свима присутнима, г. Др. С. Илић повео је Њено Величанство у унутрашњост болнице као и остале госте.

Још при првим корацима Њено Величанство Краљица била је задовољна како распоредом просторија и уређењем тако и чистоћом и организацијом болнице. Из хола се прво прошло поред још незаузетих празних соба, којом је приликом Њено Величанство упитало:

— Колико имате данас болесника у болници?

Управник г. Др. Илић објаснио је Њ. В. Краљици организацију прегледа и пијема болесника, као и показао: амбуланту за преглед и пријем болесника; одају где се узимају болесникове генералије, одају где се оставља веш и одело новодошлог болесника, које се лифтом спушта доле у магацин ради дезинфекције и прања, купатило за болеснике, као и болесничке умиваонике. Све те просторије Њ. В. Краљица прегледала је са великим интересовањем.

— Ово је мушка трпезарија за болеснике, чија болест дозвољава да дођу у њу, објашњава г. Др. Илић даље. Трпезарија је баш била постављена за обед, пошто се било приближавало подне. Укусно постављен сто са плавим порцеланским тањирима и осталим при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бором за јело, учинио је најлепши утисак на све присутне.

Пошло се затим у разгледање мушког одељка I унутрашњег одељења. Улазимо у прву собу. Болесници узбуђеним гласом поздравили су Њ. В. Краљицу Марију са: „Живела наша Краљица"! Лица болесника била су озарена сјајем радости, које се јасно оцртавало. Њ. В. Краљица прилазила је сваком болеснику, интересовала се за његово име, из кога је краја и распитивала се са пуно материнске бриге о току његове болести.

Та слика понављала се у свим болесничким собама. Најинтересантнији су били болесници Стојан Нешић и Милета Марић, који од узбуђења нису могли ништа да проговоре, осим: Живело Ваше Величанство! Живела наша Краљица!

Пошто је обишла цео мушки одељак, Њ. В. Краљица прешла је у женски одељак, ко-

Њ. В. Краљица Марија са дворском дамом г-ђицом Мирком Грујић и председником Београда г. Владом Илићем посматра рентгенолошке снимке у одељењу др. Секулића

ји је такође цео обишла и где је дочекана са безмерним ентузијазмом. И ту се за сваку болесницу интересовала о току болести и храни њиховој и са сваком понаособ разговарала.

Појава Њ. В. Краљице међу болесницама, па и међу оним најтежим, који су се до тог мемента превијали у боловима од реуматизма, ишијаса и томе слично, учинила је да се на лицима тих болесника која су се светлела од неке унутрашње радости, не види ни најмањи траг њихових великих мука и болова.

После разгледања првог унутрашњег одељења, Њ. В. Краљица је лифтом прешла у друго унутр. одељење, које се налази на другом спрату.

Ту је Њ. В. Краљицу сачекао при изласку г. Др. Секулић. Шеф г. Др. Секулић

је Њ. В. Краљици објаснио дотаљно организацију прегледа и пријема болесника, као и болесничке собе свога одељења. Болесници су и овде дочекали Њ. В. Краљицу са истим одушевљењем као и у првом унутрашњем одељењу. И ту је Њ. В. Краљица прилазила сваком болеснику.

Обилазећи тако болеснике Њ. Величанство приметила је да у болници има болесника из целе наше државе. У томе Њ. В. Краљица прилази једном болеснику.

— Одакле си ти? поставља питање Висока Гошћа.

— Ја сам Црногорац, одговара болесник.

— Па ово је први болесник Црногорац у овој болници, обратила се управнику г. Др. Илићу.

— Не, Ваше Величанство, није то први, и Марић кога сте видели на првом спрату исто тако је Црногорац, — одговорио је Др. Илић. Ми, иако смо општинска болница града Београда, имамо болесника из свих крајева велике нам Југославије.

Њ. Величанство било је пријатно дијелу када је мала болесница Милка Грујић прилазећи дрхтавим и узбуђеним гласом предала букет цвећа Њ. Величанству.

Затим је Др. Секулић показао болничку библиотеку, и приказао већи број рентгенограма, за које се Њ. В. Краљица видно интересовала, као и за болничку лабораторију.

По обиласку болничких соба Њ. Величанство обишла је и болничку кухињу. И у кухињи се налазила примерна чистоћа као и у целој згради болнице. Овим је преглед болнице био завршен, па се пошло у канцеларију управника где се Њено Величанство Краљица уписала у књигу посетилаца болнице.

Том приликом управник болнице предао је Њеном Величанству „Споменицу Николе Спасића" у којом повезу, као успомену на дан посете Њ. В. Краљице Градској болници. Такву књигу управник предао је и председнику општине г. Влади Илићу.

Полазећи из болнице, праћена свима, Њ. В. Краљица, обраћајући се господину председнику Београдске општине Влади Илићу, изразила је своје велико задовољство што је Београд добио тако модерну градску болницу у којој је заступљена последња реч техничке организације и уређаја.

* * *

Жеља великог народног добротвора, поч. Николе Спасића, писана 4. фебруара 1915 г. у Нишу, делимично је остварена 1 децембра 1935 г. Најзад после двадесет година, одужујући се српској војсци предајом свог имања у Кн. Михаиловој ул. у Београду, почивши Никола Спасић одужио се и српском народу. Његова је замисао у дело приведена. Подигнута, организована општинска болница Николе Спасића је отпочела своју делатност.

Још 1915 г. тестаментом је изражена жеља поч. Николе Спасића да свесрдно и најкорисније помогне српском народу у ономе што му је најпотребније. То је привреда и чување и неговање народног здравља. Збиља, логика здравог човека, при томе нешколована, може бити далеко конструктивнија, него ли филозофија, која проистиче из високе културе и која је често негативна и неконструктивна. Није то први случај, својствено је то српском народу, да се у здравом телу рађају здраве и позитивне идеје. Не само да је мислио на болнице, већ је поч. Никола Спасић завештао и суму из које ће се подићи и дом „за изнемогле и неизлечиве грађане.”

Још 1900 г. или 1903 г. Димитрије Црнобарац схватио је да се само кроз здрав српски народ може чувати, одржавати и бранити наша тековина и у ту сврху основао је фонд за општинску болницу у Београду. То су народни добротвори који су још онда схватили да држава и општина не могу све саме постићи, а да је за чување националности и народне мисли потребна и приватна иницијатива, зато су јој свесрдно у границама своје моћи притекли у помоћ.

Општинска болница, задужбана поч. Ник. Спасића, дуго је чекала, али је жељу остварила да своју самарићанску помоћ подели болном и сиромашном грађанству Престонице не Србије, како је у тестаменту предвиђено, већ целе Југославије.

Вал народне воље, народног интереса, у сарадњи времена немилосрдно коси пред собом све препреке, као што бујица у свом замаху крши све па и стење и кладе изваљује! Може бити да је провиђење баш и хтело да сиротиња дуго пати и чека да би сачекала користи данашње болнице — заоставштине народног добротвора. Многи су своје животе изгубили, немајући где одложити болно изнурено тело и душу. Многи су, издишући, свесни били да би болест преживели само да су имали благовремену болничку постелу. Баш те многобронје жртве и приватна иницијатива народних добротвора дају други значај и други смисао данашњој општинској болници. Општинска болница по својој изградњи, уређају и организацији и пажњи коју јој поклања данашњи Претседник Општине, господин Влада Илић, поред своје намене лечења сиротиње има још и другог циља. Тај је други циљ вероватно разлог да је се дуго времена на њу чекало, али је ипак на време и у добар час приспела.

Као год што је дужна да води рачуна о државним финансијама итд., тако је исто држава дужна да води бригу и о чувању и неговању народног здравља. Здравом народу ведар је подмладак, а кога није тешко улутити на негу и чување свога здравља. Народ тре-

ба васпитати; улити му поверење, створити му да у разним државним санитетским институцијама може наћи оно поучно за негу здравља и лечење болести. За 15 година рада, поред својих многих тешких брига, држава је једва успела да створи својих девет државних болница. За то је требало обилно прискочити у помоћ приватном иницијативом. Како држава није имала могућности, то је данашња општинска болница врло добро дошла, која ће својим развићем и својим радом створити модел комплетне народне болнице — оне болнице која данас не постоји а коју народ тако жељно ишчекује. Зато данашња општинска болница, дело народног добротвора, поч. Николе Спасића, неће имати само за циљ да лечи сиротињу, већ ће бити узоран пример народне болнице какве у свим крајевима земље треба створити.

Држава, која је позвана да се брине о народном здрављу, а почела је са том ор-

У Градској болници: Н. В. Краљица разговара са једном болесницом

ганизацијом по бановинама. Зато је Савској (26,000.000) и Дравској (30,000.000) бановини додељен санитетски буџет од 56 милиона на укупан број становника од око 4 милиона. Од осталих бановина добила је Зетска на свој 1 милион становника 7,747.524 дин.; Приморска 8,945.688 дин.; Врбаска 7,044.175 динара; Дринска 17,422.287 дин.; Вардарска 11,272.431 дин. и ако у свим овим бановинама андемнично влада пегави тифус и остале заразне болести а нарочито сифилис. За потпуно организовање санитета у овим бановинама, када дођу на ред, биће потребна далеко обимнија државна помоћ али дотле приватна иницијатива мора помагати државу, ако бар ни у чем другом, а оно бар у формирању модела узорне народне болнице. У томе престоничка општина има да послужи као пример бановинама у изградњи њихових болница. У томе погледу задужбина поч. Николе Сасића и-

мала би заиста да постане узоран модел болнице који је свим крајевима потребан.

Зато је долазак Њеног Величанства Краљице Марије знаменит и историјски по болницу, јер ће под Њеним ореолом и Њеном Високом заштитом народног здравља и ова болница доспети своје циљу.

Болница је у самом почетку показала неobiчно велику активност, јер је за непуних 40 дана рада прошло кроз болничке постеље око 120 болесника са преко 1.300 болесничких дана. Баш је то доказ врло великог интересовања грађанства за ову високу културну установу. Истина овој установи још што шта недостаје, па да би у целини одговарала своје великом задатку. У њој нису могла бити још образована одељења: хируршко, гинеколошко, деце, кожно-венерично, нервно, психијатријско, отораноларинголошко, просектура, болничка лабораторија и апотека. Ова би одељења могла бити врло брзо формирана. У погледу стручних лица она би могла бити одмах организована пошто их Општина — у својим разним амбулантама — има већ на расположењу. У питању су само извесним делом просторије и инвентар болнички. За сада се организовање лабораторије и рентген-кабинета налази у своје почетку али постоји нада да ће се они најпре и врло брзо створити и први би допринели потпуној и узорној опреми болнице. Није потребно нагласити колико су ове болнице корисне за васпитање и подизање болничког подмлатка, нарочито особља за негу болесника.

Поред ове чисто стручне организације болнице, имао би се узети у обзир технички уређај у болници који још непрестано недостаје.

Посета Њеног Величанства Краљице Марије Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи

У низу својих благотворних посета социјалним и здравственим институцијама Престонице, Њено Величанство Краљица Марија благоизволела је посетити и Централни уред за заштиту матера, деце и младежи Градског поглаварства града Београда. У пратњи Њеног Величанства биле су дворске даме г-ђа Ела Хацић и г-ђа Шврљуга, и почасни ађутант Њеног Величанства потпуковник господин Мушицки.

Њено Величанство дочекали су на улазним вратима Централног уреда Петседник града Београда господин Влада Илић са г-ђом Олгом Илић, градски већник господин инж. проф. Милан Нешић, директор за социјално и здравствено старање г. др. Угљеша Давидовић и шеф за заштиту деце Централног уреда г-ђа др. Марија Гајић. Њено Величанство Краљица прошла је кроз редове насмејане деце, које су пред Краљицу бацале свеже цвеће.

Имало би се на првом месту омогућити припремање јела и праће болничких судова на пари што би повукло незнатан издатак од 130 до 150 дин. Једна узорна болница мора располагати модерном леденицом — фрижидером — потребном не само за конзервисање животних намирница, већ и за справљање леда за употребу болесника. Поред тога, пошто у изградњи болнице није примењен павиљонски систем, због брзе везе између појединих одељења на појединим спратовима (као што је указивање брзе помоћи — узајамна сарадња између појединих одељења и томе слично) неопходно је потребно увођење једне нарочите телефонске централе у самој згради. Исто тако једна модерна болница не би могла да се замисли без купатила за помоћно и подворно болничко особље.

Болница је доживела ретку срећу да у првим данима њеног постанка забележи Високу посету Њеног Величанства Краљице Марије. Та посета, која је унела много светлости у ову самарићанску установу има и двогуби значај. Појава Њеног Величанства пробудила је веру болесника у болницу — она вера која је иначе поколебана код данашњих народних маса. Уз то је овом Високом посетом болница истакнута за узор једне овакве установе на коју ће у будућности погледати све болнице које се имају створити и изграђивати у нашим бановинским и другим градовима. Зато су биле символчне речи Високе гошће које је упутила Претседнику Општине: — „Господине Претседниче, мило ми је што имамо нешто овако лепо у нашој земљи!”

Др. Симиша Илић

У сали Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи, дочекали су Њено Величанство велики број деце коју издржава град Београд у породицама. Деца су била са својим хранитељицама и новим мајкама. Њено Величанство Краљицу Марију поздравила је г-ђа др. Марија Гајић, шеф Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи града Београда овим речима:

Ваше Величанство,

Овој тако значајној дана за сву нашу децу, из дубине својих душа, поздрављамо нашу Узвишену Краљицу Мајку, која је благоизволела удостојити престонички Централни уред за заштиту матера, деце и младежи својом високом посетом. Овај дан је од великог значаја за сву ону децу нашег престоница града, којој је потребна заштита, као и за сву децу ши-

ром целе наше велике државе. Узвишена, Највећа Мајка овом благодотворном посетом тојло манифестује Своје племенито мајчино срце које има толико безмерне љубави за слабу и незаштићену децу. Мајчина љубав инстинктивно осећа којем је салбом детету најпотребнија њена помоћ. Тако је и Узвишена Највећа Мајка нашег народа, љубави према слабијим и незаштићеним, те у првом реду пружа помоћ најсиромашнијој деци ове земље, која су своје родитеље изгубила или која за њих никад нису знала, или чији су родитељи неспособни и у немогућности одговарања за егзистенцију своје деце и својих породица. Ваше Величанство, својим лаидарним и снажним манифестом за заштиту целокупног националног подмлатка указало нам је велике путеве ко-

незаштићеној и најштененој дају све могућности за добар развитак и снажан народни подмладак, тај основни темељ срећне народне и државне будућности.

Градско поглаварство Престоног града Београда је поносно да Ваше Величанство може поздравити у своје Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи у својој централној идеолошкој и радној установи која се бави решавањем свих питања деље заштите уоште. Централни уред за заштиту деце града Београда је, према своје програму већ приступио обрађивању и остварењу многобројних питања деље заштите и то првенствено отворене здравствене и социјалне деље заштите, на којим принципима је ове године базирала своју идеолошку делатност и наша врховна институција У-

Шеф Централног уреда г-ђа др. Марија Гајић поздравља Њ. В. Краљицу Марију, у присуству претседника Београдске општине г. Владе Илића

јим треба да ми, стручњаци, идемо у сировођењу љуне и свестране заштите све наше деце, а Својим племенитим и голим материнским срцем и Узвишеном родитељском бријом над свом Југословенском децом исцунило је празнину која је у животима сирочади и најштенене деце била тако болно завладала.

У свакој кући је брија за децу на првом месту и деца захтевају и од породице највише материјалних жртава. Својом благодотворном помоћи Ваше Величанство истакло је најсветлијим примером да су незаштићена деца прва брија велике породице, Државе, и да се на њима и не може и не сме штедети. Обично је у породици мајка та која најбоље зна шта њеном детету треба. И наша Највећа Мајка зна и захтева да се свој нашој деци,

нија за заштиту деце на чије се чело благодотворело ставити Ваше Величанство. У првим напорима своје делатности Централни уред за заштиту деце срећан је што се налази пред завршавањем изградње Београду и његовој социјално незбринутуј деци неодоходној Дељеј Прихватишта, које ће моћи да прими 200 деце.

Светлим примером Ваше Величанства поћи ће сви социјални и хуманитарни радници Југославије на пољу деље заштите који своју координирану акцију посвећују на олтар најретка наше велике заједничке породице.

У име све деце престоног града Београда поздрављам нашу Дачну Краљицу, Живела Краљица Марија! Живео Краљ Петар III! Живела Највећа Мајка нашег народа!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Бурним и одушевљеним клицањем присутни су поздравили Њ. В. Краљицу Марију. После тога предала је г-ђа др. Гајић Њеном Величанству Краљици Марији књигу „Проблеми дечје заштите у Београду“, коју је уз сарадњу наших највећих стручњака уредио г. Слободан Ж. Видаковић. Предговор — уводни чланак у ово дело благоизволела је написати лично Њ. В. Краљица Марија. Затим је мала Јелица Ђурић, штићеница Градског поглаварства, поздравила Њено Величанство овим речима: „Ваше Величанство, изволите примити ово цвеће као израз топле љубави све београдске деце“. Мала Јелица пришла је Њеном Величанству и предала Јој букет све-

тралну институцију за заштиту престоничке деце и уписала се у спомен књигу Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи. Г-ђа др. Марија Гјић реферисала је Њеном Величанству детаљно о раду Централног уреда, показала је Високој Гошћи табеле и графиконе који се односе на рад на смештању деце у туђим породицама и дечјој колонији. Њено Величанство разгледала је све детаљно и приметила да тај посао захтева много труда и преданости. Затим се задржала на графиконима, на којима је обрађена смртност одојчади у Београду и са задовољством констатовала повољну тенденцију последњих година. Највећи интерес показало је Њено Ве-

Њ. В. Краљица Марија разгледа картотеку Централног уреда

жих ружа. Њено Величанство питало је девојчицу који разред похађа и да ли је задовољна код своје нове мајке. Мала Ђурић одговорила је Њеном Величанству Краљици Марији да се већ три године налази са својим братом Милошем код госпође Драге Новаковић и да им је тамо врло добро. Др. Гајић претставила је Њеном Величанству неколико бивших хранитељица које су поверену децу усиниле и данас су поносне са својом дечицом. Затим је Њено Величанство својеручно поделило сваком детету по један пакет бонбона и она као одличан познавалац дечје душе питала је појединачно дечицу које бонбоне желе, и подарила им по њиховом избору.

После тога пошло је Њено Величанство у пратњи свих присутних да разгледа ову цен-

личанство за картотеку Централног уреда која садржи 3.000 дечјих различитих судбина. Са интересовањем разгледало је Њено Величанство Краљица појединачне карте штићеника дечјег уреда. После тога реферисано је Њеном Величанству Краљици о сестринском раду и прегстављене су Јој главне социјалне сестре, које врше ову тешку социјалну дужност. Затим је Висока Гошћа прешла у Дечји диспансер где су је дочекале мајке са bebама са једнодушним ускликом:

— Живела Наша Краљица!

Њено Величанство Краљица помиловала је поједине бебе и разгледала је поједине просторије Диспансера, где су Њеном Величанству престављени трудољубиви лекари Централног уреда за заштиту матера, деце и мла-

дежи: др. Душанка Лукић, др. Франичевић, др. Петровић, др. А. Шевић, др. С. Миловановић и др. К. Живковић. Њено Величанство Краљица поздравила је рад саветовалишта за одојчад и малу децу и подвукла његову важност. Затим се прешло у Завод за стерилизацију млека и Њ. В. Краљица питала је детаљно за израду појединих врста млека за децу, и колико порција се дневно укупно издаје. Г-ђа др. Марија Гајић објаснила је Њеном Величанству да Завод издаје дневно око 2.000 порција за 500 одојчади. Годишње се роди у Београду око 4.500 деце, која се у већини случајева прехрањују на мајчиним грудима. Завод издаје млеко само за ону о-

изволела обећати своју посету приликом отварања ове неопходне установе у правилном спровођењу деље заштите. Приликом опроштаја Њено Величанство Краљица Марија изразила је своје велико задовољство са радом Централног уреда за заштиту деце и поновила да је изненађена оним што је овде нашла. Претседник Београдске општине господин Влада Илић подвукао је Њеном Величанству Краљици да је то још све само почетак и да ће се он трудити да дељеј заштити да много већег маха. Њ. В. Краљица Марија одговорила је, да је боље да се у самом почетку почиње овако добро и плански да ради, и да је то најбоље јемство за даљи успешан

Њ. В. Краљица Марија дели деци поклоне

одојчад која или уопште не добијају или недовољно добијају мајчиног млека. Руковаоц Завода г. Петар Минић показао је Њеном Величанству разне врсте млека, апарате за стерилизацију и ледењачу. При изласку из Завода Њено Величанство Краљица интересовала се за Дечје прихватилиште и благо-

развитак ове значајне установе. Пошто се Њено Величанство паздравила са присутном господом и госпођама, напустила је Централни уред праћена усклицима и топлом љубави деце и многих престоничких грађана:

— Живело Њено Величанство Краљица Марија!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Успешан рад Акционог одбора за зимску помоћ у Београду

Неоспорно је, да свима општинама највећу и најтежу бригу задаје збрињавање њихових сиромашних и необезбеђених грађана, нарочито у току зиме, када се у редовима радног света повећава незапосленост услед престанка сезонских теренских радова. Београд, као престони град Краљевине Југославије, чију већину становника сачињава свет паланке и села, ову бригу од свију градова мора да брине највише. Јер у њега често свет са села долази голих руку и празних џепова, који кад остане без посла скоро увек захтева помоћ од општине. Општина београдска, која је од увек имала широко развијени смисао за социјалну помоћ, скоро увек је, у границама својих могућности, чинила све, да буду ових невољника, који траже њену помоћ, колико-

цем, повео је акцију да се беспосленом радништву у току ове зиме помогне на тај начин, што би у овој хуманој акцији узели учешћа, поред Општине и хуманих друштава, и сви имућнији и запослени грађани Београда.

После једног оваквог паметног решења, председник Београдске општине, г. Влада Илић, позвао је многе истакнутије социјалне хумане раднике, са којима је поводом овога у своме кабинету одржао низ конференција, које су одмах уродиле плодом и дале позитивне резултате.

На тој седници образован је Акциони одбор за зимску помоћ, на чије је чело, као претседница, стала Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга. За потпретседнице изабране су г-ђе Августина др. Милана Стојадиновића, Олга Мирка Комненовића и Олга Владе Илића. На чело одбора такође је стао и претседник Београдске општине г. Влада Илић, са претставницима Министарства социјалне политике и народног здравља и претставницима Друштва Црвеног крста. За секретара је изабран г. др. Ђура Ђуровић, помоћник директора Општег одељења Општине београдске.

Чим је Одбор био састављен, одмах је грађанству Београда упућен апел, са посветом Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, којим позива имућније грађанство и установе да својим прилозима потпомогну акцију Одбора за зимску помоћ. (Овај лапидарно написани апел објавили смо на уводном месту прошлога броја „Београдских општинских новина“.)

Овом апелу многи су се грађани одмах одазвали, али, с обзиром на циљ ове акције, одзив није прешао очекивања.

Као први апелу се одазвао Њ. В. Краљ Петар II, приложом од 100.000 динара и Њ. Кр. Височанство Кнегиња Олга, са приложом од 20.000 динара. Београдска општина, поред помоћи у природи, дала је прилог од дин. 200.000, не рачунајући овде помоћи које она дели како појединцима тако и многобројним хуманим и националним друштвима. Тако исто и грађани, као и разне установе, својим мањим или већим прилозима, чине да Акциони одбор може да врши свој племенити задатак.

Велики прилог у природи дала је Одбору његова потпретседница г-ђа Олга Владе Илића, која је поклонила сто пари зимског одећа и 105 зимских капута за сиромашну децу, Фабрика обуће „Бата“ и други дали су Акцијом одбору своје прилоге у обући. А многе радње и предузећа слали су прилоге у дрвима, угљу и животним намирницама.

Зимска помоћ: непрегледне масе неупослених и сиромашних чекају на помоћ (у ул. Цара Николе II)

толико олакша и учини сношљивијом. У свој буџет Општина београдска, и поред својих скромних прихода и огромних издатака у комуналне сврхе, одвајала је увек, према својој моћи, не малу суму за давање помоћи сиромашним грађанима.

Општа економска криза свуда у свету створила је беспослицу, за коју се раније није знало. Многи вредан и честит радник, и поред најбоље воље да нађе рада и зараде, морао је остати без посла и наћи се на улици. Ова околност беспосленог радника приморавала да се некоме обрати за помоћ. И, наравно, скоро увек помоћ се на првом месту тада тражи од Општине. Али како се извори општине, отворени у ту сврху, брзо испразне, морало се учинити нешто друго, како би се сиротињи помогло.

Претседник Београдске општине, г. Влада Илић, као привредник и послован човек од великог искуства, а уз то и са племенитим ср-

Оно што је од великог значаја и за похвалу, јесте то што је Акциони одбор за зимску помоћ пресекао ону традицију, по којој се сиротињи и беспосленим радницима делила помоћ у виду Божићне помоћи. Јер, на крају крајева шта вреди ако се неко нахрани и огреје само преко она три дана о Божићу, па после опет мора да пати и трпи по читава три месеца док зима не прође и сезонски радови не отпочну.

Иницијативом искусног и хуманог председника Београдске општине г. Владе Илића, ове године, уместо помоћи само за Божић, отворене су до сада четири јавне кухиње, у којима се дели храна незапосленим радницима сваки дан, а исто тако Друштво „Насушни

чин до сада је збринато и исхраном обезбедено 2.400 сиромашних породица.

Дељење хране врши се по специјалној картотеци, по којој се штићенику издаје легитимација, у коју се бележи издата помоћ. Поред тога онај који прима ову помоћ мора да има и карту Берзе рада са потврдом да је без посла. Поред овога нарочито особље проверава имовно стање сваког појединца који прима храну. На овај се начин не може вршити никаква злоупотреба, јер помоћ примају само они којима је уистини потребна.

До сада је у новцу подељено 181.000 динара на име помоћи, а тако исто подељено је 941 м³ дрва, а у току зиме поделиће се још 1.800 м³ дрва.

Група деце коју је оденуо Акциони одбор за зимску помоћ од поклона г-ђе Олге Владе Илића

хлеб” које ради у колаборацији са Акционим одбором за зимску помоћ, издаје сиротињи по 600 хлебова дневно.

Прва оваква кухиња отворена је 15 децембра пр. год. у Милоша Поцерца улици, затим кухиња бр. 2 у улици Краља Александра бр. 69, па онда кухиња у улици Војислава Илића, која носи број 4, а последња кухиња отворена је на Чукарици, која носи бр. 5. Као кухиња бр. 3 води се Друштво „Насушни хлеб”, где се дели само хлебац. У оне четири кухиње, у којима се дели поред хлеба и кувана храна, дели се свакодневно преко 4.000 obroka. У оброк се за сваку главу рачуна ручак и вечера од варене хране, са месом и једна трећина пекарског хлеба. На овај на-

У недељу 2 фебруара т. г., од поклона г-ђе Олге Владе Илића оденуто је стотину мушке сиротне деце. Свако дете добило је цео пар одела, ципеле и капу. Идуће недеље оденуће се 100 женске деце. Са одевањем остале сиротне деце наставиће се и даље, тако да ће сваке недеље бити оденут по један већи број деце сиромашних родитеља.

Акцију Одбора за зимску помоћ, на чијем се челу налази Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олија, са живим интересовањем прати Њ. В. Краљица Марија, која је учинила посету кухињи за незапослене раднице у улици Милоша Поцерца. Прегледавши рад у овој кухињи, где је пробала и јело које се даје радницима, Њ. В. Краљица Марија изразила је своје до-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

падање и захвалност члановима Акционог одбора на њиховом хуманом раду за исхрнау неупослених радника.

Отварању кухиње увек су поред председника Београдске општине, г. Владе Илића, присуствовале и потпредседнице г-ђе: Августа др. Милана Стојадиновића, Олга Владе Илића, Олга Мирка Комненовића, секретар Одбора г. др. Ђура Ђуровић, као и многи други

истакнути јавни радници на социјалном и хуманом пољу.

Овако организована акција за зимску помоћ има пуно смисла, и она је од неоцењиве користи за оне грађане, који, да оваква акција не постоји, не би се ове зиме довољно огрејали и исхранили.

С. М.

Помагање сиротне деце у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи

Градско Поглаварство града Београда спремило је ове године у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи топле џемпере, ципеле и чарапе за ону сиромашну децу Београда, која нису подарена по

Попара, и Стева Милутиновић. Долазак председника Београдске општине г. Владе Илића поздрављен је од све деце најтоплије. Овој свечаности присуствовали су још г. г. др. Угљеша Давидовић, директор Ди-

У Централном уреду за заштиту деце: председник Београда са градским већницима на дељењу поклона сиромашној деци

школама и хуманим друштвима. Укупно издате су ствари за 750 деце и то: за 690 деце од 2—14 година старости и 60 повојница за бебе, у вредности од преко 80.000.— динара.

Ово помагање одећом сиромашне деце вршено је у традиционалном облику дана Очева.

Већ рано у јутро скупила су се деца са родитељима пред зградом Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи у Ломиној ул. бр. 17 и до 10 часова пре подне била су сва три спрата зграде као и двориште пуно деце и родитеља. У то време дошли су господа већници г. г. Добра Богдановић, Ђорђе

рекције за социјално и здравствено старање, др. Ђура Ђуровић, помоћник директора Општег Одељења и други. Присутне госте и децу поздравила је госпођа др. Марија Гајић, шеф Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи, овим речима:

„Господине председниче господо већници! Радујем се да Вас на данашњи дан деце радости могу поздравити у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи.

Драга децо, знам са колико сте радости очекивали празник Очева, да би по старом обичају везали вашег родитеља. Како због тешких економских при-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

лика ваши родитељи не могу да се одреше, желео је Претседник Београдске Општине господин Влада Илић да позовемо ону децу, којима се њихови родитељи не могу да одреше, да их он замени у тој родитељској дужности. Ви, децо, добро знате да ваши родитељи од вас само једно захтевају т. ј. да будете добра и послушна деца. Исто жели и господин Претседник, који се вама у име Београда одрешује, да му обећате, да ћете слушати ваше родитеље, како би они у овим

неголи ранијих година, пошто се за скупљање сретстава брине нарочити одбор под претседништвом Њеног Височанства Књегиње Олге, госпође Претседника Владе г. Стојадиновића, претседника општине г-ђе Илић и Министра г-ђе Комненовић.

У ваше име захваљујем Њеном Височанству и племенитим госпођама на труду и заузимању.

Надам се да ћете данашњи дан лепо провести и стога вам честитам празник Очево!"

Мајке са награђеном децом у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи

тешким данима имали задовољства барем са својом децом.

Београдска Општина зна, да има велики број деце у Београду, којима су потребни топли џемпери и ципеле за хладне зимске дане, па је стога одлучила, да ове године што већи број деце буде обучен. Данас ћете ви добити топле ствари, а она деца која нису подарена по школама или код нас, а којима је потребна помоћ, добиће у току зимских месеци све што им је најпотребније. Ове године је ова помоћ знатно већа

На то је једна мала девојчица пришла претседнику општине г. Влади Илићу и везала га. После тога су неколико деце, разних година старости, рецитовала прикладне песме. Уз велико весеље све деце одрешило се је господин Претседник и почело је делење спремљених ствари, дечијих одећа и обуће, као и колача и бонбона.

За време свечаности добила је једна од мајки порођајне болове и однешена је у породилиште. Господин Претседник Влада Илић одлучио је да се прими кумства новог малог Београђанина.

Одавање признања председнику Београдске општине г. Влади Илићу за његов заслужан, плодан и користан рад на унапређењу и подизању југословенске престонице — Београда

Већници града Београда и претставници свих београдских привредних комора приредили су у част председника града Београда, г. Владе Илића, свечан банкет на дан годишњице његовог ступања на чело престоничке општинске управе, и у знак признања и захвалности предали му једну лепу уметничку слику Београда. —

Г. Влада Илић, председник Београдске општине

На дан годишњице ступања господина Владе Илића на чело престоничке општинске управе, већници града Београда, као његови најближи сарадници на унапређењу и подизању југословенске престонице — Београда, који најбоље знају са колико љубави, пожртвовања и способности он обавља ову своју тешку дужност, хтели су на неки начин да му се одуже и одају му признање за његов по Београд и Београђане користан и плодносан рад, па су му приредили свечану вечеру у сали хотела „Српски Краљ“, на коју су позвали претставнике државних високих установа, претставнике свих београдских привредних

комора, као и његове многобројне високе пријатеље и поштоваоце.

Позиву градских већника на првом месту одазвао се претставник Краљевске Владе Министар саобраћаја г. др. Мехмед Спахо, као и: г.г. генерал Јован Наумовић, командант целокупне жандармерије; др. Велизар Јанковић, министар у пенз.; Милан Аћимовић, управник града Београда; др. Милорад Недељковић, директор Поштанске штедионице; др. Стеван Иванић, директор Централног хигијенског завода; др. Којен; др. Љуба Поповић, директор „Времена“; генерал Стеван Пешић; др. Моачанин, Ђорђе Рашић, начелник Министарства финансија; Михаило Ђурић, потпредседник Београдске берзе; Милан Стојановић, председник Занатске коморе и градски већник; др. Влада Марковић, Недељко Савић, председник Удружења трговаца; Живан Ранковић, председник Удружења зидара; Милош Ђорђевић, директор Општинске штедионице; др. Драгољуб Новаковић, потпредседник Општинске штедионице; Милутин Станојевић, председник Трговачке коморе; Миливоје Костић, председник Удружења извозника; Јеремија Протић и Михаило Лукаревић, народни посланици; Михаило Шонда, потпредседник Удружења индустријалаца; др. Димитрије Мишић, секретар Занатске коморе; др. Светислав Мародић, главни секретар Трговачке коморе, и Милан Живановић секретар Трговачке коморе, као и сви виши чиновници Београдске општине и претставници београдске штампе. Са градским већницима који су ову свечану вечеру и приредили, било је за столом преко стотину званица. Сала у којој је била приређена ова свечаност имала је свечан изглед.

Тачно у 9 часова, кад су све званице биле на окупу, појавио се ведар и приметно дирнут овако лепом пажњом својих најближих сарадника, председник Београдске општине и

слављеник г. Влада Илић, чију су појаву присутни поздравили срдачним френетичним аплаузом и поклицима:

— Живео! Живео председник г. Влада Илић!

Дубоко дирнут овако срдачним дочеком, г. Влада Илић је са пријатним осмехом на уснама отпоздравио свима присутним на пријатељским поздравима па је онда заузео почасно место у зачељу софре.

Ранији председник Београдске општине, а сада председник Техничког одбора проф. г. инж. Милан Нешић срдачно поздравља садашњег председника г. Владу Илића

У веома пријатном и најлепшем расположењу отпочела је вечера. После вечере, око 10 часова, устао је градски већник и ранији председник Београдске општине, г. инж. Милан Нешић, професор Београдског универзитета, који је, истичући велике заслуге председника југословенске престонице, г. Владе Илића, на пољу комунално-социјалне политике, одржао веома леп и документован говор, који је уједно и кратак преглед једногодишњег напорног, корисног, обилног и плодног рада председника Поглаварства града Београда, г. Владе Илића. У своме, пажљиво од свих присутних слушаном, одличном говору г. инж. Милан Нешић је рекао:

Господо,

Лепа иницијатива, која је довела до овако елитној скупи и који инспирише цело ово свечано вече, потекла је из једној осећања уверења, које једнодушно прожима све нас већнике односно све представнике наше престонице заступљене у градском већу а за несумњиво позитиван рад и успехе које је у минулој години показао наш уважени председник општине, господин Влада Илић.

Ми његови непосредни и искрени сарадници на овом послу, њуном части али њуном најразноврснијих тежоба; ми сведоци тих позитивних резултата, постигнутих за тако кратко време од само године дана, нисмо могли, у изванредном задовољству, што га због тога осећамо, да се отмено жељи и да своме заслужном председнику, Господину Влади Илићу на овај, нама једини могући начин, не покажемо, колико ценимо његове пожртвоване напоре и колико су нам драги успеси, које је Општина на челу са њим, показала на пољу санација и унапређења мноштруких комуналних послова.

Данашње друштво не мази многи своје заслужне људе. Оно се најчешће, често утркује у сасвим супротном смислу. Ми се отимамо томе укорењеном злом

маниру и хоћемо да будемо двоструко правични: и према нашем председнику али и према нама свима. Можда мало рано и искрено. Осећамо, да нам правичност може да дијне улед у очима грађана а убеђени смо да она то несумњиво чини у нама самима.

Далеко од оних уско политичких побуда које нас нису ни довеле овамо, но из чисте душе и захвалности, ова мала апотеоза нашем председнику израз је највеће признања, што му га ми можемо дати.

Међутим, драга моја господо, ја морам одустати од намере да данас, на овом месту, износим исцрпан биланс и набрајам све оне многобројне резултате, што их је наш драги председник постигао у прошлој години. Они се састоје из великој низа већих и мањих потеза, из небројених већих и мањих рефорама али које, све без разлике, карактеришу само одлике једној савесној, промишљеној и домаћинској вођења послова.

Нека то не повреди твоју скромност, Владо, ако бар само неке од њих цитирамо:

Ти си, као највеће дело своје, збрицао наслеђене летеће дугове, исплатио старе обавезе и повратио недавно изгубљено поверење и кредит Општине не само у земљи него и на страни. Тиме си проширио круг општинских понуђача и набављача, појачао утакмицу, побољшао квалитете материјалних набавка и знатно смањено цене у корист олакшања буџета материјалних расхода.

Уз наклоност меродавних ти си, једном повољном конверзијом, олакшао ануитетску службу нашу те и тиме одтеретио буџет.

Ти си тешке услове из уговорних обавеза узвези са закљученим швајцарским зајмом, ублажио и свео на меру, која се још може подносити док си, благодарећи лепој сусретљивости Трџ. Инд. Банке успео и да цену електричне енергије која најјаја наше машишке инсталације сведеш од 1,85 на само 0,75 дин. по киловат-часу.

Ти си штедњом која нема примера, личном контролом и одмереном стројошћу завео режим поштења и лојалној рада у свима транама комуналној пословања.

Себи својственом ексцедивношћу сировео си рационално толике техничке радове на изградњи путева, улица, тргова; породужио недовршена грађења и зачео нова у свима правцима.

Асанирао си страшне нехиџијенске прилике на целој дунавској падини града

и засновао рад на уређењу друћих неизграђених крајева Београда.

Интензивирао си рад на ујотпуњењу водоводних и канализационих инсталација.

Под твојим настојањем разрађени су мноћобројни урбанистички проблемни града и довршена реулација најважнићих трћова и улица престоичких као и реулација нових приућених делова вароши.

Под твојом управом пуштене су у живот мноћобројне корисне установе у пре-

Спремио си уредбе и правилнике за аутономизирање наших привредних устано- нова. Спремаш уредбу за ујотпуњавање нашећ граћевинскоћ законодавства. Основао си реулациони фонд и друћим правилницима реулисало постоућак и посло- вање у разним службама тако, да је све на најбољем путу да постане ућлед једноћ рационалноћ газдовања.

Реформисао си тарифу водоводних такса и такса за наћлату електричне енерћије т.ј. снизио је у корист граћана

Са банкета у част претседника Београда г. Владе Илића: проф. инж. г. Милан Нешић говори

стоници: Дезинфекциони завод, оћштин- ска болница, трамвајска линија за Земун, мост Краља Петра II и др.

Извукао си из мемле наше санитетске установе и вештим трансакцијама их, на један културан начин, највећим делом збринуо и сместио у зграде несравњено боље и поћодније па си то исто учинио и са осталим оћштинским установама: библиотеком и музејем, судским одељењем, културним отсеком, трошарином и др.

Уз твоје воћење прикућљена је нај- већа поћоћ која је до сада икада дата сиротињи у Београду и основан највећи број зимских кућни за прехрану незаћо- слених. На тај начин дао си доказа рет- ке племенитости и смисла за ублажава- ње беде и бесћослице.

и укинуо озлоћлашене вишкове за воду и т. д.

Не бих моћао да се не учиним кри- вим што сам злоупотребио пажњу пош- тованих слушалаца, ако бих хтео да ис- црћем листу усћеха везаних за твоје и- ме. Ми ти до душе нисмо одрићали сво- ју поћоћ у овим мноћоструким поћхвати- ма. Наћпротив, ми смо се исто тако ис- крено као што је и цео твој рад, старали да ти свесрдно приужимо своју сарадњу и поћоћнемо ти у твоје прећалаштву да изведеш Оћштину из заиста теших при- лика у које је она последњих ћодина би- ла заћала. Да ли се и томе нашем насто- јању може да прићише и колики удео у овом случају, нека дрући о томе цени а- ли ја једно моћу сигурно да утврдим а

то је, да ни најбоље комбиновано Градско веће не би било у стању да даде корисног ефекта као онај који му на челу стоји, и у коме је сконцентрисан највећи део ојштинске власти, није дорастао тој високој части да буде први престонички грађанин; ако његова схватања и пољеди на вођење ојштинских послова нису; и трезвени и домаћински и поштени, као што су се сва та својства стекла у теби, драги наш претседниче.

И још нешто. Ни најпогодније лице на челу ојштинске управе па ни са најбољим Већем, ништа не би могли получити за добро грађана ако не би уживали и погрешну потпору, поверење и наклоност надлежних власти у лицу Господе министара, унутрашњих дела, финансија, грађевина и социјалне политике, на челу са уваженим Господином Претседником Краљевске Владе и када поврх свега, наш рад не би, у име младог Владара нашег, пратила она стално будна пажња и интерес Његовог Краљевског Височанства Кнеза-Намесника Павла Карађорђевића.

Мени је особита част и пријатна дужност да и овом приликом искажем у име Већа нашу јуну оданост Његовом Величанству младом Краљу Петру II, коме јућујемо своје најлепше жеље са ускимом:

Живео Његово Величанство Краљ и цео Краљевски Дом — као и сву дужну захвалност Његовом Краљевском Височанству Кнезу-Намеснику, чије тојло старање ми осећамо у сваком чину и које нас обавезује, да и Њему и овога јута, из једне душе кликнемо: Да живи Његово Краљевско Височанство Кнез-Намесник Павле Карађорђевић.

— Живео Краљ Петар III! Живео Кнез-Намесник Павле! Живео Краљевски Дом! — кликнули су трократно сви присутни.

Исто тако ја сам уверен, да ћемо са неодољеном искреношћу одговорити своме осећању, ако своју захвалност искажемо и свој Господи Министрима, који су нам својом подршком као надлежне власти помогли остварењу постигнутих резултата у минулој години. Нека би нам та наклоност била и надаље обезбеђена у њиховој вазда доброј вољи и њиховој доказаној склоности за конструктиван и позитиван рад.

А теби, драги Владо, у име свих чланова Већа подижемо ову чашу честитајући ти из свег срца на свему корисном, што та ти постиже за ојште добро грађана у прошлој години. Нека ти ова манифестација буде доказ наше лојалности до сада а у исто време нека ти она

буде јемство да ћемо ти у будуће докле на овом месту будемо стајали, увек искрено и братски стављати на расположење све своје моћи и помаћати те у извршењу часних задатака, везаних о твој часни претседнички положај.

А као мали спомен на доба заједничке сарадње, дојусту ми, драги Владо, да ти у име чланова Већа предам ову слику која нека би те симболички сећала на онај стални циљ твојих старања, на онај крајњи идеал — престоницу и њено унапређење — који ти је тако увек био пред очима и био ти водиља у раду.

Живео!...

Крај говора г. инж. М. Нешића присутни су поздравили бурним плескањем и клицањем слављенику:

— Живео! Живео претседник г. Влада Илић!

У томе тренутку откривена је и осветљена уметничка слика (триптихон) која је израђена у три дела. У средини се види Београд са Саборном црквом, на левој страни у живим бојама виде се бедеми Београда, а на десној страни мост Краља Петра II са фабричким димњаком на Населу Кнеза-Намесника Павла. Триптихон је изгравиран потписима градских већника, који су га даровали своме претседнику, а доле је угравирана посвета слављенику г. Влади Илићу, која треба да га потсећа на овај свечани тренутак признања од својих првих сарадника на његов тежак и напоран али зато плодан и користан рад за добро Београда и његових грађана. Триптихон је уметничко дело сликара г. М. Петровића.

Отпоздрав слављеника, претседника г. Владе Илића

На поздрав г. инж. Милана Нешића, устао је да се захвали и отпоздрави слављеник г. Влада Илић. Узбуђен и дубоко дирнут искреним и лепим поздравом г. Нешића, претседник Београдске општине г. Влада Илић отпоздравио је и испио здравицу у здравље својих најближих сарадника и свих присутних, овим топлим речима:

Господо,

Молим вас да ми верујете да сам ретко када устајао узбуђењу да говорим нешто овом приликом. Не могу да се отмам узбуђењу које ме обузима у овим моментима и моја прва мисао иде ка ономе који је први грађанин наше престонице и нада нашега народа.

Господо, молим вас да поидићемо чаше у здравље и за срећу нашега младога Краља.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Живео Краљ Петар Дрући! (Усклици Живео!)

Одмах затим моја мисао иде ка Њ. Кр. Височанству Кнезу-Намеснику Павлу, који није престатао да указује своју Васоку блаонаклону ѡажњу престоничкој Оиштини.

Молим вас да наздравимо у здравље и за срећу Кнеза Павла.

Живео Кнез-Намесник!

Већ сама сѡнтана идеја мојих сарадника на оиштинским ѡсловима, ѡсѡде већника (за коју у почетку нисам знао) о овој нашој заједничкој ѡслави ѡдишњице, дирнула ме је ѡријатно.

Госѡдин ѡрофесор Нешић био је љубазан да, у име ѡсѡде већника, оцрта у ѡлавним ѡтезима наш рад за ову ѡдину дана. Он је био љубазан да ѡлаву заслућу за тај рад ѡријатише мени. Ма да је мени ово ѡризнање најдраѡценије, јер долази од људи који су тај рад изблица ѡратили и на њему својски сараћивали, нека ми не замери мој ѡријатељ ѡсѡдин Нешић, што ћу ову њеѡву констатацију мало кориѡвати.

Када ме је ѡре ѡдину дана изненадило ѡверење које ми је указано од меродавних фактора да се ѡримим ѡретседништва Престоничке Оиштине, рећи ћу вам искрено да се нисам обрадовао. Био сам свестан значаја и части тога ѡложаја, али сам био исто тако свестан и одѡговорности са којом је он скојчан. Знао сам колико су разѡранати оиштински ѡслови и колико треба уложити труда да Оиштина одѡвори како треба свима својим обавезама.

Прва моја ѡмисао била је тада: — хоћу ли имати добре сараднике, какав је састав већа? Поѡлед на листу већника било је ѡрво моје умирење. Видео сам да се међу већницима налази један ранији ѡретседник, и ранији ѡтѡретседници, као и добар део већника који су већ од раније уѡзнати са оиштинским ѡсловима.

Међу новим већницима наишао сам на имена која су ми давала ѡарантију да ће имати воље да се жртвују раду за оишту корист Беоѡраћана.

Неколико тешких ѡрвих дана ѡрошли су ми у додирима, уѡзнавању са личностима и ѡсловима. Тек када сам добио уверење свих већника, да ће, без обзира на своје личне оријентације, ѡмоћи свом снаѡм рад наше уѡраве да се ѡрестоничка оиштина што ѡре санира и осѡособи за све своје дужности и када сам добио ѡтѡору беоѡрадских Комора тек тада сам се смирио и ѡчео да верујем у усѡих нашега рада.

Ви сте, ѡсѡодо већници, били свеѡоци како смо се ѡоделили у сталне одборе. Свако је добио своје место и ушао ѡрема својој стручности у одбор у коме може највише да да и да користи оиштинским интересима. Неки су већници морали да ућу и у више одбора. Ма да сав тај рад није ѡлатежан, они нису роћтали што им се намеће више дужности.

Прећли смо својски на рад и мени је било за све ово време задовољство, да видим свакога дана одборе у ѡуном раду до у ѡозне вечерње часове. Многа вечера у свом дому, многи часови домаћећ одмора били су од вас жртвовани.

Радило је се на све стране без застанка. И у одборима и у комисијама, и на терену, и у канцеларијама, својски и са љубављу.

Такав рад морао је да усѡе...

*

Али, ја сам не бих ништа моћао да учиним. Дух који је владао свима нама, воља са којом сте радили и изједначење свих нас на ѡслу, учинили су ѡлавно. И без доѡвора, ми као да смо носили у себи завет, да хоћемо да ѡокажемо да смо добри домаћини и да се меродавни нису ѡреварили када су нам ѡоверили у ѡраву Престоничке Оиштине. — У томе ја желим да корићујем констатацију ѡ. ѡрофесора Нешића. У колико има усѡеха, није то моја већ заслућа свих вас. Сваки ѡретседник моћао би да ѡжели овакву једноѡдишњу сарадњу и ја вам на њој најѡлије захваљујем. Најлећшу слику те наше једнодушне сарадње узјајмноћ ѡоштовања ѡружа неућућенима баш овај наш вечерашњи састанак.

Морамо овде одати нашу захвалност и Госѡодину Претседнику и члановима Краљевске Владе, који су са најбољом вољом и разумевањем ѡратили наш рад и којима смо ми захвални што су нас разумели да Беоѡрадска оиштина не може уредити своје стање, док се дефинитивно и ѡравилно не реши дужнички однос између Државе и ње. Морам овде да наћласим да Беоѡрад не тражи ништа више од толико, да се у том ѡѡледу третира као сваки дрући ѡрад наше земље.

Стручни референти надлежних Министарстава били су тако исто наши драѡцени сарадници, као и новчани заводи, који су нам, схвативши ѡравилну обострану корист, ѡмоћли да конверзијом дуѡова и финансијским ѡѡерацијама смањимо терете нашега буѡета. Пријатно ми је да истакнем и то са каквом су ѡотовошћу наши санитетски струћњаци ѡрихватили мој ѡозив за сарадњу у Санитетском

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

савету, да би својим стручним саветима припомагли, да се наше санитарске установе уздигну на онај ниво који одговара престоници наше државе. Свима њима нека је хвала и нека буду убеђени да су помагли једно заиста добро дело.

Не мању захвалност дуђујемо нашој штампи, која је за све време са симпатичном регистровала наше напоре и обавештавала Београђане о одлукама које је Веће доносило. И критика наших листова била нам је од користи, јер нам је помогла да много што шта исправимо.

Морамо се овом приликом сетити и нашеј особља. Можда је оно у почетку рада наше управе било и незадовољно неким нашим мерама, али држим да су данас већ и наши службеници осетили сами да су те мере ишле на то да појну у глед општинске службе и њих самих. Нека је и њима хвала за усрдан рад и за удео који су нам пружили у нашем раду.

*

Време нашеј деловања није било тако дуго, па ипак смо успели да се сви рачуни уредно плаћају и да поред тога, Општина има у свако доба готово новца од неколико милиона.

Савест нама може бити мирна и они који буду после нас дошли неће се моћи пожалити на нас.

Господо већници! Ја сам до дна душе дирнут овим поклоном којим сте ме почаствовали. Идеја није могла бити боља и ја ћу до краја живота гледати са највећим задовољством на наш леги Београда и на све походе мојих драгих сарадника, које никада нећу заборавити. Дижем ову чашу у здравље господе већника и на срећу свих Београђана.

Живели!...

Полагање заклетве нових већника града Београда

Господин Министар унутрашњих послова својом одлуком III бр. 3536 од 30 јануара 1936 године разрешио је са положаја градских већника града Београда двадесет већника и на њихова места поставио нове градске већнике.

Та одлука господина Министра унутрашњих послова гласи:

„На основу § 1 Закона од 22 новембра 1929 године и измени Закона од 6 јануара 1929 године о измени Закона о општинама и обласним самоуправама у вези § 147 Закона о градским општинама

решавам

Да се разреши положаја градских већника града Београда:

Исто тако дирнути и узбуђени као и слављеник присутни су крај говора поздравили дуготрајним аплаузом и клицањем:

— Живео! Живео претседник г. Илић!

У име већника града Београда, Министра саобраћаја г. др. Спаху поздравио је најстарији већник г. Павле Карарадовановић

После отпоздрава слављеника, претседника г. Владе Илића, међу присутнима завладао је право пријатељско расположење.

Затим је устао најстарији по годинама већник г. Павле Карарадовановић, који је, у име већника града Београда, наздравио здравицу претставнику Краљевске Владе Министру саобраћаја г. др. Спахи. Здравницу је г. Карарадовановић почео овим топлим и срдачним речима:

„У име већника поздрављам једног од претставника Босне поносне г. др. Мехмеда Сјаху“...

У своме говору г. Карарадовановић је изнео тешкоће под којима су градски већници, на челу са својим претседником, радили и успевали, да задовоље све потребе велике југословенске престонице и њених грађана. Свој говор је г. Карарадовановић завршио овим речима:

„Нама свима, који у Градском већу деламо, изнад свега је драгоценост зајавест: Ради за добро и корист државе“!

На крају је већник г. Милош Радојловић наздравио здравицу генералу г. Наумовићу, кличући: „Живела наша дична војска“!

Ова скромна и пријатељска свечаност, која је одала видно признање и захвалност претседнику Београдске општине, г. Влади Илићу, за његов напоран труд и плононосан користан рад на челу престоничке општинске управе, протекла је у најлепшем расположењу.

Анђелковић Влада, апотекар из Београда; Бановић Божидар, занатлија из Београда; Бојдановић Добросав, адвокат из Београда; Динић Аца, трговац из Београда; Драђутиновић Слободан, претседник Удружења гостиничара из Земуна; Јеремић Мика-Тадјин, из Земуна; Кoen Соломон, трговац из Београда; Кнежевић Станко, месар из Београда; Крстић Милан, трговац из Београда; Љубинковић Стеван, столар из Земуна; Мирковић Радоје, бивши управник Студентског дома из Београда; Палићорић Драгослав, из Београда; Пешић Лазар, трговац из Земуна; Појс др. Фридрих, адвокат из Београда; Правдић Живко, пензионер из Београда; Савић Крста, трговац из Београда; Сајферт Никола Ја-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Уковов, земљорадник из Земуна; Симић Јован, инсталатер из Београда; Сјишић Лав, пензионер из Земуна; и Шаховић др. Ксенофон, професор Универзитета из Београда, а Да се поставе за градске већнике града Београда:

Антонијевић Благоје, књиџар из Београда; Бојдановић Димитрије, бродовласник из Београда; Бојдановић Илија, грађевинар из Београда; Крстић Милорад, индустријалац из Београда; Димитријевић Васа, начелник Министарства финансија у пензији из Београда;

дан, парох из Београда; Марковић др. Ст. Петаф, адвокат из Земуна; Петровић Г. Коста, поседник из Земуна; Марковић С. Милорад, економ и претседник Српске земљорадничке задруге из Земуна; Живковић др. М. Слободан, адвокат из Земуна; Смедеревац Д. Миша, гостионичар из Земуна; и Живановић Ј. Маџко; трговац из Земуна.

Решење ово извршити.

30 јануара 1936 год.
К Ш Бр. 3536

Министар унутрашњих послова.
Др. Корошец, с. р."

Пред претседником гр. Београда, г. Владом Илићем, нови већници полажу заклетву

Јанковић Момчило, адвокат из Београда; Јовановић-Медицијан Предрај, типограф из Београда; Крстић Стојан, кафеџија из Београда; Мијушковић др. Јован, шеф санитета Министарства саобраћаја из Београда; Милорадовић Милош, трговац из Београда; Михајловић Душан, пензионер из Београда; Николић др. Б. Владимир, хемичар из Београда; Савић Недељко, трговац из Београда; Симовић Милорад, уредник „Ратничког Гласника“ из Београда; Годоровић Драгољуб, адвокат из Београда; Трифковић Душан, начелник Министарства саобраћаја у пензији из Београда; Тајсић Сјасоје, апотекар из Београда; Петровић Бој-

Нови градски већници, међу којима има истакнутих радника на пољу привредном, социјалном, културном и здравственом, положили су 2 фебруара заклетву. Свечани чин заклетве извршен је на пуној седници Градског већа, којом је председавао претседник Београдске општине г. Влада Илић. По извршењу заклинању свих нових већника, прота г. Миливоје Петровић поздравио је нове већнике једним топлим пригодним говором. На истој седници Градског већа извршено је и расподељивање нових градских већника у стручне одборе Градског већа.

Уметничка хроника:

Свечано отварање Музеја Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла

У суботу осамнајестог јануара у присуству највиших званица, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле

Шефкија Бехмен, др. Марко Кожуљ, Добривоје Стошовић и др. Михо Крек.

Њ. Кр. В. Кнез Намесник Павле; г. г. Намесници др. Раденко Станковић и др. Иван Перовић. Министар двора г. Милан Антић и почасни ађутант генерал Чолак Антић

отворио је музеј у Новом Двору, зграда коју је Блаженопочивши Краљ Александар I Ујединитељ још за свога живота завештао за ту сврху.

Дуго пре доласка Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника почео се је пунити гостима хол на првом спрату где се налази галерија знаменитих људи из XIX века у Краљевини Србији. Међу присутнима запажени су: Краљевски Намесници г. г. др. Раденко Станковић и др. Иво Перовић, претседник владе г. др. Милан Стојадиновић, претседник Сената г. Љубомир Томашић, претседник Народне Скупштине г. Стеван Ђирић; претседник Београда г. Влада Илић, командант Београда армиски ђенерал г. Војислав Томић; господа министри: генерал г. Петар Живковић, Мехмед Спахо, Душан Летица, Светозар Станковић, Бура Јанковић,

Од верских претставника су били присутни: изасланик Њ. Св. Патријарха Варнаве викарни епископ г. Викентије Вујић, надбискуп г. Родић, Реис-ул-Улема г. Маглајић и врховни рабин г. др. Исак Алкалај.

Готово цео дипломатски кор је био присутан свечаности међу којим су примећени: енглески посланик сер Роналд Кампбел, амерички Г. Вилзон, папски нунције г. Пелегринети, италијански г. ди Кампалто, шпански г. Торихос, Белгиски г. де Ромре де Вишне, турски г. Али Хајдар, бугарски г. Казасов, албански г. Фицо, отправници послова француског и чехословачког посланства, саветник немачког посланства г. Јанцен са госпођом немачког посланства г. Фон Херена.

Такође су присуствовали свечаности: начелник главног генералштаба генерал г. Љубомир Марић, управник града Београда г. Милан Аћимовић, као и велики број наших угледних јавних радника, међу којима су били и претставници музеја из Београда, Загреба, Љубљане, Сплита, Скопља, Цетиња и Марибора и претставник Друштва пријатеља савремених уметника из Анверса г. Франсое Франк.

У једанајест часова стигао је и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле у пратњи ађутанта Њ. В. Краља генерала г. Војина Чолак-Антића и ваздухопловног пуковника г. Наумовића. На улазу у музеј Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника су сачекали министар просвете г. Добривоје Стошовић, министар двора г. Милан Антић, маршал двора г. Бошко Чолак-Антић, управник двора пуковник г. Јован Леко и директор музеја г. др. Милан Кашанин.

Одмах затим Министар просвете г. Добривоје Стошовић одржао је веома леп говор у коме је између осталог рекао:

Ваше Краљевско Височанство, Господе Краљевски Намесници, Господине Претседнице Краљевске владе, господе Министри, госпође и господо.

У овом свечаном, историском тренутку осећам се јединствено срећан и почашћен што ми је, по положају Министра просвете, пало у део да отворим врата ове пуне и лепе, просветне, уметничке и научне установе, да их отворим широм, грађанству југословенске престонице, целокоме нашем народу и човечанству. У томе великоме тренутку морам да се сетим, пре свега, двеју високих личности, и да им се поклоним, јер њима, заправо, имамо и да захвалимо за овај и овакав Музеј. То су: Блаженопочивши Вишешки Краљ Александар Први Ујединитељ (Слава Му!) и Њ. Кр. В. Кнез-Намесник Павле (Живео!).

Пред саму своју трагичну смрт, у лето 1934 године, Покојни Краљ понудио је и дао свој Краљевски Двор за престонички Музеј. Шта више, да би осигурао све моралне и материјалне услове за успешно оснивање и организовање ове наше значајне народне тековине, ставио ју је одмах под покровитељство своје узвишеном Брату. А то покровитељство Њ. Кр. Височанства Кнеза-Намесника нити је схваћено, нити је било, нити ће бити само почасно и номинално. Њ. Кр. Височанство Кнез-Намесник, још од ране младости, солидним студијама развијао је своје урођене дарове и наклоности ка схватању уметничког стварања и уметничког блага, уопште, те је то своје огромно знање и искуство, као и своју протађену и оштро анализаторску осетљивост, ставио на расположење општој ствари. Он је 1927 године основао познати Музеј савремене уметности. Тако рећи из ништа, а, постепено, својим богатим поклонима као и нашим скромним доприносима. Њ. Кр. В. Кнез-Намесник је за незнатно време од седам година, створио угледну галерију модерне европске уметности у којој наша домаћа, југословенска,

уметност чини жив и непостидан део. Та збирка, сједињена са збиркама досадашњег Народног музеја, чини једну од главних основа овог великог Музеја, не само бројем и квалитетом својих предмета, већ још више оним својим естетско-научним духом сређивања, одабирања и истицања, а то је баш дух Високог Заштитника...

Овај наш Музеј, који с поносом и с програматским смислом и задатком, носи име Кнеза Намесника Пвла, у овом часу постаје и збр народнога блага и исходиште научног испитивања и извор виших осећања и благородног, стваралачког маштања. Зато, понављам, изванредна ми је срећа и част, да врата овог живог и дејствитељног дома народне прошлости и будућности отворим.

А још сам срећнији што ми је пало у део то ретко задовољство, да у овом важном моменту наше културне, уметничке и просветне историје, уз дубоку захвалност целог Југословенског народа Његовом Краљевском Височанству Кнезу Намеснику на свима узвишеним напорима и даровима уложеним око стварања ове ризнице нашег националног поноса, умолим, Ваше Краљевско Височанство, да благоизволи прогласити овај Дом отвореним и да га преда београдском грађанству и Југословенском народу, његовој пажњи, љубави и труду, за поуку и уживање данашњих и будућих нараштаја.

Затим је Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле одржао веома леп говор, који доносимо на уводном месту у овоме броју „Београдских општинских новина“, па је Музеј отворен.

* * *

Док је савремена уметност била доста спретно смештена у Конаку Кнегиње Љубице питање погодне зграде за Народни Музеј већ је било почело добијати одлике културног недостатка. За све се налазило зграда али не и за Народни Музеј који је располагао ванредно лепим и богатим збиркама, важним како по историју културног живота на територијама наше отаџбине тако и по својој општој важности и драгоцености. Ископине из разних делова наше земље, којџ показују како се живот у овим крајевима развијао још од праисторичких времена нису могле бити, због недостатка простора, пристојно изложене. И изузев неколицине људи, шира се публика није могла користити тим богатством, у оној мери у којој је то потребно да би музеј могао потпуно извршити свој васпитни задатак. Даровањем Новог Двора својој Престоници, Блаженопочивши Краљ Александар Први Ујединитељ створио је могућност да данас можемо разматрати и изучавати под много бољим условима сво оно благо које је прикупљено у Народном Музеју деценијама напорнога рада у коме су узели учешћа сви наши археолози и историчари. Цело приземље Новог двора служи за смештај ископина и објеката од уметничко-археолошке важности. Ту су вам ископине из Стобија, из преисториског, грчког, римског и византиског периода. Ту су и златни објекти из Требењишта, и сатири из Стобија и мраморна копија Фидијине Паладе Атине и портрети Трајанова оца и Константина Великог и

обиље примењене пластике у сребру и злату, као и ванредна збирка старог новца, сада распоређена по одајама у којима се налазе објекти из истог доба у коме је новац кован. У партеру се налазе и примерци наше средњевековне уметности међу којима је изложено и чувено Мирослављево јеванђеље.

Први спрат је посвећен историји Србије у деветнајестом веку. Ту су смештени портрети и разне заоставштине великих људи из првог и другог устанка, као и свих оних који су у деветнајестом веку изграђивали Краљевину Србију. На истом су спрату и сви крунски знаци покојног Краља Петра Ослободиоца, као и Вукова соба. На првом су спрату и радови пре-

чанских сликара, као и оних сликара који су били најактивнији пре рата.

На другом спрату је смештена наша и страна савремена уметност т. ј. све оно што је сада успешно прикупљено и смештено у музеју Кнеза Павла и у конаку Кнегиње Љубице.

Овим новим музејом Кнеза Павла Београђани су добили нешто чиме се могу зближа поносити, јер је нови музеј и по своме уређењу и по своме богатству достојан и већих и богатијих градова но што је наша престоница.

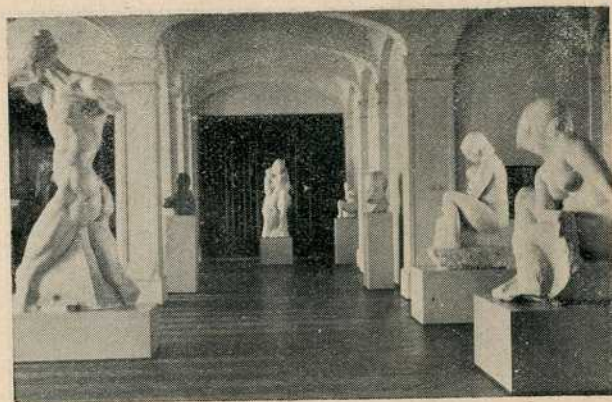
Сава Поповић

Значај Музеја Кнеза Павла

Дан отварања Музеја Кнеза Павла у ранијем „Новом двору“ — 18-1-1936 год. — био је и остаће један знаменити датум у историји наше културе, као и у историји наше престонице. Добили смо, најзад, један музеј европског стила, у коме су са љубављу, отменим укусом и у једном до сада још невиђеном обиљу сабрани споменици и сведочанства наше историје и наше културе, један прави репрезентативни музеј наше земље који, у једном угледном, богатом и разноликом низу уметничких дела и историјских старина, пружа једну веома живу и импозантну слику, евокацију вековног културног и уметничког-стваралачког подвига наше нације, као и њених разних претеча из античког, па све до преисторијског, односно, преисторијских доба — чији нам тмури остаци предочавају, или барем наговештавају, оне дрзне темеље, на којима је после, касније, наш народ узео да гради даље.

Почињући од ваза и оруђа плеистолошког доба, па све до радова наших денашњих ликовних уметника и њихових иностраних колега, сакупљени су ту сви сачувани значајнији споменици наше културе, тако да, пролазећи кроз три боја музеја, ми пролазимо идејно и визуелно кроз огромно раздобље од две-три хиљаде година и добијамо једну веома привлачну и поучну слику о стваралачкој делатности, прегнућима и постигнућима целе те епохе. Разуме се да је та слика врло синтетична и збијена, дата — већ према ономе што се могло сачувати и спасти из буре и лома векова — само у главним потезима и етапама, међу којима зјапе, често, крупне лакуне и скокови; ипак, и крај све те сведености и фрагментарности, не губи се, не ишчежава идејна нит историјског континуитета: присутно сугерира често са пуном ефикасношћу отсутно, нестало, изгубљено — и понегде нам један једини срећно сачувани споменик означава и расветљује читаву једну епоху која би иначе, у оскудици других докумената, остала за нас у тами. То смо — прошавши, по хронолошком реду, прво кроз веома знатну преисторијску збирку, а затим кроз богате и импозантне дворане стобиских антика — имали прилике да осетимо најјасније баш у одељењу наших средњевековних старина. Ових, на жалост, немамо много; — па ипак! — ту је оно дивно Мирослављево еванђеље (најзад приступачно и широкој публици!), ту је недавно пронађени Призренски кодекс (најстарији препис Душановог законика) — сјајна, славна сведочанства доба Немањића;

ту су два уметнички израђена звона деспота Ђурђа Бранковића, ту су разни новци, монете и накити наших старих краљева, царева и деспота, драгоцене иконе из Хилендара и других наших манастира што нам дају један сугестиван наговештај и живи појам о суштини и вредности наше минуле, затрпане средњевековне културе.

Из Музеја Кнеза-Намесника Павла

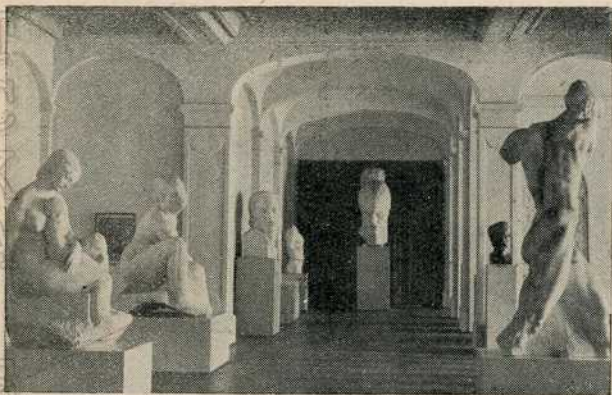
На првом спрату улазимо већ у новије доба наше уметничке и националне историје. Ту су наши сликари из осамнаестог и почетка деветнаестог века, ту је „Соба Вука Караџића“ са бројним интересантним портретима, документима и домаћим предметима великана као и радовима његове ћерке Мине; ту је импозантна дворана Војда Карађорђа, са оним његовим одличним портретом од Кнежевића, његовим оружјем, оделом, накитом и разним другим успоменама, исто као и портретима његове породице, његових наследника, целе његове династије; ту је, одмах крај Карађорђа, и у исто тако достојанственој презентацији, и дворана Кнеза Милоша Обреновића, са мноштвом упечатљивих портрета и успомена његових и његове династије; ту је, даље, пространа дворана „Крунисања Душановог“ од Павла Јовановића где је изложена и једна од најдрагоценијих реликвија наше новије историје: Круна, плашт, жезло и јабука блаженопочившег Краља Петра Првог Ослободитеља.

У осталим одељењима наставља се галерија наших старијих сликара — Алексић, Катарина Ивановић,

Новак Радонић, Константин Даниел, Ђура Јакшић, Стева Тодоровић, Ђока Крстић итд. — Све до савремених, до конца прошлога века, па и готово до рата.

Цео други спрат, најзад, заузима нарочита творевина Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника: угледна и богата галерија наших и страних савремених ликовних уметника. Одмах у пространом вестибилу постављени су, ефектно, најбољи, најснажнији радови Ивана Мештровића: кипови за Видовдански храм и из Косовске епопеје, а са њима и неоклико изврских скулптура Томе Росандића и других наших модерних вајара. У многобројним светлим дворанама смештена су после са зналачким укусом пробране колекције наших и страних сликара које би — вреди ту нарочито истаћи францунску збирку — могле да служе на дику и понос ма којој великој европској галерији.

Цео Музеј Кнеза Павла чини један веома дубок и изненадно угодан утисак — и многи посетиоци запитаће се задивљени: како и када брзо је то све створено, дочарано? — Има ту, стварно, много чега што је скорашње и ново: стобиске ископине које нам васкрсавају читаву једну културу, исто као и она дивна галерија савремене уметности чијим је стварањем Њ.

Из музеја Кнеза-Намесника Павла

Кр. Вис. Кнез Намесник ушао у ред наших највећих националних мецена — јесу збиља тековине, реализације малобројних последњих година, дакле нове ствари; али све оно што је смештено у првом спрату, а помало и у приземљу, цео онај наш стари „уметничко-историјски музеј“ датира још из предратног доба, делом већ из једне, релативно, прилично измакле прошлости (да споменемо, примера ради, само нумизматичку збирку Лукијана Мушицког). Па ипак, сада, пласиране овако у господственим просторијама Новог двора, и те ствари имају за нас неку чар новости и невиђенога, али нам се оне барем, свакако, чине ту ефектније, интересантније и лепше но некада. Откуда тај утисак? — Ствар је просто у томе да је узелним предметима неминовно потребна сходна пре-

зентација и достојан оквир, — а тога они, код нас, све до скоро још, нису имали. Смештен у незгодним, неприступачним, немогућним локалима, стално неуређен или у неком тобожњем „преуређивању“, наш стари „уметничко-историјски музеј“ као и да није постојао; сем стручњака и неколиких нарочито радозналих љубитеља стварно нико и није водио рачуна о њему, нити знао чега све има у његовим орманима и витринама.

Племенита одлука Блаженопочившег Витешког Краља Александра Првог Ујединитеља којом је, кратко пре своје трагичне смрти, дао нашем музеју један достојан дом, учинила је крај тој невољи, ослободила је наше драгоцене националне старине из њиховог турског заточења, тако да нам се оне, данас, постављене како треба, указују озарене једним свечаним новим блеском значајности и лепоте.

Тако је стварно тек у овом новом, преуређеном и комплетираном Музеју Кнеза Павла добила наша престоница, а са њоме и цела наша Отаџбина, свој прави национални музеј — чије свечано отварање, услед тога, представља један првостепени културни догађај како за нашу престоницу, тако и за целу нацију и државу.

Добили смо један музеј, у коме ће наш свет налазити племените разоноде, уживања, поуке и патриотског потстрека, а странци једну упечатљиву репрезентативну претставу наше националне историје и културе. Београд, специјално, добио је у њему један импозантан нови украс, једну сјајну нову атракцију за нашу земљу као и за иностранство. Јер данас, одиста, и ради самог Музеја Кнеза Павла већ вреди посетити Београд. То је једна велика позитива, једна крупна тековина, за коју њен одушевљени покретач и врховни покровитељ, Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник има права на општу најтоплију захвалност.

Искрено наше признање припада директору Музеја Кнеза Павла, г. Милану Кашанину који је са великом љубављу, супериорним разумевањем и одабраним уметничким укусом уредио тај сјајни нови дом наше културе. Пример г. Кашанина показује, уосталом, најлепше и најјасније шта може да спроведе једна млађа културна снага постављена на своје место, и шта би се, применом аналогних енергија и мера, могло постићи у другим пољима и ресорима нашег културног живота, у разним другим нашим културним установама које данас, на жалост, већином, чаме још под оловним притиском једне задрте и јалове геронтократије.

Нека срећна обнова и проширење Музеја Кнеза Павла буду знак и стваралачки потстрек и за један радостан нови узлет целог духовног живота наше престонице — који се може регенерисати само у знаку младости и једног озбиљног, поштеног и широкогрудог хотења!

Тодор Манојловић.

Културна хроника

Балкански институт у Београду

Београд у културном и духовном погледу, уопште, последњих година, стао је у ред великих европских метропола. За једну деценију, углавном, опоравивши се од тешких последица рата, остварио је низ тековина у домену духовне културе, таквих да му на њима могу позавидети уистини центри многих других нација, који су се под далеко повољнијим условима и несметано развијали.

У том кратком периоду, без етапа, Београд је силним полетом подигао се, по признању безброј угледних странаца, који су га раније познавали и који га данас виде, рекордном брзином, како у архитектонском и урбанистичком, тако и у духовном погледу. На овај начин, Београд је за кратко време успео да га велики европски духовни центри третирају као себи равна, а престонице мањих држава, нарочито балканских да га узимају за пример. (Пре четири месеца „Београдске Општинске новине” у једном опширном напису дале су низ документација ове врсте, низ признања из пера одличних јавних радника европских земаља. Из ових написа о Београду најјасније се могло видети до које мере иностранство признаје Београду животну снагу и резултате које је он постигао за непуне две деценије. Имена која су му ови страни писци дали: „Прави модеран европски град”, „Град чуда”, „Мали Париз Истока” и т. сл. доказ су заслуженог признања резултата дела у које је Београд уложио напоре своје, стварајући светлу данашњицу и идући још светлијој будућности, са оном истом непоколебљивом вољом са којом је у недавној прошлости бранио част нације. Београд, данас, достојно претставља Југославију у свету. Његове тековине из области савремене архитектуре и урбанизма не разликују се од оних у великим модерним градовима; његове тековине из области социјалне политике достигле су узорну тачку; његове тековине из области хигијене и санитарне службе изазивају најживљи интерес и признање највиших међународних стручних кругова; његов уметнички живот доказује неисцрпни извор стваралачке снаге једне младе и здраве расе; његово друштво одликује се особинама модерне и културне средине; његове научне манифестације најповољније се рефлектују на живот других средина, бивају запажене и изазивају признања најпозванијих људи. Сва ова признања треба приписати многобројним факторима који изграђују духовну физиономију Београда, о којима је било често речи на странама часописа Београда, који будно прати сваки корак престонице. „Београдске општинске имовине”, овога пута посветиће пажњу раду једне наше младе установе, коју још млади већина

Београда не познају. О њој је код нас било врло мало речи. Иностранство, међутим, преко стотине написа упознало ју је и истакло њен огроман значај који и ми желимо да истакнемо у часопису, који треба да буде први у приказивању вредности у животу престонице. Та установа о којој је реч зове се Балкански институт.

Балкански институт постоји у Београду нешто дуже од годину дана. Он је дело приватне иницијативе. По угледу на велика светска културна средишта, у којима постоје установе са задатком да научним путем испитују поједине области географије, историје, науке, фолклора итд., једна група југословенских јавних радника и научника основала је институт за испитивање Балкана, његове прошлости и садашњости. Балкански институт поставио је себи за циљ следеће:

- 1) да систематски прати и проучава културне и привредне прилике и догађаје у појединим балканским државама;
- 2) да прикупља и сређује сав обавештајни материјал о привредним и културним приликама балканских земаља;
- 3) да организује балканску статистику и картотеку и издаје међубалкански алманах;
- 4) да организује једну балканску библиотеку;
- 5) да организује издање једне новинске кореспонденције и једног балканског часописа;
- 6) да сазива балканске конференције на којима ће говорити и предавати о Балкану научници са Балкана и из осталог света.

Практично узевши, Балкански институт поставио је себи за циљ: стварно и објективно приказивање Балканског полуострва од почетка његовог живота до данас. То је задатак великог значаја и достојан сваке хвале. Јер, Балкан, све до наших дана, за светску јавност, са малим изузетком, претставља једно непознато подручје, смесу народа, вера и утицаја разних раса, један крај земље чија се култура знатно разликује од културе осталог света, у негативном смислу крај Европе из кога вечито вреба опасност по светски мир, „буре барута” како се обично назива у жаргону великих народа високе културе и цивилизације, и јасно речено, део света са нижим културним ступњем. Изузев малог броја научника, балканолога и јавних радника, за сваког другог Европљанина, а о људима других континената и да не говоримо, Балкан је онакав како смо горе изнели. То је укалупљено мишљење, стечено захваљујући разним књигама и „студијама” недовољно упућених, једнострано или тенден-

циозно обавештених људи, литератури коју су фабриковали непријатељи Балкана и његових држава.

Судбина балканских народа била је свирепа. Од праисториских времена овај део европског континента напатао је крвљу, али не зато што су је просипали „крвожедни“, „полудивљи“ народи, који су на њему зановали своје огњиште, него што су се на овоме делу земље без престанка укрштали интереси и утицаји странаца. Вековима је то тако ишло, а и данас није друкчије. Нажалост, неанализирајући догађаје и историјске чињенице, а ослањајући се на литературу писану на великим европским језицима која Балкан приказује неверно као што смо горе рекли, цео свет је, чим је реч о Балкану, видео у њему једно „немирно Полуострво“ и људе ниже од себе, не знајући или не хтевши да зна, да је то Полуострво имало своје сјајне епохе културе и цивилизације и да на њему живе народи, витални, радени и мирољубиви, који не желе друго осим да их тај свет остави на миру да се развијају и буду корисни чланови међународне заједнице.

Задатак београдског Балканског института, с погледом на ову рђаво обавештену или необавештену страну јавност, добија пун значај. Он жели као балканска установа, као чист и непомућен балкански извор, без посредника који су имали своје небалканске рачуне, да прикаже свету Балкан онакав какав је, осветљен историјском истином, нефалсификованим доказима, и његовим целокупним животом.

То је задатак Балканског института према Европи и осталом свету, али, уз то, он има још један задатак: да ради на међусобном упознавању балканских народа, да шири балканску свест, да Балканцима, упознавајући их систематски са њиховим великим вредностима, каже да треба да су поносни што су Балканци, да јача балканску солидарност. Јер, треба признати, балкански народи још увек се веома слабо међусобно знају. Утицаји и претензије туђих народа и држава који су се пружали на Балкану, успевали су да разбију многе покушаје стварања тешњих и срданијих веза међубалканских. Успевали су све до скорих дана када се увидело да сви ти „пријатељи“ са стране имају своје интересе на штету балканских, и да је једина гаранција боље будућности балканских народа у њиховој узајамности. Зато је Балкански институт поставио себи за циљ међусобно упознавање балканских народа, спреман да у овом правцу искористи сва културна сретства.

Сретства Балканског института су следећа:

- 1) установљење балканске библиотеке која ће служити свакоме ко се интересује за Балкан. (Ова библиотека за сада располаже са преко 6000 дела о Балкану на свима балканским и европским језицима. Може се рећи да је то већ данас једна од највећих библиотека ове врсте на Балкану, која ће ускоро, напоредо са употпуњавањем, бити отворена за јавност).
- 2) формирање картотеке о Балкану, која ће обухватити све од најосновнијих статистичких података о свима важнијим појавама живота на Балкану. (Овај рад је у току, али с обзиром на његову сложеност он ће трајати дуже времена).

3) организовање предавања јавних радника и научника у балканским земљама. (Ради се већ на томе, и по свој прилици већ почетком идућег месеца одржаће у Букурешту предавање члан Института г. др. Петар Скок, професор универзитета у Загребу, а после њега у пројекту су предавања у Београду највећег румунског историка и балканолога г. др. Николе Јорге и бугарског научника г. Стефана Бобчева, обојица сарадници Балканског института).

4) издавање публикације о Балкану на балканским и великим европским језицима. (То неће бити публикација као што смо научили да видимо, публикације којима је главна сврха материјални ефекат. Публикације Балканског института имаће обележје објективног, истинитог и корисног извора, у духу основних задатака Института).

Ми нећемо овде указивати више на потребу овог института и користи које ће балкански народи имати од његова рада. Довољно је напоменути да је оснивање Балканског института са највећим интересовањем прихваћено не само од балканских научника и државника, него и од научника — балканскога осталог света. Први сарадници Балканског института од Балканаца били су Румуни: др. Никола Јорга, једно од највећих имена у румунским научним и политичким круговима, затим професор универзитета Т. Капидан; од Бугара: проф. унив. г. Стефан Бобчев, претседник Словенског института; од Грка: г. Никола Егзаркопулос, ректор универзитета; од Турака: г. Фуат Ке-прилизида, декан философског факултета у Истанбулу, и други. Овај број рапидно је растао и захваљујући тој чињеници Балкански институт могао је, већ шест месеци по оснивању, односно пре годину дана, да изда први број свог великог међународног часописа: „Revue internationale des études balkaniques.“

Први пут у престоници једне балканске државе покренут је један међународни часопис на великим европским језицима, и то часопис високог научног ранга на коме сарађује око 250 људи, међу којима је неколико десетина највећих имена из области балканистике уопште. Први пут се јављају као сарадници једне наше ревије имена као што су: А. Меје, члан Француског института, Густав Глоц, професор универзитета и члан Фр. института, А. Мирамбел, професор универзитета, Жорж Сер, проф. унив., Жак Ансел, проф. унив., А. Вајан, проф. унив., А. Перно, проф. унив., Андре Мазон, проф. унив., Ж. Цејер, проф. унив. Шарл Дил, проф. унив., Габријел Мије, проф. унив. члан француске академије и један од највећих живих византолога, Емил Оман, проф. Сорбоне и члан фр. института, Ив. Шатењо, Албер Мусе (Француска); Карл Хаусхофер, унив. проф., претседник Немачке академије наука, др. Јозеф Мерц, публициста, Ф. Делгер, проф. унив. Ц. Вирсинг, публициста, др. Макс Васмер, проф. унив., др. Ф. Тирфелдер, проф. унив. (Немачка); М. Бертоли, Силвио Бузепе Мерканти, Виторио Писани, Карло Таглавини, професори универзитета (Италија); Јозеф Стржиговски, М. Нидерман, Н. Јокл, П. Кречмер, професори универзитета и Ц. Пач, проф. унив. и директор Балканског института (Аустрија); Т. Желински и Т. Ковалски, професори универзитета (Чехословачка); Шневајс, Н. Окуњев, Герхард Геземан, А. Андреева, проф. унив. (Чехо-

словачка); Гуљелмо Фереро, Е. Питар и Б. Мигљарини, проф. универзитета (Швајцарска); К. Керени, Ј. Немет и Б. Тагљавини, професори универзитета (Мађарска); Никола Јорга, Н. Цартојан, Т. Капидан, П. П. Панаитеску, професори универзитета (Румунија); С. С. Бобчев, Х. Вакарелски, В. Бешевлиев, М. Саказов и др. В. Стојков, професори универзитета и Вахан Тотоманџ (Бугарска); др. Рагиб Хулуси, Лео Шницер и Фуат Кеprилизаде, професори универзитета (Турска); А. Шаџис, др. Никола Егзаркопулос, Георгиос Хаџидакис, др. К. Амантос, Г. Анагнастопулос, Ман. Триандафилис, професори универзитета, П. А. Фуриџис, директор Архива Академије у Атини и Н. Москопулос, директор пресбиреоа и историчар (Грчка); Екрем Сабеј, проф. (Арбаније); затим Кр. Сандфелд, проф. унив. (Копенхаген); Хари Н. Хауард, проф. Миами универ. (Охајо-С.А.Д.); и Богдан Поповић, Никола Вулић, М. Васић, В. Ђоровић, В. Новак, Милан Будимир, В. Чајкановић, професори универзитета, (Београд); Петар Сјок, Фердо Шишић, Ђ. Трухелка, професори универзитета (Загреб), М. Доленџ, проф. унив. (Љубљана); Е. Аничков, А. Јелачић, Перо Слијепчевић, проф. унив. (Скопље), Влачачић, проф. унив. (Скопље), Владислав Скарвић, др. Калми Барух, Фехим Спахо (Сарајево) итд. итд.

Ових неколико десетина имена (укупан број сарадника износи нешта преко 250) најбоља су гаранција високог ранга овог часописа чији су директори професори универзитета П. Сјок и М. Будимир.

За Београд и Балкански институт и „Revue internationale des études balkaniques“ значи велики престиж. Београд је на тај начин постао центар балканистичких студија, проучавања балкана, и за њега као центар овог рада везано је толико имена од науке и пера.

Свакако, и природно је да је Београд постао центар балканских студија. По свом географском положају који га чини најпогоднијом везом Балкана са Европом, на међи Истока и Запада, Београд је најпогоднији за овакву улогу. Али, поред тога, не треба прећи преко једне чињенице: Београд је први од балканских центара бацио паролу „Балкан Балканцима“ и први узео на себе једну велику задаћу, да развија балканску узајамност. Тај Београд дао је као своју највећу заложу те узајамности, највећег мисионара Балкана нашега доба, Блаженочившег Витешког Краља Александра Ујединитеља, који би, можда, да није било зле коби, понео једнога дана то име и у ширем балканском смислу.

„Revue internationale des études balkaniques“ и мала је леп успех. Њену појаву су најповољније, а то треба подвући, забележили многобројни научни и водећи часописи и листови балкански и ванбалкан-

ски, одајући при томе највеће признање Београду који пружа светској јавности објективан и непресушан извор за познавање прошлости и садашњости Балкана.

Напоредо са одавањем признања Балканском институту од стране научника, који његову појаву поздрављају као темеље једне нове научне области: балканистике, овој београдској установи одали су међу првима признање Поглавари, државници и политичари балканских земаља.

Балкански институт издао је до сада два броја свога часописа, који излази шестомесечно. То је рад Балканског института у оквиру његове задаће да служи као информатор Балкана према светској јавности. Друга његова задаћа, да развија балканску узајамност, да свестрано осветли Балкан самим Балканцима који га, нажалост, још увек, недовољно познају, манифестована је овога месеца једним стандард делом о Балкану, на нашем језику, „Књига о Балкану“ која на преко 400 страна доноси прилоге напред побројаних сарадника са Балкана и из осталог света, садржи чланке и студије из области антропогеографије, геополитике, лингвистике, права, економије, конфесија, фолклора, литературе, музике, уметности уопште, балканских односа са осталим светом итд. итд. Најауторитативнији писци приказали су на овај начин нашем свету Балканско Полуострво, тако да ће он помоћу ове књиге моћи да стекне обавештења о подручју света на коме живи и да упозна елементе духовне и материјалне културе Балкана. Ову исту књигу Балкански институт намеран је да изда, доцније, и на осталим балканским језицима, у духу свога програма. Поред овога, вероватно почетком идуће године, Балкански институт покренуће један популарнији балкански месечник.

Један од највећих живих научника Пољак Т. Желински, писац студије „Утицај античке културе у Европи“, са заносом пише о Балкану и објављује да је на помолу четврти препород и да ће он доћи са Балкана. Желински није усамљен. И код многих других одличних познавалаца земље на којој живе балкански народи има сличних пророчанстава и предочавања цивилизованим народима. Безброј констатација, које би се једном Балканцу учиниле одвећ смелим, говоре о високом значају и улози коју ће Балкан имати у будућем свету. Ми, који немамо чега да се стидимо што смо Балканци, захвални смо свима овим људима пријатељима објективности истине и добра целог човечанства, али заслуга што они све ово могу да кажу и нама, Балканцима, и осталом свету, лежи на Балканском институту.

Б. Г.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Белешке

Како град Берлин организује олимпијаду

У читавом свету постоји данас интерес за олимпијске игре, које се ове године одржавају у Немачкој, те ради тога желимо да упознамо и Београђане чисто информативно и објективно о условима под којима ће се олимпијаде одржати и борби, која се данас развила у највећој мери за и против олимпијаде.

Још пре доласка на власт фашизма у Немачкој, одређен је Берлин као место у коме ће се одржати једанаеста олимпијада, а у Гармиш-Партенкирхену одржаће се четврта олимпијада у зимским спортовима. Доласком фашизма у Немачкој, олимпијске игре добиле су други карактер од онога који су до тада имале. Раније су олимпијске игре имале за циљ спортска надметања у миру, без икаквих политичких утицаја који би долазили са стране. Сада се олимпијада налази први пут у опасности да изгуби свој традиционални значај. Олимпијско село, где треба учесници олимпијаде да станују, саграђено је на војном земљишту и одређено за доцнија војничка вежбања.

Шта кажу Немци о олимпијади у Берлину.

Интернационални олимпијски комитет изабрао је град Берлин као место где ће се одржати једанаеста олимпијада од 1—16 августа, а у Гармиш-Партенкирхену одржаће се такмичење у зимским спортовима од 6—16 фебруара. Немачки организациони комитет, за једанаесту олимпијаду позвао је све спортске нације света, по утврђеним правилима, да узму учешћа у светском такмичењу и празновању ове олимпијаде. Са сигурношћу се рачуна да ће све позване нације узети учешћа. Позивају се и сви пријатељи и љубитељи спорта целог света, да учествују на овом спортском празновању како би успех био што већи. Рачуна се да ће узети учешћа спортска младеж педесет нација, а љубитељи и пријатељи спорта имаће прилике да посматрају своје борце и да их узвицима подстрекују на часне успехе. Немачка ће са градом Берлином заложити све своје снаге да ова свечаност има што више успеха и да посетиоцима пружи незаборавне часове. Заложене су све спортске снаге. Ангажоване су све најбоље уметничке силе, да би својим свечаним играма створиле што лепше расположење. Цео немачки народ са спортским одушевљењем и најискренијим срцем стајаће на расположењу свим посетиоцима ове олимпијаде.

Света ватра ће се пренети из Олимпије за град Берлин и олимпијски пламен ће се ставити на кулу стадиона уз свечану грмљавину.

Велика бела застава са пет скопчаних кругова, симболички приказ пет земаљских делова, дићи ће се

тада у вис пред погледом стотине хиљада гледалаца. Олимпијско звоно први пут ће зазвонити и позвати целу младеж света, да у року од две недеље покажу своје способности у више од деветнаест спортских грана.

Да би се створио појам о многостраности програма који ће се за време свечаних игара видети, износимо неколико спортских грана: лака атлетика са маратонским тркама, гимнастичке вежбе, дизање тегета, хрвање, бокс, мачевање, гађање, јахање, бициклизам, пливање, веслање, једрење, модерни петобој (јахање, мачевање, гађање, пливање, трчање), ногомет, хандбал, хокеј, поло и баскетбал. Поред ових богатих спортских утркивања, показаће Немачка њене напретке са авионом без мотора. Најбољи безмоторни авиони и најчувенији пилоти на њима, показаће своје знање.

Амерички национални тим баскетбала (који се рачуна за најбољи на свету), на позив Немачке, показаће своје огромно знање на берлинском стадиону.

Олимпијски стадион, понос Немачке, изграђен је на државним спортским пољима у делу града Берлина, званом Шпандау. Огромна Господска улица води ка стадиону. У њему су места за сто хиљада гледалаца. Спољни зидови су високи петнаест метара, а тринаест метара се налазе зидови у темељима. У унутрашњости се налази поље од 400 метара за тркаче, као што је по међународним правилима прописано. У самом кругу је велико поље за све приредбе већег стила. Сем тога, ту су шест терена изграђених за скакање у вис, даљину и троскок, а исто тако и за бацање кугле и дискоса. Покривено фином енглеском травом, у средини је велико поље за ногометна такмичења, дугачко 105 метара, а широко 70 метара. Из главног кружног тунела стадиона воде два мања тунела директно у унутрашњост просторије, где се налазе одељења за пресвлачење, а један води право у град такмичара. У тим великим тунелима налазе се продавнице за такмичаре, одаје за освежавање, затим пошта и санитарска станица. У средини јужне стране, на широј страни стадиона налази се почасна трибина, а испод ње је ложа за спортске судије. Изнад почасне трибине, налазе се под самим стадионом места и одаје за рад новинара, са сопственим новинарским телефоном и поштом. Отворен источни улаз гледа право на звонару, која је висока 76 метара и где се налази 15 метара висок клесани камен, у који ће се пред очима гледалаца урезивати имена победника. Поред овог великог стадиона, налази се један мањи за 18.000 гледалаца, окружен трибинама. То је пливачки стадион са два базена, један величине двадесет са двадесет,

који ће служити за скакање, и други педесет са двадесет, који ће служити за пливачке утакмице. Код оба базена казала је техника своју последњу реч. Оба се могу за невероватно кратко време охладити и угрејати колико се год жели. Трибине са просторијама за пресвлачење, са просторијама за освежавање, као и новинарским и спорто-судијским просторијама, везани су једним тунелом за стадион и са одељењима Немачког спортоког форума. Иза стуба за скакање, који је висок 10 метара, са јужне стране, налазе се просторије за гошћење са великим терасама, а на северној страни је све припремљено, да би се такмичари што боље освежили.

За веслачка такмичења, стоји на расположењу традиционална немачка веслачка стаза у Берлин-Гринау. Ту су изграђене три велике зграде за преко 200 чамаца. Трибине ће се проширити и повећати, тако да ће са досадашњим имати места за 20.000 гледалаца.

За хрвачке и боксерске борбе, одређена је „Немачка зграда“, која се налази поред зграде за изложбе, а моћи ће да прими око 20.000 гледалаца.

Зграде за мачевање, налазе се у просторијама немачког спортоког форума.

За бициклизам, изграђује се у близини „Немачке зграде“, за то нарочити стадион.

За гађање из пиштоља и оружја малог калибра, направљена су у Берлин-Ванзеу преко сто и педесет терена, изграђених по правилима за таква такмичења.

За такмичења у јахању, изграђен је на државним спортоким пољима, поред стадиона, нарочити терен са трибинама, који ће моћи да прими 7.000 гледалаца. Ту је направљен и хокеј стадион.

За једрења великих регата, одређена је позната стаза у Килском заливу. Тамо ће се одржати све приредбе једрења.

Програм олимпијских игара 1936 садржи поред спортоких борби и светске награде за дела живих уметника, и то за архитектуру, сликарство, вајарство, литературу и музику. Право учествовања имају све нације које су позване на олимпијаду. Ствари које буду одабране за ова такмичења, изложиће се у великој згради (зграда за уметничка излагања бр. 6) на Кајзердаму од 15 јула до 16 августа 1936 године.

Присуством спортоких вођа из свих делова света у Берлину даје се могућност за драгоцену преговарања и разговоре за најистакнутија спортока питања. Зато ће се за време олимпијаде одржати следећи конгреси: учитеља гимнастике, научнички конгрес спортоких лекара и конгрес о актуелним питањима физичке културе.

Са Олимпа, из Грчке, у једном грандиозном штафетном трчању преко 3.000 километара пренеће се бакља и њоме запалити света ватра на немачком стадиону. На тај ће се начин олимпијска ватра пренети у Берлин. Тркачи ће ићи кроз Грчку, Бугарску, Југославију, Мађарску, Аустрију и Чехословачку. За време једанаестодневног трчања које ће почети 21 јула 1936 године у поноћ са Олимпа, стићи ће се 1 августа по подне на берлински стадион. Младеж вемачка позива спортоку младеж целога света на једанаесту олим-

пијаду у Берлину. Групе од по тридесет младића из сваке земље биће гости организационог комитета и живеће са по исто толиким бројем немачких младића у шаторским логорима. Ту ће имати најбоље прилике за спортока упознавања, посећиваће све олимпијске игре и упознаће лепоте Берлина и његове околине. Сваки учесник добиће нарочиту значку, а сваки стални учесник олимпијаде добиће један нарочити плакат за сећање.

Олимпијско село лежи 14 километара удаљено од стадиона. 3.500 учесника биће овде гости немачког организационог одбора и живеће сви заједно. На улазу у село налазе се зграде за примања, забаву и општина самога села са сопственом поштом. На северној страни су кујне, удешене за спремања јела за педесет нација. У средини кварта за становање где се налази 150 кућа, налази се зграда са финским купатилима. Свака зграда има места за двадесет такмичара. У селу се налази и зграда за физичка вежбања, пливања и велико спортоко игралиште за тренинг.

Олимпијски стадион у Берлину израђен је по плановима владиног архитекта Вернера Марха. Укупна површина (131 км²) у Груневалду налази се између Господске улице и Шпандау булевару. На том простору су: олимпијски стадион, олимпијска железничка станица, пливачки стадион, стаза за коњске трке са трибинама и шталама, Дитрих Екарт позориште (у стилу античких позоришта), игралиште за поло, зграда спортоког форума у којој је државна организација стадиона, Универзитет за физичку културу, базени за летња и зимска пливања, зграде за становања и многобројне просторије за спортока вежбања, хокеј-стадион, неколико баскетбал игралишта, неколико тениских игралишта и још неколико мањих терена.

На сличан начин говоре Немци и о својој олимпијади у зимским спортовима, која треба да се одржи од 6—16 фебруара у Гармиш-Партенкирхену.

За смучарска такмичења прерадио је организациони одбор у заједници са општином у Гармиш-Партенкирхену, стари спортоки терен на Гудибергу, и изграђен је смучарски стадион са две огромне скакаонице. Најбољи доказ за добру изградњу јесу пробни скокови једанаест скакача, који су три пута, без икаквих сметњи, скочили по 82 метра. Норвежанин Зерензен скочио је 84 метра. На Гудибергу има увек снега. Тамо се могу зимска такмичења одржавати и у пролеће. Како је и сам терен потпуно сигуран, то је ово место срећно изабрано. — У својем опису К. Ј. Лутер, који је поднео велики пројект, заједно са партенкирхенским архитектом Албингером, каже да ће се у будуће на Гудибергу успети да смучар постигне брзину од 80 км. на сат.

Тако су олимпијске шансе у фебруару 1936 године велике за све учеснике који ће показивати своје вештине. Скокови, код којих смучари постижу брзину брзог воза, биће мајсторска дела, која су још пре неколико година сматрана као немогућа. А данас су, захваљујући техници скокова и изградњи скакаоница, постале стварност. На овом смучарском стадиону направљене су велике трибине за 100.000 гледалаца.

За трке бобова је, на већ изграђеној боб цести, код језера Рисер, поправио и модернизовао терен по

словачка); Гуљелмо Фереро, Е. Питар и Б. Мигљарини, проф. универзитета (Швајцарска); К. Керењи, Ј. Немет и Б. Тагљавини, професори универзитета (Мађарска); Никола Јорга, Н. Цартојан, Т. Капидан, П. П. Панаитеску, професори универзитета (Румунија); С. С. Бобчев, Х. Вакарелски, В. Бешевлиев, М. Саказов и др. В. Стојков, професори универзитета и Вахан Тотомианц (Бугарска); др. Рагиб Хулуси, Лео Шпицер и Фуат Кеприлизаве, професори универзитета (Турска); А. Шаџис, др. Никола Егзаркопулос, Георгиос Хаџидакис, др. К. Амантос, Г. Анагнастопулос, Ман. Триандафилис, професори универзитета, П. А. Фуриџис, директор Архива Академије у Атини и Н. Москопулос, директор пресбириа и историчар (Грчка); Екрем Сабеј, проф. (Арбаније); затим Кр. Сандфелд, проф. унив. (Копенхаген); Хари Н. Хауард, проф. Миами универ. (Охајо-С.А.Д.); и Богдан Поповић, Никола Вулић, М. Васић, В. Ђоровић, В. Новак, Милан Будимир, В. Чајкановић, професори универзитета, (Београд); Петар Скок, Фердо Шишић, Ђ. Трухелка, професори универзитета (Загреб), М. Доленц, проф. унив. (Љубљана); Е. Аничков, А. Јелачић, Перо Слијепчевић, проф. унив. (Скопље), Влачачић, проф. унив. (Скопље), Владислав Скорић, др. Каалми Барух, Фехим Спахо (Сарајево) итд. итд.

Ових неколико десетина имена (укупан број сарадника износи нешта преко 250) најбоља су гаранција високог ранга овог часописа чији су директори професори универзитета П. Скок и М. Будимир.

За Београд и Балкански институт и „Revue internationale des études balkaniques“ значи велики престиж. Београд је на тај начин постао центар балканистичких студија, проучавања балкана, и за њега као центар овог рада везано је толико имена од науке и пера.

Свакако, и природно је да је Београд постао центар балканских студија. По свом географском положају који га чини најпогоднијом везом Балкана са Европом, на међи Истока и Запада, Београд је најпогоднији за овакву улогу. Али, поред тога, не треба прећи преко једне чињенице: Београд је први од балканских центара бацио паролу „Балкан Балканцима“ и први узео на себе једну велику задаћу, да развија балканску узајамност. Тај Београд дао је као своју највећу залогу те узајамности, највећег мисионара Балкана нашега доба, Блаженопочившег Витешког Краља Александра Ујединитеља, који би, можда, да није било эле коби, понео једнога дана то име и у ширем балканском смислу.

„Revue internationale des études balkaniques“ и мала је леп успех. Њену појаву су најповољније, а то треба подвући, забележили многобројни научни и водећи часописи и листови балкански и ванбалкан-

ски, одајући при томе највеће признање Београду који пружа светској јавности објективан и непресушан извор за познавање прошлости и садашњости Балкана.

Напоредо са одавањем признања Балканском институту од стране научника, који његову појаву поздрављају као темеље једне нове научне области: балканистике, овој београдској установи одали су међу првима признање Поглавари, државници и политичари балканских земаља.

Балкански институт издао је до сада два броја свога часописа, који излази шестомесечно. То је рад Балканског института у оквиру његове задаће да служи као информатор Балкана према светској јавности. Друга његова задаћа, да развија балканску узајамност, да свестрано осветли Балкан самим Балканцима који га, нажалост, још увек, недовољно познају, манифестована је овога месеца једним стандард делом о Балкану, на нашем језику, „Књига о Балкану“ која на преко 400 страна доноси прилоге напред побројаних сарадника са Балкана и из осталог света, садржи чланке и студије из области антропогеографије, геополитике, лингвистике, права, економије, конфесија, фолклора, литературе, музике, уметности уопште, балканских односа са осталим светом итд. итд. Најауторитативнији писци приказали су на овај начин нашем свету Балканско Полуострво, тако да ће он помоћу ове књиге моћи да стекне обавештења о подручју света на коме живи и да упозна елементе духовне и материјалне културе Балкана. Ову исту књигу Балкански институт намеран је да изда, доцније, и на осталим балканским језицима, у духу свога програма. Поред овога, вероватно почетком идуће године, Балкански институт покренуће један популарнији балкански месечник.

Један од највећих живих научника Пољак Т. Желински, писац студије „Утицај античке културе у Европи“, са заносом пише о Балкану и објављује да је на помолу четврти препород и да ће он доћи са Балкана. Желински није усамљен. И код многих других одличних познавалаца земље на којој живе балкански народи има сличних пророчанстава и предочавања цивилизованим народима. Безброј констатација, које би се једном Балканцу учиниле одвећ смелим, говоре о високом значају и улози коју ће Балкан имати у будућем свету. Ми, који немамо чега да се стидимо што смо Балканци, захваљани смо свима овим људима пријатељима објективности истине и добра целог човечанства, али заслуга што они све ово могу да кажу и нама, Балканцима, и осталом свету, лежи на Балканском институту.

Б. Г.